

EUROPolitika

AVRUPA BİRLİĞİ POLİTİKALARI DERGİSİ

YAYIN & İDARİ KURULU

EURO Politika Dergisi
İmtiyaz Sahibi & Genel Yayın Yönetmeni
Yusuf ERTUĞRAL

Baş Editör
Ali İzzet KEÇECİ

Editör (Ekonomi)
Kudret ÇELTEKLİGİL

Editör & Dış Haberler Sorumlusu
Nilfem BAYKAN

Editör & Uluslararası İlişkiler Sorumlusu
Recep ERDOĞDU

Editörler Kurulu
**Eda CANIMANA | Beril HAKVERİR |
İlayda BAL | Handenur ŞAHİN**

Yayın Türü / ISSN No
Yaygın Süreli / 2149 - 9217
2 Aylık Süreli

Baskı
**Repar Tasarım Matbaa (Sertifika No: 40675)
Yenibosna Merkez Mh. Cemal Ulusoy Cd. No: 43
Bahçelievler/İstanbul**

İdari Merkez
**Olmadık Projeler | Hızır Çavuş Mescidi Sok. No:40/A Balat 34087
İstanbul- TR**

Web: www.europolitika.com
e-posta: editor@europolitika.com & iletisim@europolitika.com

İÇİNDEKİLER

Kıbrıs 5+1 Görüşmeleri ve Doğu Akdeniz “Prof. Dr. Ahmet Sözen ile Akademik Söyleşi”.....	7
Küresel Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Uzmanı Tarkan Deniz ile Yeni Kitabı ve Güncel Meseleler Hakkında Söyleşi.....	14
Yapay Zekâ Yarışında Avrupa Birliği'nin Konumu.....	24
Ayşe Tuğçe SAMSUN	
Almanya'nın (Beklenmedik Şekilde Heyecan Verici) Süper Seçim Yılı'nı Bir Profesyonel Gibi Nasıl İzleyebilirsiniz?.....	32
Matthew Karnitschnig Çeviri: Yaren Kardelen Budun	
İskoç Bağımsızlık Mücadelesinde Labirent Çıkmazı.....	37
Alasdair Lane & Emilio Casalicchio Çeviri: Emre GÜNGÖR	
Avrupa'nın Ortakları: Amerika Birleşik Devletleri, Rusya ve Türkiye.....	42
Prince Michael of Liechtenstein Çeviri: Ayşenur BOZKURT	
Avrupa, ABD-Çin Çatışmasının Ortasında Mikroçiplerde Tek Başına Hareket Edecek.....	47
Laurens Cerulus & Jakob Hanke Vela Çeviri: Mısra TÜREMEN	
Avrupa'da Beklenmedik İttifaklar Kuruldu: Fransa ve Baltıklar.....	52
Monika Bickauste Çeviri: Taha YÜCESES	
Portekiz, AB'nin Savunma ve Güvenlik Politikasını Düzeltmek mi?.....	56
Tobias PIETZ Çeviri: Mustafa Fatih ERDEN	
Popülist Radikal Sağ Partilerin Avrupa'daki “Süper Seçim Yılı” Olarak 2017: AfD'nin ve FN'in 2017'deki Seçim Sonuçları ve Söylem Stratejileri.....	60
Eda CANIMANA	
Macaristan'ın Sınır-Ötesi Soydaş Azınlık Politikası.....	73
Deniz Taylan UYSAL	

Editörden

2019 sonlarına doğru ilk kez Çin’de ortaya çıkan ve başta Avrupa olmak üzere tüm dünyada hızla yayılan COVID-19 pandemisi birinci yılını doldururken, yeni varyantların etkisi ve üçüncü dalga şokları ile gündemini halen korumaya devam ediyor. Baharın gelmesi ve havaların yavaş yavaş ısınmasıyla birlikte başta Avrupa, Doğu Akdeniz, Türkiye ve bölge ülkelerin pandeminin gölgesinde kalan ajandalarındaki önemli konu başlıklarının tekrar gün yüzüne çıkmaya başladığını görmekteyiz.

Bu sayımızda, pandemi ile birlikte en önemli konulardan biri olan Avrupa Birliği (AB) ve Türkiye’nin, Kıbrıs’ın (Doğu Akdeniz) geleceği hususundaki gündem konusuna odaklanmış olacağız. Mayıs ayında ise İskoçya’da gerçekleşecek seçimlerle birlikte yeniden bağımsızlık taleplerinin tekrar alevlenmesinin kamuoyunu meşgul edeceğini görmekteyiz. Diğer en önemli başlık olarak da Almanya’da sonbaharda yapılacak “Süper” seçim yılını konuşuyor olacağız. Zira, Şansölyelik görevinden ayrılacak Merkel sonrası Almanya’nın ve AB’nin geleceği konusu her geçen gün önemini artırmaktadır. Dergi editör kurulu olarak mayıs sayımızın dosya konusunu öncelikle “Almanya’da ‘Süper’ Seçim Yılı” olarak belirlemiş olmakla

birlikte, Birleşmiş Milletler’in Kıbrıs sorunu konusundaki gayri resmi 5+1 görüşmelerinin 27-29 Nisan’da Cenevre’de yapılacağını açıklamasıyla birlikte dosya konularımızın yerlerini değiştirdik. Kıbrıslı tarafların yanı sıra Türkiye, Yunanistan ve İngiltere’nin katılıyor olması, Doğu Akdeniz’in geleceği konusunda da önem taşımaktadır.

Bu konuda akademi dünyasında özellikle Kıbrıs konusunda etkin ve yetkin bir isim olan Doğu Akdeniz Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bölüm başkanı sayın Prof. Dr. Ahmet Sözen hocamızın değerli görüşlerine başvurduk. Gerçekleştirdiğimiz söyleşimizi aynı zamanda *EUROPolitika NewsTv* YouTube ve Podcast kanallarımızdan dinleyebilirsiniz.

Ayrıca bu sayımızda, uluslararası ilişkiler alanında güncel sorunlar ve çözüm yolları hakkında önemli tespitlerde bulunan, yirmi yıl boyunca kaleme aldığı çeşitli gazete, dergi ve internet haber sitelerinde yayımlanan yazılarının en önemlilerine yer verdiği “*Söz Uçar Yazı Kalır*” kitabının yazarı Sayın Tarkan Deniz ile kitabı hakkında söyleşide bulunduk.

Bu sayımızda yine önemli bir konu başlığı olarak, yazarlarımızdan Tuğçe Samsun tarafından kaleme alınan “Yapay Zekâ Yarışında AB’nin Konumu” isimli analize yer verdik. Zira, yakın zamana kadar AB yapay zekânın savunma ve güvenlik unsurlarını görmezden gelirken, Finlandiya’nın AB Konseyi başkanlığında konuyu gündeme getirmesiyle yapay zekânın Avrupa savunma yeteneklerine olabilecek katkısı incelenmeye başlanmıştır.

Ayrıca bu sayımızda yukarıda değindiğimiz önemli gündem konu başlıklarında Avrupa basınının önde gelen bölge uzmanı ve analistleri tarafından kaleme alınan analiz yazılarının çevirilerini okuyabilirsiniz.

Temmuz sayımızda görüşmek ümidiyle. Keyifli okumalar dileriz.

Yusuf ERTUĞRAL
Genel Yayın Yönetmeni

Kıbrıs 5+1 Görüşmeleri ve Doğu Akdeniz¹

“Prof. Dr. Ahmet Sözen² ile Akademik Söyleşi”

Doğu Akdeniz'in son yıllarda artan kriz ve jeopolitik önemi karşısında başta bölge ülkeleri olmak üzere, ABD'nin ve AB'nin paradigma arayışı içerisinde oldukları gözlenmektedir. Malumunuz yakın zamanda da Türkiye'nin Mısır'la olan yakınlaşma çabalarını göz önüne aldığımızda sizce önümüzdeki günlerde Doğu Akdeniz'de hangi stratejik gelişmelerin ve eğilimlerin etkileyeceğini öngörmektesiniz?

Evet, çok güzel bir soru. Şimdi kısa dönem içerisinde bu Doğu Akdeniz dediğimiz ve son yıllarda artık epey önem kazanan bölgede, özellikle enerji kaynaklarının keşfiyle “Burada bir işbirliğine havzasına doğru mu gidilir; yoksa tam tersine çatışmalı ve istikrar-sız bir bölge mi olur?” sorusunun şu

anda net bir cevabı yok. İki tarafa da evirilebilir ve fakat bugüne kadar bu bölgedeki devletlerin ve diğer aktörlerin izlediği dış politika davranışlarına baktığınız zaman, kısa vadede çok da iyimser değilim. Yani bir taraftan Doğu Akdeniz Gaz Forumu diye belli sayıda aktörün katıldığı bir platform oluştu, evet, ama Türkiye gibi en uzun kıyı şeridine sahip ülke bu denklemin dışında. O yüzden bu bölgenin problemini çözmek isterseniz, en büyük aktörü dışarıda bırakarak çözer misiniz? Ben bunu çok mümkün görmüyorum. Tabii buraya nasıl geldiğine de bakmak lazım. Biraz eleştirel baktığımız zaman, Türkiye'nin özellikle Arap Baharı veya Arap Uyanışı başladıktan sonra izlediği dış politika ile

¹EUROPolitika Dergisi bünyesinde hazırlanan [#Webinar] “EUROPolitika NewsTv Akademi” Söyleşi'nin 2. Sezonun 1. Bölümünde Sayın Prof. Dr. Ahmet Sözen hocamızla Birleşmiş Milletler, Kıbrıs sorunu konusundaki gayri resmi görüşmelerin 27-29 Nisan'da Cenevre'de yapılacak Kıbrıs 5+1 Görüşmeleri ve Doğu Akdeniz geleceği konusunda değerlendirmelerini konuştuk. 4 Nisan tarihinde YouTube Kanalımız EURO-Politika NewsTv'de yayınlanmış olup söz konusu röportajımız videomuz desifresidir. Ayrıca Podcast platformlarımızdan da dinleyebilirsiniz. [Video link: <https://www.youtube.com/watch?v=ySdO7kFjdEU>]

² Doğu Akdeniz Üniversitesi | Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı

“ Prof. Dr. Ahmet Sözen ile Kıbrıs 5+1 Görüşmeleri ve Doğu Akdeniz

PROF. DR. AHMET SÖZEN

DOĞU AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SİYASET BÖLÜMÜ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
BÖLÜM BAŞKANI

İLKEY TÜRKES
EURO POLİTİKA DERGİSİ YAZARI

SEZON 2 | BÖLÜM 1

Türkiye bir müddet aslında bu bölgede neredeyse tarafsız bir arabulucu iken; örneğin Suriye ile İsrail arasındaki problemleri çözmek için ciddi bir arabulucuyken ve iki tarafın da güvenini kazanmışken; bu dönemde bu bölgede problemlere karşın tam tersine taraflı politika izlemeye başladı ve izlenen bu politikalarından dolayı bölgede yalnızlaştı veya karşısında bir blok oluştu. 2010 Mavi Marmara olayından sonra İsrail ile olan ilişkilerin kötüleşmesi, arkasından Mısır'daki Müslüman Kardeşler iktidarında yapılan darbeden sonra rejimin değişmesi ve Sisi yönetimiyle Türkiye'nin ilişkileri dondurması, bir şekilde bu ortamda Güney Kıbrıs ve Yunanistan'ın bu ortamı çok iyi kullanmasına yol açarak adeta Türkiye'nin yarattığı boşluğu, Mısır ve İsrail'i kendi yanına alıp diğer ülkeleri de kendine katarak bir işbirliğine gidilmesinde başarılı oldu. İlk olarak ekonomikti, sonra savunma da oldu ve en son Doğu Akdeniz Gaz Forumu. Türkiye

de ister istemez yalnız duruma düştü ve izole oldu. Son iki yıla yakındır da Türkiye'nin bu izolasyonu kırmak için, örneğin Libya ile BM'nin yasal gördüğü hükümetle yaptığı savunma ve deniz alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin iki muhtıra zaptı gibi diplomatik yol izledi ve diğer taraftan da askeri gücünü, donanmasını daha agresif ve belirgin bir şekilde kullanarak bu bölgede karşısında oluşmuş olan o bloğun adımlarını kırmak ve oldu bittileri önlemek için girişimlerde bulundu. Son dönemde konuşulan İsrail ve Mısır ile normalleşme ve hatta ileride Suriye ile normalleşme tartışmalarını da izolasyonu kırmak için atılan adımlar olarak okuyorum. Fakat bunların kısa vadede, kolay kolay hayata geçeceğini düşünmüyorum. Ben 7-8 sene öncesinden Türkiye'nin hem İsrail hem Mısır ile olan ilişkilerini muhakkak normalleştirilmesi gerektiğini söyleyenlerdenim. Uzun süre marjinal kalmış olsak da Türkiye şu an bu noktada sıkışmış durumda

ve bu yüzden bu adımları atıyor. Son 8-7 yılda da çok değişiklik oldu ve bu ilişkilerin düzeltilmesi zaman alacaktır. Ayrıca son 10 yılda İsrail'in GKRY ile yaptığı işbirliği ve antlaşmaları da sıfırlamayacaktır. Böyle de bir durum var karşımızda.

Sizin de dediğiniz gibi Türkiye bu durumu biraz geç fark ederek, örneğin Güney Kıbrıs 2003'ten beri MEB (Münhasır Ekonomik Bölge) antlaşmalarıyla adım atarken Doğu Akdeniz Türkiye'nin gündeminde neredeyse son 2-3 yıldır Mavi Vatan doktriniyle birlikte yer almaya başladı. Bu yüzden diplomasiden çok askeri yönelimlerin de olduğu bir ortam oluştu. Bu bağlamda ben de söylediklerinizden çok faydalandım, teşekkür ederiz. Dilerse- niz ikinci soruma geçelim.

Tabii, buyurun.

Malumunuz yaklaşık 1 ay sonra 27-29 Nisan'da Cenevre'de gerçekleşecek 5+1 görüşmelerine AB gözlemci statüsüyle katılacak. Sizce AB, Kıbrıs sorunun çözümünde tarafsız kalabilecek mi? Ayrıca, görüşmede taraflar çözüm adına hangi argümanları sunacaklardır?

Şimdi AB konusu ve AB'nin son 16-17 yıldır, müzakerelerde bir taraf olma durumu yeni değildir. Bürgenstock'tan beri, hatta Annan'dan itibaren AB gözlemci olarak bu müzakerelere katılıyor. Bunun da mantığı nedir? 2004 yılında artık fiilen adanın tümü Kıbrıs Cumhuriyeti adı altında AB'nin tam üyesidir ama AB müktesebatı 2004'ten itibaren ta-

ki bir çözüm olana kadar askıdadır. Son Cenevre'de 2016 ve 2017 Crans Montana'da AB gözlemci olarak katılıyor. Tabii tam bir taraf değil, çünkü Türk tarafının bu konuda çok ciddi çekinceleri var ve bunlar gayet meşru çekincelerdir diye düşünüyorum. Çünkü bakınız Kıbrıs Cumhuriyeti adı altında ve Yunanistan AB'ye tam üye olduklarından dolayı, Birlik'in Kıbrıs konusunda tarafsız olabilmesi neredeyse imkânsız ve çok zor. Bunun da örneklerini yaşadık. 2004 referandumundan hemen sonra Konseyin aldığı mali yardım ve serbest ticaret tüzükleri Rum tarafı aday olduktan sonra uzun süre geçemedi, daha sonradan mali yardım tüzüğü biraz da Rumların istediği gibi geçti. Ama mesela serbest ticaret tüzüğü geçmedi. Bunlardan dolayı Türk tarafı AB'nin müzakerelerde tam bir taraf olmasını arzulamıyor, istemiyor ve kabul etmiyor. Bu da oldukça meşrudur diye düşünüyorum. AB tam da bu nedenlerden dolayı Kıbrıs meselesinde tarafsız olamaz ama AB'nin de bir şekilde gözlemci statüyle orada olması gerekiyor ki eğer Kıbrıs konusunda bir çözüm olacaksa bu çözümün AB müktesebatıyla uyumlu olması gerekiyor. Yani burada AB'nin rolü, teknik, hukuki vs. yardımlar önermesidir. Orada bunun için bulunması gerekir diye düşünüyorum. Şimdi tarafların görüşlerine dönecek olursak, bir süreden beridir, özellikle Crans Montana'daki uluslararası Kıbrıs konferansının çöküşünden sonra, BM genel sekreteri bunu kendisi ilan etti biliyorsunuz. Giderek Türk tara-

finın Kıbrıs sorunundaki pozisyonunun değiştiğini görüyoruz. Yani o geleneksel "Federasyon bir Türk teziydi o yüzden de biz Kıbrıs'ta iki bölgeyi iki toplumlu federasyonu savunuyoruz." pozisyonundan giderek en azından söylemde de olsa bunu değiştirdiğini ve özellikle de son bir yılda KKTC'de yapılan cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Türkiye'nin aldığı pozisyon ve Türkiye'nin desteklediği adayın cumhurbaşkanı olması ve onun da artık "Kıbrıs'ta federal çözüm olmuştür, bundan sonra biz egemen eşitliğe dayalı iki devletin işbirliğine dayalı çözümünü savunacağız." söylemine gelmiştir. Şu an söylem olarak bu savunuluyor. GKRY'de ise durum değişik. Orada şöyle karmaşık bir durum var, 2017'de aslında taraflar bir çözüme en azından kâğıt üzerinde çok yaklaşmıştı. Bir federal çözümdü. Son kertede masayı terk edenin de Kıbrıs Rum toplumu lideri Nikos Anastasiadis olduğu da bariz bir şekilde biliniyor. Hatta orada Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu'na böyle bir anlaşmayı; iki toplumlu iki bölgeyi egemen eşitlikteki bir çözümü Kıbrıs Rum halkına kabul ettiremeyeceğini, kendisinin 6-7 ay sonrasında cumhurbaşkanlığı seçimleri olduğunu, seçimi kazandıktan sonra iki devletli çözüm de dahil başka modeller olmak üzere tekrardan oturup konuşabileceğini söylediğine dair birçok iddia var. Tabii son 3 küsur yılda Anastasiadis'in bu konuda epey patinaj yaptığını da görüyoruz. Bir taraftan belki kapalı kapılar ardında bu söylemlerde bulunuyor ama diğer yandan bunu

reddedip, kastettiğinin muğlak bir federasyon olsun yani kanat devletlerin daha çok yetkilerinin olduğu ve merkezi hükümetin daha az yetkisinin olarak tikanıklıkları aşacak bir sistemden bahsettiğini söyledi, daha sonra değiştirdi, "Desantralize" bir federasyon dedi vs. en son sanırım Kasım 2019'da Berlin'de bir zirve oldu ve Türkiye'nin de çok istemediği bir görüşmeydi bu ve bir önceki Cumhurbaşkanı akıncıyla Anastasiadis'in buluşturulduğu BM'nin gözetiminde üçlü toplantı oldu ve orada her iki taraf da bundan sonraki müzakerelerin zemininin federal zemin olacağını teyit ettiler. Ama son 1 yıldır Türk tarafı bunu söylem bazında tamamen değiştirdi. Böyle bir durumda nisan ayında gerçekleşecek olacak gayri resmi toplantıdan ne beklediğimizi soracak olursanız, iki tarafın da farklı model ısrarları devam ederse sonuç alınmayacaktır. Ancak bu toplantı gayri resmi olacak bunun da amacı şudur taraflar gelsinler ve orada görelim, iki tarafın da ortak bir vizyonda buluşup atılacak bir adım var mı yok mu, BM bunu tespit etmeye çalışacaktır.

Hocam, iki devletlilik "söylemi" üzerinde çok durdunuz, bunun söylem olduğunu tekrarladınız, çünkü böyle bir modelin gerçekleşmesi durumunda icraatın çok sancılı bir süreç geçireceği görünüyor. Peki beklenen görüşmelerde Türk tarafların iki devletli çözüm önerisi konjonktürde rasyonel bir davranış mıdır?

Müzakere zeminini kim belirler? İki uyuşmaz taraf belirler. Bazen yanlışlığı düşüp BM parametreleri gibi söylemler oluyor ama böyle bir şey yoktu ve parametreler, iki tarafın parametreleridir. BM de gözetim altında tutarak bu parametrelere göre müzakereleri fasilete eder. Bu parametreler, 1977 Makarios-Denktaş ve 1979 Denktaş-Kiprianu Doruk Antlaşmalarına dayanmaktadır. Orada karar verildi ki Kıbrıs'taki çözüm, bir federal devletin kurulmasıyla ve bu devletin anayasal olarak iki toplumlu ve bölgesel olarak iki bölgeyi olacağı şeklinde kararlaştırıldı. Bundan sonraki tüm müzakerelerin de bu parametre çerçevesinde gerçekleşeceği kabul edilmiştir. Eğer taraflardan bir tanesi bu parametrelerden memnun değilse ve bunları değiştirmek ister; bunu deneyebilir ancak bunun kabul edilmesi için ikna edilmesi gereken taraf, diğer taraftır yani Kıbrıs Rum tarafıdır. Kıbrıs Rum tarafı iki devletliliği kabul eder mi diye sorsanız, uzun yıllardır Rum siyasetini yakından izleyen ve 10 yıldır iki toplumda da kamuoyu araştırması yapan biri olarak bunun imkânsız olduğunu düşünüyorum. Ne Kıbrıs Rum toplumunda ne de Kıbrıs Rum siyasi parti ve elitlerinde bunu savunmayı bırakın, tartışmaya dahi açacak bir kesimin olduğunu düşünmüyorum. Diğer taraftan yapılan kamuoyu araştırmalarında da şu gerçek gözümüze çarpıyor; Kıbrıs'ta alternatif çözüm modellerini iki tarafta da kamuoyunda test etmiş birisi olarak, karşımıza hep şu çıkıyor: Kıbrıs Rum-

larının birinci tercihi üniter devlet, ikinci tercihi iki bölgeyi-iki toplumlu federasyon. Kıbrıs Türklerinin birinci tercihi ise iki devlet, ikinci tercihi iki bölgeyi-iki toplumlu federasyon. Diğer alternatifler de var, konfederasyon, statükonun devamı veya Kuzey'in Türkiye'ye ilhakı gibi tüm bunları da test ettik ve hep şu çıktı: eğer siz iki tarafın çoğunluğunun bir referandumdan çıkabilecek bir sonucu istiyorsanız, beğenelim ya da beğenmeyelim iki bölgeyi-iki toplumlu federasyon dışında başka bir seçenek yoktur. Üniter devlet veya iki devlet ise ya bir tarafça ya da iki tarafça reddediliyor. Kıbrıs'ta çözüm metnini iki lider bulacaktır ama bu metin daha sonra iki tarafın eş zamanlı referandumuna tabii tutulacaktır prensibini de göz önünde bulundurduğumuz zaman iki taraftan da geçebilecek yegâne alternatif, kamuoyu araştırmaları sonuçlarına göre federasyondur. O yüzden ben iki devletlilikte ısrar edilmesinin Rum tarafını ikna edeceğini düşünmüyorum. Böyle gidilirse de bu müzakerelerden sonuç çıkacağını düşünmüyorum.

Siz Doruk antlaşmalarında federasyon modeli üzerinde hemfikir olduğunuzu söylediniz. 1974 sonrası düzenlenen BM kararlarında iki devletliliğe engel olan maddeler var mı?

Tabii var. 15 Kasım 1983 KKTC'nin ilanının hemen ardından sanırım 18 Kasım veya o civarlarda BMGK'nun aldığı 541 numaralı bir karar vardır. Çok açık bir şekilde o kararda, 1960

kuruluş antlaşmasına, Garanti Antlaşması'na atıflar yapılarak KKTC'nin ilanının, bu uluslararası antlaşmalara aykırı olduğu söyleniyor ve tüm BM üye ülkelere Kuzey'de kurulan devleti tanımamak ve 1960'ta kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti'nin toprak bütünlüğü ve egemenliğine saygı duymak üzere çağrı yapıyor. O karar orada durduğu müddetçe KKTC'nin hatırı sayılır devletler tarafından tanınmasının mümkün olmadığı çok nettir. Bunun değişip değişmeyeceğini konjonktür gösterir ama KKTC'nin tanınması, biraz dolambaçlı gelebilir ama federasyondan geçer diye düşünüyorum. Yani siz masaya oturup belli prensipler üzerinde, yani siyasi eşitlik, dönüşümlü başkanlık vs. sıkı durup bir federal çözümü zorlayacaksınız ve o çözümü kabul etmeyen tarafın Rum tarafı olduğunu kanıtlamanızın lazım ve dünyaya bunu kabul ettirmeniz lazım ki artık uluslararası toplum da desin, Kıbrıslı Rumlar bunu istemiyor. O zaman Kosova'ya benzer bir formül veya başka bir formül ile yapılabilir ama bu bir günde olacak bir şey değil. Türk tarafı iki devletli çözümde ısrar ederse, ben korkarım ki, Türk tarafı uluslararası kamuoyunda da desteğini kaybeder ve yalnızlaşır. Aslında Rum tarafının istediği de budur. Çünkü yine kamuoyu araştırmalarına baktığınız zaman Kıbrıslı Türklerle göre Kıbrıslı Rumlar federasyona daha soğuk bakmaktadır. Şimdi federasyonu kabullenmede bile zorlanan bir tarafın, iki devleti; yani onların deyimi ile "Kıbrıs'taki statükoyu" ve yine onların deyimiyle "Toprakları-

mızın üçte biri Türk işgali altındadır." bakış açısı, bir yerde "işgal"i kabul etmemizi istediğimiz anlamına gelecektir ki bu yakın gelecekte imkansızdır. *Kıbrıs Sorunu ve Doğu Akdeniz birbirlerinin çözümsüzlüğünü besleyen kısır bir döngü haline geldi. Türkiye'nin doğal kaynaklardan ziyade bu meseleyi "egemenlik" olarak ele aldığını görüyoruz. Gerçek anlamda en uzun kıyı şeridine sahip bir ülkenin Seville haritasıyla birlikte gösterilen deniz alanları çok kısıtlı; diğer yandan dar bir deniz alanında çıkarların ve sahaların çakışması çok rastlanan bir durum. Bu anlamda Kıbrıs özelinde herhangi bir enerji ihracı söz konusu olduğunda, iki toplumun işbirliğine dayalı bir paylaşımı olasılıklı mıdır? Rum yönetiminin bu konudaki duruşu nasıldır?*

Çok güzel bir soru yine. Rum tarafı maalesef bu konuda çok maksimalist ve egemenliğe dayalı bir rota izledi. Şunu tabii teslim etmek zorunda kaldılar ki; bir çözüm olduğu zaman bu kaynaklarda Kıbrıs Türk toplumunun da hakkı vardır. Türk tarafı da 1960 antlaşmasındaki kurucu rolü ile bu kaynaklarda hakkının olduğunu savunuyor ve fakat bu kaynakların ne şekilde kullanılacağı ne şekilde lisansların dağıtılacağı ile ilgili süreçlere de Türk tarafının katılması gerektiği ifade edilmiştir. Yani Türk tarafının en başından yapılacak bir işbirliği ile pozisyon almasına Rum tarafı, doğal kaynakların Kıbrıs müzakerelerinin bir parçası olmadığını, bunun bir egemenlik hakkı olduğunu, şu anda da tanınmış devlet ve tanınmış hükümet olarak da bu bizim egemen-

lik alanımızdır, bu konuları kimseyle müzakere etmeyiz şeklinde karşı çıkmıştır. Bu da bir yere götürmüyor bizi tabii. Rum tarafı 5'li konferanstan sonra bu konuda bir esneklik gösterir mi veya bir işbirliği mekanizması kabul edebilir mi bilemiyorum ama ben konuya pek o şekilde bakmıyorum. Kıbrıs meselesinin izole edilerek bu konuyu çözme formülünün çok gerçekçi olduğunu düşünmüyorum.

Tam tersine aslında Kıbrıs meselesinin çözümünün, tam da bu konuda çok önemli olduğunu ve aslında Kıbrıs meselesi çözülebilse, bunun Doğu Akdeniz'deki daha büyük sıkıntıların da aşılabilmesinde tetikleyici olabileceğini ve burada bir anahtar rol oynadığı düşüncesindeyim.

**Röportaj: İlkey TÜRKEŞ |
EUROPolitika Dergisi Yazarı**

Küresel Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Uzmanı Tarkan Deniz ile Yeni Kitabı ve Güncel Meseleler Hakkında Söyleşi

BERİL HAKVERİR: *Sayın Tarkan Deniz, merhaba. Öncelikle EUROPolitika Dergisi olarak röportaj teklifimizi kabul ettiğiniz için çok teşekkür ederiz.*

Sayın Deniz, hayatımız pek çok kuruluşta görevler alarak ve sivil toplum kuruluşlarında da sorumluluklar alarak yoğun geçmiş. Aynı zamanda pek çok alanda ödüllere¹ de layık görüldünüz. Okuyucularımıza kendinizden bahsedebilir misiniz?

TARKAN DENİZ: Merhaba. Rica ederim, asıl bu fırsat verdiğiniz için size ve EUROPolitika yayın kuruluşuna teşekkür ederim.

¹ Layık görüldüğü bazı ödülleri:

2005 - Dünya Bankası tarafından ülkemizde ilk kez gerçekleştirilen "Avrupa Yolunda Sosyal İlerleme ve Katılım" temalı Türkiye Yaratıcı Kalkınma Fikirleri Proje Yarışması Finalist Ödülü,
2007 - Junior Chamber International Genç Liderler ve Girişimciler (JCI) Derneği Türkiye tarafından gerçekleştirilen TOYP "Türkiye'nin On Başarılı Genç" yarışmasında değişime liderlik ederek sosyal sorumluluk projelerine olan katkılarından dolayı JCI Senato Özel Ödülü Birincisi,
2010 - Genç Liderler Derneği (GLD) tarafından 2009-Yılın Genç Liderleri Yarışması'nda Yılın Genç Girişimcisi Ödülü,
2012 - Genç Turizmciiler Derneği (GTD) tarafından Turizme Destek Özel Ödülü,
2019 - Türkiye'nin ilk ve tek protokol dergisi By Protokol'un İş İnsanı dalında Gümüş Kariyer Ödülü.

1975 Ordu doğumluyum. Anadolu Üniversitesi Kamu Yönetimi Lisans, Bahçeşehir Üniversitesi Küresel Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans mezunuyum. Master programımı, uygulamalı ve yerinde eğitim programları kapsamında Amerikan Devlet Sistemi ve Amerikan Dış Politikası adlı iki kredi dersimi Washington, D.C.'de alarak, mezuniyet için ilgili alanda gerekli çalışmaları başarıyla tamamlayarak mezun oldum. "Somali ve Deniz Haydutluğu" konularında kapsamlı bir bitirme projesi sundum ve bu alanda da bir kitap çalışmamı 2013 yılında tamamladım henüz yayımlamadım. Bu çalışmanın bir neticesi olarak ilgili dönemde, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı İstanbul Uluslararası Kalkınmada Özel Sektör Merkezi (UNDP/IICPSD) Türkiye Direktörü Dr. Simona Marinescu'nun resmi Teşekkür Mektubu'na layık görüldüm. Bahçeşehir Üniversitesi Hükümet Liderlik Okulu (HLO) bünyesinde Siyaset Okulu, Global Liderlik Forumu "Ortadoğu Araştırmaları" ile Global Liderlik

Forumu (GLF) “Amerikan Araştırmaları-Küresel Güç Politikaları”, Diplommat Okulu sertifika programlarını ve BAU Siyaset Okulu Amerika (2 hafta yoğun, Washington, D.C.’de) sertifika programını tamamladım. Okan Üniversitesi Siyaset Okulu sertifika programının ve Karadeniz Stratejik Araştırmalar Merkezi (KASAM) Fikir, İktisat ve Siyaset Okulu sertifika programının ilk mezunları arasındayım. Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu’nda (DEİK) 2010-2017 yılları arasında Türkiye-Malezya, Türkiye-Singapur ve Türkiye-Tayvan İş Konseylerinde Yürütme Kurulu Üyeliği ve Başkan Yardımcılığı görevlerinde bulundum. Bunun yanı sıra; DEİK Türkiye-Katar İş Konseyi nezdinde oluşturulan İnşaat ve Altyapı Çalışma Komitesi ile Savunma ve Havacılık Çalışma Komitesi ve Türkiye-Malezya İş Konseyi nezdinde oluşturulan İnşaat ve Altyapı Çalışma Komitesi ile DEİK’in PPP (Kamu Özel Ortaklığı) Çalışma Komitesi’nde de üye olarak görevlerde bulundum. Karadeniz Vakfı Mütevelli ve Meclis Üyesi olup, Yürütme Kurulu eski Üyesiyim. Karadeniz Vakfı bünyesinde kurulan Karadeniz Stratejik Araştırmalar Merkezi (KASAM) İstişare Kurulu, Dünya Enerji Konseyi Türk Milli Komitesi, Uluslararası İlişkiler Konseyi (UİK) Derneği, Yeniköy Spor Kulübü Derneği Kongre Üyesi, TOBB İstanbul Genç Girişimciler Kurulu eski Üyesi, Propeller Kulübü Derneği Dış İlişkiler Komitesi eski Üyesi, Junior Chamber International Genç Liderler ve Girişimciler (JCI) Derneği Avrasya şubesi 2007 dönemi

eski Başkan Yardımcısıyım. Turizm ve Tanıtma Platformu (TUTAP) Türkiye’nin Kültür ve Turizm Elçisiyim. 2011 yılından bu yana on yıldır Ordu Ticaret ve Sanayi Odası (OTSO) Başkanı Fahri Danışmanı ve Beykoz Üniversitesi İşletme ve Yönetim Bilimleri Fakültesi Danışma Kurulu Üyesiyim.

BERİL HAKVERİR: “Söz Uçar Yazı Kalır” isimli kitabımız 2021 yılının ocak ayı itibariyle yayımlandı. Pek çok önemli konuyu ele aldığımız bu kitap uluslararası ilişkiler literatüründe bir başucu kitabı olarak yer almakla birlikte geniş bir okuyucu kitesine de sahip oldu. Sayın Deniz, kitabımızın önsözünde bizlere pek çok

önemli yazar ve düşünürün sözlerinden örnekler veriyorsunuz. Bu sözlerin hayatımızdaki etkisi nasıl oldu? Kitabımızın çıkış noktasındaki düşüncelerinizi bizimle paylaşabilir misiniz? Kısa sürede geniş bir kitleye ulaşan kitabımızın başarısını nasıl değerlendiriyorsunuz?

TARKAN DENİZ: Kadim çağlardan günümüze söylenmiş tüm özlü sözlerin barındırdığı anlam çok güçlü. Bu sözlerden kıssadan hisse kendime göre bir anlam çıkartıyorum. Yol haritası gibi hayatımda uygulamaya çalışıyorum. Bu konuda ne kadar başarılı oluyoruz ve ders alıyoruz bunu olaylar karşısında gösterdiğimiz tutumlarımız gösterir. Okuduğum kitaplardan ve izlediğim filmlerden edindiğim beğendiğim özlü sözleri yıllardır not ediyorum. 3-4 kez kitap bağış kampanyası ile okullara kitaplar bağışlamış olsam da evimde bir kitaplığım da var. Kitap okumak ve kitapçıları gezmek hoşuma gidiyor, büyük keyif alıyorum. Kitapsız bir evi asla düşünemiyorum. Dünyada en güzel hediye kitap. Onlarca özlü sözler kitabına ve bir erdemler sözlüğüne de sahibim.

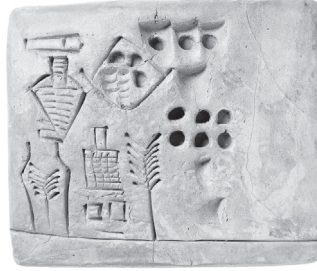
Kitabımın “Önsöz” yazısında da belirttiğim üzere, Stephen King der ki; “Eğer okumaya vaktiniz yoksa, yaz-

maya da vaktiniz yok demektir”. Covid-19 Koronavirüs küresel salgınına denk gelen zor dönemde evde kaldığımız hafta sonlarında yoğun çalışma ile özenle hazırlayıp yayına hazırladım. Kitabımı yazdıktan sonra da kapak ve iç tasarımında alanında uzman kişi ve kurumlardan profesyonel hizmet ve destek aldım. Bu vesile ile de her birine teşekkürlerimi sunarım.

Siyaset Bilimi’ne her zaman büyük bir ilgim olmuştur. Çalışma ve görevlerim de gereği küresel, uluslararası, ulusal ve yerel konularla ilgilendim. 1999–2020 yılları arasında kaleme aldığım ve çeşitli gazete, dergi ve internet haber sitelerinde yayımlanan yüzlerce yazılarımdan arasında özenle seçtiğim 60 makalemden oluşan, dört ana bölümde derlediğim “Söz Uçar Yazı Kalır” adlı kitabım Kitapyurdu Doğrudan Yayıncılık tarafından bu yılın başında Ocak ayında yayımlandı. Kitabımın takdim yazısını ise; Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) Başkanı M. Rifat Hisarcıklıoğlu yazdı.

Sizin de bahsettiğiniz üzere geniş bir kitleye ulaşan, kısa zamanda her kesimden yoğun ilgi gören ve beğeni ve olumlu yorumlar alan kitabımın Birinci Bölümü “Uluslararası”, İkinci

TARKAN DENİZ

“SÖZ UÇAR YAZI KALIR”*

* VERRA VOLANT, SCRIPTA MANENT

KİDİ

Bölümü “Ulusal, Bölgesel ve Yerel”, Üçüncü Bölümü “Enerji” ve Dördüncü Bölümü ise “Liderlik, Yönetim, Teknoloji ve Kişisel Gelişim” başlıklı konular üzerine makalelerden oluşmaktadır.

Makalelerin başlıklarım ise; Küresel Ekonomide Kilit Ülkeler, Barış ve İstikrara Giden Yolda Türkiye – Libya İşbirliği, Tarihten Günümüze Lübnan ve Geleceği, Türkiye – Brezilya İlişkileri, Türkiye – Malezya İlişkileri, Afrika Boynuzu’nda Bir Ülke: Somali, Brexit Yahut Great Exit (Büyük Çıkış), Önce İnsana Yatırım (Kuzey Makedonya), Tek Kuşak Tek Yol – Yeni İpek Yolu, Çin ve Ardından Hindistan, Türkiye’nin Uzak Doğu ve Asya Pasifik Ülkeleri’nden Çin, Hong Kong, Japonya, Güney Kore ile Ticari ve Ekonomik İlişkileri, 6. Uluslararası Türk – Asya Kongresi, Türkiye ve Dostları, Birinci Dünya Savaşı, Ödlek Oyunu (Chicken Game) Teorisi, “Yeni Dünya Düzeni” out – “Yepyeni Uluslararası Düzen” in, “Miracolo Economico” Yani Ekonomik Mucize ve “Agnelli” – “Menfi Düşünme Melfi Düşün”, Dünya Para Piyasasının Indiana Jones’u Dr. Mark Mobius, Kazanan Her Şeyi Alır (2020 ABD Başkanlık Seçimleri), Amerika Birleşik Devletleri’nde Bakanlar (Sekreterler) Kabinesi, G-20 İçin Bir Önerim Var, T Modeli (Türkiye Modeli), Bölgesel Kalkınma İçin Alternatif Önerim: Karadeniz Araştırmaları Enstitüleri, Ordu İlinin Bir Hayali Gerçek Oldu: Ordu Üniversitesi, Ordu İli İş Dileği ve Dilek Haritası, Fındık, Prefabrik

Çağı Pek Yakında, Türkiye’nin Yerli ve Milli Otomobil Projesi TOGG, Türkiye’nin Doğalgaz Politikası ve Enerji Güvenliği, Çevre ve Enerji Güvenliği, Enerji Güvenliği ve Son Paylaşım, Akdeniz ve Enerji, Türkiye Enerji Görünümü, Karadeniz’de Hidrojen Sülfür (H₂S), Küresel Yetkinlikler, Önderlik, Güç, Gelecek, Risk, Rocky’den Oğluna Baba Nasihatı: “Anneni (Kabri) Ziyaret Etmeyi Unutma”, Bir Üniversite Var Ederken, İngiltere Atom Enerjisi Kurumu Emeritus Başkanı Lady Barbara Judge, Otobüs Senaryosu, Kirpi Mesafesi, Kırık Cam Teorisi, Şövalyeliğin Kuralları, Yunus Balığı Winter, Ego, Korku Yok, 2020 Yılı Olimpiyat Oyunları ve 7 Eylül’de İyi Olan Kazansın, Herkes Kazanır, Murat 124 ve Ferrari ile Lamborghini Kapışması, İletişim Çağı ve Sosyal İletişim Ağları, Mutfak Robotlarından İnsansı Robotlara, Mekanik Türk ve Yapay Yapay Zeka, Lego, Dijital Oyunlar ve Halk Oyunları, Her Şeyin Başı Sağlık, Yarınlarımız Olan Çocuklar, Hayat Yolu.

Kitabımın yayımlanması üzerinden iki ay gibi bir süre geçmesine rağmen özellikle yurt genelinde geniş bir kitleye ulaşmasında etkili olan yöntem ise 25 yıldır iş, siyaset, akademik, sivil toplum, basın ve medya dünyasında edindiğim kıymetli dostlar ve tanışlarımdır. Ağlar yani bağlantılar çok önemli. Farklı disiplinlerden tanışma veya çalışma imkânım olan binlerce isim içinden yer darlığı nedeniyle ancak 45 kadar okur görüşlerine yer verebildim. Elbette sonrasında sosyal

medya üzerinden yazılı bir bu kadar daha okur yorumları ve geri bildirimler aldım. Son derece memnuniyet verici ve motive edici cümleler dolu yazılardı. Tek başına sadece bir kuyuya atılan taş veya denizde su üzerinde sektirilen taş gibi bir veya birkaç dalga ancak etki yapar, ama sonuçta taş dibe batar. Sürekli bir etkisi olmaz. Oysa ki sinerji, ortak akıl ve ekip çalışması ile daha uzun ömürlü kalıcı hatırlanan ses getiren eserler, çalışmalar başarılar elde etmek sürdürülebilir bir başarı için mümkündür. Bu çalışmamda da yine, 2020 yılında tüm dünyayı etkisi altına alan ve 2021 yılında etkisini devam ettiren Covid-19 salgını döneminde kısıtlı imkanlar ve zor şartlar altında da olsa zaman ve imkan ölçüsünde bilen uzmanlara danışmaya gayret ettim ve bilmediğimi bir bilene sordum. Hemen hemen okurların tamamının ortak görüşü ise; çalışmayı başarılı bulmaları, yazıya dökülerek kalıcı olmasının çok önemli olduğunun bir kez daha vurgulanması ve elbette eserin gelecek kuşaklar içinde kaynak kitap niteliğinde eser olarak son çeyrek asrın bir analizi açısından da değerlendirilmesi gerektiği yönünde oldu. Yöntem olarak bir formülüm yok, kitap tanıtım yazısı kaleme aldım ve bir sayfalık basın bülteni şeklinde ekinde kitabımın kapak fotoğrafı ile birlikte bağlantılarımla paylaşmaya çalıştım. Katkı ve ilgilerinden dolayı başta Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), Ordu Ticaret ve Sanayi Odası (OTOSO), İstanbul Ticaret Odası (İTO), İstanbul Ticaret Borsası (İSTİB), Bahçeşehir Üniversitesi BAU Mezun,

Uluslararası Nakliyeciler Derneği (UND), Uluslararası Politika Akademisi (UPA) ile çok sayıda yerel ve ulusal gazete, dergi, bülten ve haber siteleri, sosyal bağlantılarıma ve tüm okurlara vermiş oldukları kitap tanıtım destekleri için şahsen teşekkürlerimi sunarım. İmkân ölçüsünde bazı oda ve üniversitelerin kütüphanelerine kitabımı hediye etmeye çalıştım.

BERİL HAKVERİR: *Dört bölümden oluşan kitabınız birinci bölümde “Uluslararası”, ikinci bölümde “Ulusal, Bölgesel ve Yerel”, üçüncü bölümde “Enerji” ve dördüncü bölümde ise “Liderlik, Yönetim, Teknoloji ve Kişisel Gelişim” başlıklı konular üzerine makalelerden oluşuyor. Libya’dan Somali’ye, Brexit’ten, Kuzey Makedonya’ya, Çin’e, Hindistan’a ve hatta Birinci Dünya Savaşı’na kadar geniş bir yelpazede uluslararası makaleleri içeren kitabınız aynı zamanda Karadeniz Araştırmaları Enstitüleri, Türkiye’nin Yerli ve Milli Otomobil Projesi TOGG, Türkiye’nin Doğalgaz Politikası ve Enerji Güvenliği, Çeore ve Enerji Güvenliği, Akdeniz ve Enerji, Yapay Zekâ ve Kırık Cam Teorisi gibi pek çok yazınızı bir araya getiriyor. Sayın hocam, pek çok alanda yer alan gözlemlerinizi etkileyen faktörler nelerdir? Bu denli kapsamlı bir çalışmanın ortaya çıkış sürecini bizlerle paylaşmak ister misiniz?*

TARKAN DENİZ: Elbette. Öncelikle yukarıda da kısaca bahsettiğim üzere mezuniyetim ile ilgi alanlarım ile halen aktif görev aldığım sivil toplum ve iş dünyası çatı kuruluşlarında deneyimlerim ve faaliyetlerim uyum

içindeler. Yerelden küresele yüzlerce meselede ve durum karşısında strateji geliştirme, öneri sunma ve araştırma yaparak yazıya dökmeye ve bunları paylaşmaya çalıştım.

Bir Çin atasözü der ki; “En silik mürekkep en keskin zekadan daha iyidir”. Dilimizde, “Buz üstüne yazı yazmak” diye güzel bir deyim var. Dilimize de yerleşen Türkçe anlamını kitabıma başlık olarak uygun gördüğüm “Verba volant, scripta manent”, Latince kadim bir söz olup, cümle dilimize tam anlamıyla tercüme edildiğinde, “konuşulan kelimeler uçup gider, yazılı kelimeler kalır” anlamına gelmektedir. Sözün özü ise; “Söz uçar yazı kalır”.

Yeni yaşanan bir olayı örnek vermek isterim. Dünyanın en önemli su yollarından olup, Akdeniz’i Kızıldeniz’e bağlayan Mısır’daki Süveyş Kanalı’ndaki deniz trafiğinin, karaya oturan dev konteyner gemisinin hareket edene kadar yeniden durdurulduğu bildirildi. 24 Mart’ta şiddetli rüzgâr ve kum fırtınası sebebiyle Süveyş Kanalı’nda kontrolden çıkarak sürüklenmesi, ardından kanalın 151. kilometresinde karaya oturarak kanalı her iki yönde trafiğe kapatmasıyla başlayan kriz kısa zamanda büyüdü. Petrol taşıyan tankerlerin yollarına devam edememesi nedeniyle günlük zarar yaklaşık 10 milyar doları bulurken 5 gün sonra nihayet gemi zarar görmeden kurtarıldı. 2021 Ocak ayında yayımlanan “Söz Uçar Yazı Kalır” adlı kitabımda da yer verdiğim “Tek Kuşak Tek Yol–Yeni

İpek Yolu” başlıklı yazımda bahsettiğim üzere alternatif ve önemi artan hat ise Yeni İpek Yolu güzergahıdır. 24 Mart 2021 tarihinde Süveyş’teki krizle birlikte birçok analist en iyi rotanın Tarihi İpek Yolu olduğunu belirttiler. Çin devlet başkanı Xi Jinping’in 2013 sonunda duyurduğu ve Tarihi İpek Yolu’nun canlandırılması amacıyla geçtiğimiz yıllarda hayata geçirilen “Tek Kuşak Tek Yol” projesi, Süveyş Kanalı’na uğramadan 10 bin km yol katedilerek 15-20 günde Avrupa’ya ulaşımı mümkün kılıyor. Süveyş Kanalı’ndan geçen Okyanus Yolu kullanılırsa bir konteyner 20 bin km yol katederek 45-60 gün içinde Avrupa’ya ulaşıyor. Türkiye projesinde “Orta Koridor” olarak adlandırılan güzergahta jeopolitik konuma sahip. Rota üzerinde Yavuz Sultan Selim ve Osmangazi Köprüleri ile 18 Mart Çanakkale Köprüsü, Marmaray ve Avrasya Tüneli de kullanılıyor.

Yaşanan bu kazada bile birçok cevap bekleyen sorular karşımıza çıktı ki bunlardan bazıları; alternatif güzergahlar, navlun artışları, petrol ve gaz fiyat artışları, alternatif sefer yollarının maliyeti ve seyir güvenliği, sigorta hizmetlerinde artışlar, tazminatlar ve muhatapları meselesi, gemi kurtarma hizmetleri ve ilave ekipman ve alt ve üst yapı yatırımları, klavuzluk hizmetleri ve geçiş ücretleri vb.

Yüksel lisans ve doktora yapacak olanlara bu son yaşanan bu denizcilik olayı vaka çalışmasını tez olarak ele alıp, üzerinde bir çalışma yapmalarını önemle tavsiye ederim.

BERİL HAKVERİR: Makaleleriniz pek çok konuda kapsamlı bir çalışmanın ürünü, öngörüleriniz ise ileri görüşlü tespitlerden oluşuyor. Bu hususta COVID-19 süreci ile ilgili düşüncelerinizi de merak ediyoruz, bu dönemde başlayan uzaktan eğitim ve prefabrik yapılar gibi daha önceki çalışmalarınızda öngördüğünüz birçok gelişme yaşandı. Bu konu hakkındaki düşüncelerinizi bizimle paylaşmak ister misiniz? Yazılarımızda yer aldığı üzere bu pandeminin “Küresel Ekonomide Kilit Ülkeler”in üzerinde ve BRICS (Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika) ile MIKTA (Meksika, Endonezya, Güney Kore, Türkiye ve Avustralya) gibi Türkiye’nin de içinde bulunduğu, “yükselen güçler” olarak tanımlanan ülkeler üzerindeki etkileri hakkındaki düşüncelerinizi okuyucularımızla paylaşır mısınız?

TARKAN DENİZ: 22 yıl önce kaleme aldığım “Hayat Yolu” adlı ilk makalem, 9 Ağustos 1999’da Dünya Gazetesi’nin Türkiye Finans Yöneticileri Vakfı iş birliği ile çıkan “Finans Kulüp” adlı ekinde yayımlandı. Uzaktan eğitim, sağlık ve salgın hastalıklar gibi konulara değindim makalemi 22 yıl önce kaleme almama neden olan düşüncelerim arasında, 2020’ye gelindiğinde iş ve eğitim dünyamızı dahil tüm dünyada iş yapma ve eğitim alma şeklimizi değiştiren küresel salgın Covid-19 virüsü elbette yoktu. Fakat, sürekli artan dünya nüfusu ve daha küresel hale gelen birbirine benzeyen AVM ve sokaklar, genişleyen şehirler gösteriyordu ki, eğitime her zaman her yerde ulaşmak bir lüks olmaktan çıkıp, ihtiyaç haline gelecek diye düşünmüş ve bazı öneriler sunmuştum. Dünyamız artık yaşlandığı

“Söz Uçar Yazı Kalır”, Latince “Verba volant, scripta manent” kalıcı bir yazı, yazı yazılmadıkça, “İnsanlar sözlerini unutur, yazıyı okumazlar” anlamına gelir. Sözün özü ise: “Söz uçarsa yazı kalır.”

Tarkan DENİZ, “Söz Uçar Yazı Kalır” adlı kitabında 1999 – 2020 yılları arasında kökensel köklü ve çağdaş yazımların oluştuğundan söz eder. Küresel Ekonomide Kilit Ülkeler, Derya ve İktisat Güçleri, Yokla Türkiye – Libya İhtilali, Tarımdan Güneşimize Lübnan ve Güneşli Türkiye – Brezilya İhtilali, Türkiye – Malezya İhtilali, Afrika Boyununda Bir Ülke: Somali, Brezilya’nın Çıktığı (Büyük Çöküş), Önce İnciza Yürüm (Kıyık Makedonya), Tek Kuvvet Tek Yel, Yeni İpek Yolu, Çin ve Arından Hindistan, Türkiye’nin Uzak Doğu ve Asya Pasifik Ülkelerinden Çin, Hong Kong, Japonya, Güney Kore ile Ticari ve Ekonomik İhtilali, 6. Uluslararası Türk – Asya Kongresi: Türkiye ve Dünyası, Birinci Dünya Savaşı, Ödül Oyunu (Çöküşün Çaresi) Teorisi, “Yeni Dünya Düzeni”nin “Yepyeni Uluslararası Düzen”in, “Miracolo

Economic” Yeni Ekonomik Mücadele “Agebell” – “Menfi Düşünme Mefli Düşün”, Dünya Para Piyasasının İndirana Jonesci Dr. Mark Mobus, Karanlık Her Şeyi Ahr (2020 ABD Başlıklık Seçiminde), Amerika Birleşik Devletlerinde Rüksatlı (Şahitler) Kibris, G-20’den Bir Önemli Vaz, T.Mobili (Türkiye-Mobili), Bölgesel Kalkınma İçin Alternatif Önerisi: Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü, Onda İlimin Bir Hayatı Geçmiş Olanda Onda Üniversitesi, Onda İliyi Dileği ve Dilek Hattını, Fantezi, Prefabrik Çığır Pak Yakında, Türkiye’nin Yel ve Mili, Otomobil Piyasası TOGG, Türkiye’nin Doğalgaz Politikası, Enerji Güvenliği ve Son Paylaşım, Akdeniz ve Enerji, Türkiye Enerji Geleceği, Karadeniz’de Halkın Salkarı (Halk), Karacöl’ün Kalkınması, Onda’da, Çağ, Gelecek, Sözlü, Reçel’den Oğluna Baka Nispetin “Annesi (Kabri) Ziyaret Etmeyi Unuttu”, Bir Üniversite Var Ederken, İngiltere Atom Enerjisi Kurumu Enerjisi Bilgisi Lady Barbara Judge, Onda’da Sınayısı, Kıyık Makedonya, Kıyık Cam Teorisi, Söylünlüğü Karalları, Yama Balığı, Winter, Ege, Korlu, Yok, 2020 Yılı Olimpiyat Oyunları ve 7. Fiyatlı İy Olan Kazanım, Herkes Kazandı, Mutlu 124 ve Ferraride Lamborghini Kırpması, Berlin Çığır ve Sosyal Berçim Ağları, Miracolo Robotiklerden İnciza İhtilali, Nöralni, Türk ve Yayıp Yayıp Zeki, Logo Dijital Oyunları ve Halk Oynatma, Her Şeyin Başı Sağık, Yarımları Olan Gecaklar, Hayat Yoklağık60makale yazımlarım.

TARKAN DENİZ SÖZ UÇAR YAZI KALIR

TARKAN DENİZ

“SÖZ UÇAR YAZI KALIR”*

* VERBA VOLANT, SCRIPTA MANENT

KIDY

D

KIDY

gibi insanlar da yaşıyor. Evinden çıkamadan hayatını geçiren yüz milyonlarca insan var. Dünyada 3 milyona yakın insanın ölümüne neden olan Covid-19 gösterdi ki, elektronik ticaret ve dağıtım hizmetleri ile tedarik zinciri önem kazandı. Toplantılar ve görüşmeler ve eğitimler bir anda hızla bu ani değişime ayak uydurarak pozisyonlarını aldılar. Uyum sağlama önemli olup, iyi yönetime ve akıllı uygulamalara bir örnek vermek gerekirse Türkiye, en başta e-devlet uygulamaları olmak üzere dijital dönüşümü büyük oranda başardı ve tamamladı.

Çinlilere atfedilen bir atasözüne göre, "Kriz" aynı zamanda "Fırsat" kelimesine karşılık geliyor! diye duymuşsunuzdur. Fakat elbette her krizden de fırsat çıkarma niyeti ile krizin olumsuz etkilerini insanlık namına bir fırsata veya kurtuluşa çevirmek ayrı şeylerdir. Çin ile ilgili de zaten kitabımda Tek Kuşak Tek Yol veya Yeni İpek Yolu gibi ticari ve uluslararası konularda yazım olmakla birlikte, konuya tekrar dönersek, Çin'de başlayan ve tüm dünyayı maalesef kısa sürede etkisi altına alan ve milyonlarca insanın hayatına mal olan küresel salgınla mücadelede kesin kaynağı ne kadar biliniyor veya bilinmiyor ama Çin yine telafi edercesine iki önemli konuda hızlı aksiyon aldı ve pandemi hastaneleri ve aşı çalışmalarına başladılar ve başarılı da oldular. Kitabımda yer verdiğim bir yazım ile ilgili olarak, Covid-19 virüsü 2020 Mart ayında ilk defa ülkemizde de görül-

meye ve etkisini ciddi hissettirmeye başladığı ilk günlerde salgınla mücadele için pandemi hastanesi önemi ve gerekliliği hususunda hemen bir yazı kaleme aldım ve "Prefabrik Çağı Pek Yakında" başlıklı makalem 17 Mart 2020 tarihinde Karadeniz Ekonomi sitesinde yayımlandı. Mart ayı boyunca çok sayıda resmi yetkili kişilerle de paylaştığım bu önerim bir şekilde gerçekleşti. 2020'nin Nisan-Mayıs aylarında ilerleme sağlandı ve ülkemizde de resmi olarak kararı alınarak ilk kez hayata geçti.

Salgının yayılma hızına bakılırsa şu an bir ülke veya belli bir bölge üzerinde değil de tüm dünya üzerinde ölümcül etkisi olduğundan dolayı bu tür salgınlardan ve tabii afetlerden ders alarak, kurallara uyarak hazırlıklı olup, bireysel ve toplumsal tüm önlemlerimizi almalıyız. Eğitim ve sağlık ve sosyal hizmetler alt ve üst yapıları iyi, güçlü, donanımlı ve modern olan teknolojiyi yakalamış ülkeler ile her alanda kendi kendine yetebilen ülkeler bu krizleri atlama konusunda daha avantajlılar.

BERİL HAKVERİR: *Sayın Deniz, bildiğiniz üzere Brexit sürecinden sonra Frexit, İtalexit gibi pek çok yeni ayrılma sloganları gündeme geldi. Siz de "Brexit Yahut Great Exit" isimli yazınızda bu konuyu ele almıştınız. Avrupa Birliği'nin geleceği hakkında ne düşünüyorsunuz? Sizce var olan krizlere eklenen COVID-19 krizi Birlik'in geleceğinde etkili olacak mı?*

TARKAN DENİZ: Avrupa Birliği ve Brexit üzerine kaleme aldığım ve 2020

yılında Karadeniz Ekonomi Gazetesi ve Ekovitrin Dergisi'nde yayımlanan "Brexit Yahut Great Exit (Büyük Çıkış)" başlıklı makaleme "Söz Uçar Yazı Kalır" isimli kitabımda da siz okurların ilgisini çekeceğini düşünerek yer verdim.

Birleşik Krallık, Avrupa Birliği'nden kopuşu ifade eden Brexit'in ardından tarihi kararlar almaya devam ediyor. Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği üyeliğinden ayrılma kararı ve referandumunun diğer yaygın kullanımı "Brexit" sözcüğüdür. Brexit, "Britain" (Britanya) ve "exit" (çıkış) sözcüklerinin birleşmesinden oluşmakta ve İngiltere'nin Avrupa Birliği'nden ayrılmasını ifade etmektedir. Brexit, Birleşik Krallık'ın ilk Avrupa referandum girişimi değil. 1975 yılında, yani topluluğa katılmalarından tam iki yıl sonra da yine böyle bir girişimde bulunup, o zamanki adı ile Avrupa Ekonomik Topluluğu'ndan (AET) yol yakinken ayrılmak istemişti. 'Sapiens', 'Homo Deus' ve '21'inci Yüzyıl İçin 21 Ders' çok satan kitaplarının yazarı Yuval Noah Harari ise; "Avrupa Birliği'nin temel başarısı, ekonomik değildir. Avrupa kıtasına barış getirmesidir. Avrupa Birliği çökerse savaş Avrupa'ya dönebilir" dedi.

Covid-19 ile de ilgili sorunuza gelince, şu an Avrupa Birliği'nin geleceğinden ziyade dünyanın geleceğine yönelmemiz ve çözüm önerileri aramız gerekecek sanırım. Birleşmiş Milletler eski Genel Sekreteri Kofi Annan, içinde bulunduğumuz ve son bir

yıldır ülkemizi ve tüm dünyayı etkisi altına alan öldürücü Covid-19 virüsü salgını ile ilgili olarak "İnsanlık tarihindeki önceki dönemlere göre çok daha ileri düzeyde ortak kaderi paylaşmaktayız. Ancak hep birlikte karşısına çıkarsak ona hâkim olabiliriz." der. Covid-19 sadece bireyler üzerinde değil toplum ve tüm kurumlar ile devletler üzerinde de ciddi maddi ve manevi etki bırakmaktadır. Maalesef çok sayıda can kayıpları yanında sağlık ve eğitim başta olmak üzere ciddi anlamda kaynak kullanımı ve bunun finansmanı aşırı yük oluşturmaktadır. Kaynakları etkin ve verimli kullanarak ve Dünya Sağlık Örgütü başta olmak üzere yetkili kişileri dinleyerek kurallara hep birlikte uyarak bu sorunu da aşacağımıza inanıyorum. Karşımızdaki ne kadar sağlıklı ise bizler de o kadar sağlıklı ve iyi olacağız. Herkesin sağlıklı olması ve sıfır Covid-19 vakası öncelikli küresel hedef olmalı dünyada.

BERİL HAKVERİR: *Son olarak, okuyucularımıza iletmek istediğiniz şeyler ve genç akademisyen aday arkadaşlarımıza tavsiyeleriniz nelerdir? Röportaj teklifimizi kabul ettiğinizi için çok teşekkür ederiz. Sağlıklı günler, iyi çalışmalar dileriz.*

TARKAN DENİZ: Konuk konuşmacı olarak davet edildiğim üniversitelerde lisans ve yüksek lisans öğrencileri ile ders söyleşilerimizde de her zaman söylediğim gibi; eğitim öncelikle içten gelir, ilham verici ve motivasyona bağlı olarak sürekli öğrenme ve araştırma isteği ile doğru ve güvenilir

bilgilere doğru kaynaklardan erişerek ve teyit ederek alın kullanıl. Diğer yandan da, eğitim kurumları ve eğitimciler çok önemli fakat eğitim tek başına sırf okula veya eğitime bağlı olarak değil sizlerin de gayreti merakı araştırması ve çok okuması ile şekillenecek gelişecek çoğalacaktır. Bu nedenle de, özellikle de sırf ders kitapları ve kıymetli okutmanlarımız akademisyenlerimiz yanı sıra iş dünyasının saygın çatı kuruluş iş örgütlerinde, odalar ve borsalar ile sivil toplum kuruluşu olarak değerli ve faydalı sosyal kültürel akademik bilimsel çalışmalar yapan vakıf ve dernekler ile, strateji ve araştırma düşünce kuruluşları ve enstitülerde gönüllü faaliyetlerde bulunmalarını, iletişime, geri bildirimde önem vermelerini, notlar almalarının kariyerlerinde ve tüm hayatlarında çok yararlı olacağını düşünüyorum. Atatürk der ki; "Ben bir işte nasıl başarılı olacağımı düşünmem. O işe neler mâni olur diye düşünürüm. Engelleri ortadan kaldırdım mı iş kendi kendine yürür". ABD profesyonel basketbol ligi NBA efsane oyuncusu ve tüm zamanların en iyi basketbolcusu Michael Jordan "Başarısızlığı kabul edebilirim. Herkes bir şeylerde başarısız olabilir. Ama denememeyi asla kabul edemem!" der.

Kuzey Makedonya eski Cumhurbaşkanı Profesör Gjorge Ivanov der ki; "Biz geçmişi değiştiremeyiz – fakat hep birlikte bugünü değiştirebiliriz, böylece geleceği değiştirebiliriz". Kitabımın sonunda yer alan teşekkür yazımda; "Cennetin Krallığı" adlı sinema filminde geçen ve Kudüs kuşatması ardından ünlü komutan Selahaddin Eyyubi kenti teslim almak üzereyken yıkık dökük bir duvar kapısının üzerinde yer alan eski tabletle yazan Latince "Nemo vir est qui mundum non reddat meliorem", yani "Dünyayı daha iyi yapmayan insan insan değildir" sözüne yer verdim. Son olarak, EURO Politika Dergisi okurlarına ve size başarı ve sağlıklı günler dileklerle. Umarım kitabımı ve röportajı ilgiyle, beğenerek ve keyifle okurlar. Tekrar çok teşekkür ederim.

Röportaj: Beril HAKVERİR

Tarkan Deniz'in Kitapyurdu (KDY) tarafından yayımlanan "Söz Uçar Yazı Kalır" adlı kitabını aşağıda yer alan online satış platformu linkini tıklayarak temin edebilirsiniz.
<https://www.kitapyurdu.com/kitap/soz-ucar-yazi-kalir-/569361.html>

Yapay Zekâ Yarışında Avrupa Birliği'nin Konumu

Ayşe Tuğçe Samsun*

Giriş

Birçok tanımı olan yapay zeka, Nick Bostrom'a göre, derin öğrenme teknikleri de dahil olmak üzere makine öğrenimi yoluyla bilgisayarların, bireylere özgü olan mantık yürütme ve karar verme gibi eylemleri, insanların onlara nasıl davranacaklarını söylemeden öğrenmeleridir. (Bostrom, 2014) Bu teknolojiye yönelik çalışmaların geçmişi 1920'lere uzanmakla birlikte, alanın somut temelini ünlü kriptograf Alan Turing'in hesaplanabilir sayılar üzerine yaptığı çalışmalar oluşturmaktadır. Alan Turing ve ekibinin II. Dünya Savaşı sırasında, Kuzey Atlantik'te Müttefik Devletlerin yüzlerce ikmal gemisini batıran u-boatlara talimat veren Alman *Enigma* makinesinin şifreli mesajlarını arama motoru gibi çalışan *Bombe* isimli cihaz yardımı ile çözmesi, savaşın süresinin kısalmasına, modern bilgisayarların oluşmasına ve yapay zekanın gelişmesine yol açmıştır. *Turing Testi* olarak bilinen bu çalışma, makine-lerin zeka, bilinç ve yeteneğini tartışmaya açarak yapay zeka felsefesinin önemli bir bileşeni haline gelmiştir. Her ne kadar bu dönemde yapay zekâ çalışmaları için

temel oluşturulsa da, bilgisayarların komutları saklayamaması, yapay zeka finansmanında yaşanan aksaklıklar, sadece verilerin yüklenerek akıllı bilgisayarların yapılabileceğine dair oldukça iyimser yaklaşım, yapay zekaya yönelik gelişmelerin 1980'lere kadar bekleme odasına alınmasına neden olmuştur. Yaşanılan aksaklıklar nedeniyle bazı ülkeler bu alanda karanlık döneme girse de, Japonya bilgi tabanlı sistemlere, doğal dil işlemeye ve beşinci jenerasyon bilgisayar projesine yatırım yaparak öne çıkmıştır. İngiliz ve Amerikalı bilim insanlarının yarışta geri kalmamak adına yaptığı çalışmalarla beraber, bilgisayarlar daha hızlı, erişilebilir ve fazla veri depolayabilir hale gelmiştir. Öyle ki, IBM tarafından üretilerek iki yüz milyon pozisyon deneyebilecek hale getirilen süper bilgisayar *Deep Blue* dünya satranç şampiyonu Garry Kasparov'u 1997 yılında gerçekleştirilen maçta yenmeyi başarmıştır.

Yapay zekaya duyulan ilgi kendisini film endüstrisinde de göstermiştir. Stanley Kübrick yönetmenliğindeki 2001: A Space Odyssey'deki HAL

9000'den, Interstellar'daki TARS'a ve Her filmindeki Samantha'ya kadar birçok filmin öznesi olmuştur. Film endüstrisinde artan popüleritesinin ek olarak, alanının 2000'li yıllarda genişlemesi sonucunda, büyük veri kümelerine artan erişim ve uygun işlem mimarilerinin kurulması ile beraber yapay zeka, son beş yıl içinde dünyadaki verilerin yüzde doksanına ulaşarak günlük yaşantımızın çoğuna nüfuz etmeyi başarmış, alışveriş yapma, iletişim kurma ve araştırma yapma modellerini etkileyerek ekonomi üzerindeki etkisini arttırmıştır (Franke, 2019) Yaşanan gelişmelerin etkisiyle hükümetler, bu alana giderek daha fazla yatırım yapmaya başlamış ve vatandaşlarını geleceğin dünyasına hazırlamaya yönelik girişimlerde bulunmuşlardır. Her ne kadar geç kaldığı için eleştirilse de birçok Avrupa hükümeti yapay zekanın desteklenmesi ve yapay zekanın faydalarından nasıl yararlanılması gerektiği konusunda çeşitli ulusal stratejiler hazırlamıştır. Avrupa Birliği de yapay zeka alanında koordineli çalışmak ve ortak stratejiler geliştirmek adına çeşitli girişimlerde bulunmuştur. Bu doğrultuda AB, 2018'de Yapay Zekâ Stratejisi ve 2019'un başlarında Koordineli Yapay Zeka Planı' nı yayınlamıştır. Bu alanda son yayınlanan rapor ile AB Komisyonu Başkanı Ursula Von der Leyen, Avrupa'nın teknolojik bağımsızlığını yapay zekâ alanına odaklanarak güçlendirmeyi ve güvenilir yapay zeka çalışma alanı oluşturmayı amaçladıklarını ifade etmiştir. Ancak, AB'nin yapay zekâ alanındaki güncel

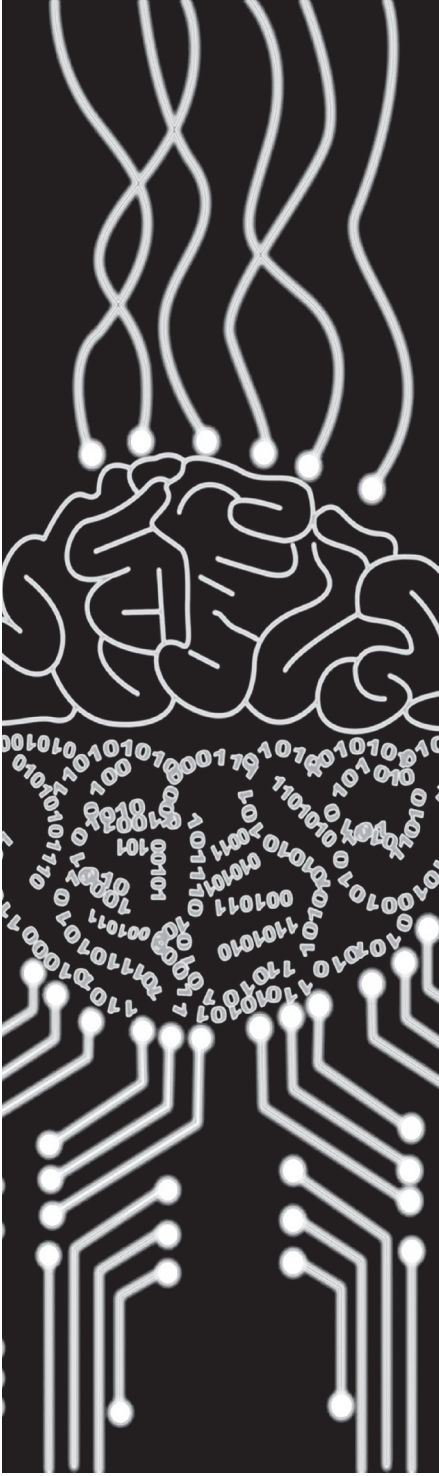
konumu göz önüne alındığında, bilgisayar bilimcisi Kai- Fu Lee'nin de ifade ettiği gibi, birliğin bronz madalya için dahi şansı düşük görünmektedir. AB'nin yapay zekâ stratejisi inceleneceği bu yazıda, küresel rekabette AB'nin konumu araştırılacak ve öneriler sunulacaktır.

Avrupa Birliği'nin Yapay Zekâ Stratejisi

Avrupa Birliği'nin 2018 ve 2019 yılında yapay zekaya yönelik yaptığı girişimlere ek olarak, Komisyon bilimsel atılımları mümkün kılmak, yeni teknolojilerin tüm Avrupalıların hizmetinde olmasını sağlamak amacıyla 2020 yılında yeni Yapay Zekâ Planını¹ yayınlamıştır. Bu rapor ile birlikte, Komisyon yapay zekanın insani ve etik sonuçlarına ilişkin koordineli bir Avrupa yaklaşımının yanı sıra, inovasyon için büyük verilerin daha iyi kullanımını hedeflediğini duyurmuştur.

Bu rapora göre AB, yapay zekaya yönelik politikalarında, düzenleyici ve yatırım odaklı olmak üzere ikiz hedef belirlemiştir. Düzenleyicilik bağlamında temel hedef, benzersiz bir güven ekosistemi oluşturmaktır. Her yeni teknolojide olduğu gibi, yapay zekâ hem fırsatları hem de riskleri beraberinde getirmektedir. Riskler açısından, insanlar yapay zekâ kullanımını karşısında kendilerini güvende

¹ White Paper on Artificial Intelligence- A European Approach to Excellence and Trust için bakınız: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/commission-white-paper-artificial-intelligence-feb2020_en.pdf

hissedememekten endişe etmekte, şirketler ise yasal belirsizliklerden kaygı duymaktadır. Bu konuya yönelik endişelerin giderilmesi için raporda, temel hakları ve tüketici haklarını koruyan kurallar çerçevesinde hareket etmek dahil olmak üzere yapay zekâ kullanımının birlik değerlerine uyumlu hale getirilmesinin önemi vurgulanmaktadır. Güven ekosistemi oluşturmak başlı başına bir politika hedefidir ve yapay zekanın toplumlar üzerinde etkisi göz önüne alındığında, insan onurunu ve mahremiyetini koruyarak bu alandaki uygulamalar konusunda vatandaşlarına güven vermek büyük önem taşımaktadır. Güvenilir teknoloji politikasının farkındalığıyla beraber insan merkezli yapay zekâ anlayışını benimseyen birlik, bu teknolojinin kullanılmasıyla; iyileştirilmiş sağlık hizmetleri, daha güvenli ve temiz ulaşım sistemleri ve kamu hizmetleri gibi yeni faydalar elde edilmesini öngörmektedir.

Yapay zekâ sistemlerinin etkisi yalnızca bireysel bir bakış açısıyla değil, aynı zamanda bir bütün olarak toplum açısından da değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda yapay zekanın kullanımının, Komisyonun 2019 yılında ilan ettiği altı politika önceliği ile uyum göstermesi amaçlanmıştır. Yapay zekâ sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmada, demokratik süreci ve sosyal hakları desteklemede önemli bir role sahip olacaktır. Avrupa Yeşil Mutabakatı kapsamında son önerileriyle AB, iklim ve çevre ile ilgili zorluklarla mücadelede başı

çekmektedir. Yapay zekâ gibi dijital teknolojiler, yeşil dönüşüm hedeflerine ulaşmak için kritik öneme sahiptir. Bu alanda yapılan çalışmaların artan önemi düşünüldüğünde; yapay zekâ sistemi, yaşam döngüleri ve tüm tedarik zinciri açısından uygun şekilde ele alınacaktır. Yapay zekâ teknolojisi, iklim değişikliği ve çevresel bozulma dahil olmak üzere, geleceğe yönelik endişelerin üstesinden gelmeye yardımcı olmayı vaat etmektedir. Kaynak kullanımı ve enerji tüketiminin incelenmesinde kullanılabilecek bu teknoloji, çevre için olumlu tercihler yapılması konusunda eğitilebilmektedir. Komisyon, üye devletlerle koordineli bir şekilde bu kullanımı hayata geçirmeyi ve yapay zekâ çözümlerini teşvik etmeyi planlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda AB, yapay zekanın politikalarına olan katkısını Dijital Avrupa ve Ufuk Avrupa Programı ile desteklemektedir.

AB'nin kural koyucu gücü göz önüne alındığında, paylaşılan değerler etrafında ittifaklar kurma ve yapay zekanın etik kullanımını teşvik etme konusunda küresel liderlik için avantajlı bir konuma sahiptir. AB benzer fikirlere sahip ülkelerle ve aynı zamanda küresel oyuncularla, düzenleyici yakınlaşmayı ve eşit şartlı faaliyetler alanını destekleyen iş birlikleri oluşturmayı hedeflemektedir. Bu konuda AB, üçüncü ülkelerin veri akışlarını sınırlayan politikalarını yakından izlemeyi, Dünya Ticaret Örgütü aracılığıyla, gereksiz kısıtlamaları değerlendirmeyi planlamakta-

dır. Son olarak, yapay zekâ alanında uluslararası iş birliğinin, insan onuru, çoğulculuk, kapsayıcılık, ayrımcılık yapmama, mahremiyet ve kişisel verilerin korunması dahil olmak üzere temel haklara saygıyı teşvik eden bir yaklaşımı benimsemesi gerektiği birlik tarafından savunulmaktadır.

Küresel Rekabette Avrupa Birliği

Yapay zekanın geliştirilmesine ve kullanımına önderlik eden ülkeler geleceği şekillendirerek, ekonomik rekabet güçlerini önemli ölçüde arttıracakken, bu alanda geri kalan ülkeler, küresel rekabette ve kilit sektörlerde arka planda yer alacaklardır. Yapay zekâ teknolojisinde liderliği üstlenen ABD avantajlı konumunu korumaktadır. Sahip olduğu araştırma enstitüleri, yeniliği teşvik eden toplumu ve önde gelen teknoloji şirketleri düşünüldüğünde Washington, yapay zekâ yüzyılı için gereken bileşenlerin çoğuna sahip görünmektedir. Google, Amazon, Facebook ve Apple gibi ABD merkezli büyük teknoloji şirketleri, yapay zekâ teknolojisini geliştirmek için kullanılabileceği muazzam veri tabanlarına sahip olmalarının yanı sıra, bu alanda çalışacak yetenekleri başarıyla kendilerine çekmektedir. Ülke ayrıca yazılım ve donanım konusunda da birinci sıradadır. Küresel çip pazarında ABD'ye ait olan AMD, Intel ve Nvidia teknoloji şirketleri ilk üçte yer almaktadır.²

² GS Equity Research: Profiles in Innovation Revisited: AI hardware için bakınız: <https://known-production.s3.amazonaws.com/uploads/attachment/file/3076/AI%2Bhardware.pdf>

ABD'nin bu alandaki başarısı, onlarca yıldır başarıyla uyguladığı teknolojiye yönelik politikalarına dayanmaktadır. Teknolojik liderliğinin garanti altında olmadığı farkında olan ülke, bu alanda gereken siyasi irade ve stratejik vizyonu ortaya koyarak gerekli yatırımları yapmaya devam etmektedir. Diğer yandan Washington, Pekin'in güçlü bir yapay zeka aktörü olma ihtimalinden endişe duymakta ve bu durumu engellemek için alınması gereken önlemlere odaklanmaktadır. 2015 yılında Intel'in Çin'e yüksek kaliteli işlemciler ihracatını yasaklaması gibi, geçtiğimiz yıl Çin'in yarı iletkenlerin üretimi için gereken ABD teknolojisine ve yazılımlarına ulaşımına kısıtlama getirilmesi duruma yönelik örnekler arasındadır. (Disis, 2020) Çin'in yapay zekaya yönelik çalışmalarına karşı koymak için, uluslararası iş birliği arayışı da ABD için önemli hale gelmiştir. Bu doğrultuda Joe Biden, Çin'e karşı ekonomik ve politik bir alternatif sunmak için demokrasiler ittifakının kurulmasını önermiştir.

2016 yılında Google DeepMind şirketinin AlphaGo programının, milyonlarca Çinli önünde Güney Koreli Lee Sedol'ü yenmesi, Çin için yapay zekâ alanında çalışmalarını hızlandırması için fitili ateşleyen unsur olmuştur. (Hass & Ballin, 2019) Bir yıl sonra Çin hükümeti Yeni Nesil Yapay Zekâ Geliştirme Planı'nı endüstrisinin büyümesi, ekonomisine hareket getirilmesi, üretkenliğinin ve rekabet gücünün artırılması için bir yol haritası olarak

sunmuştur. Bu doğrultuda ülke, ABD ile olan rekabet açığını kapatmak için tutarlı bir ilerleme göstermektedir. Öyle ki, 2021 yılında yayınlanan Veri İnovasyon Merkezi'nin Raporuna göre; Çin süper bilgisayarlarda dünya liderliğini üstlenmesinin yanı sıra, yapay zekâ alanında yayınlanan yayınlarda AB'yi geride bırakarak birinci sırada yer almıştır. (Castro & Mclaughlin, 2021)

Pekin bu alandaki ilerlemeleri sağlamak amacıyla, çok yönlü bir strateji izlemektedir. Öncelikle, Çin inovasyon konusunda önünde yer alan engellerin üstesinden gelmek için çaba göstermektedir. Özellikle ABD tarafından uygulanan yaptırımların Çin telekomünikasyon şirketi ZTE'yi iflasın eşiğine getirmesi, ülke için dönüm noktası olmuştur. (Su, 2018) Bu nedenle, Çin gereken teknolojilerin üretimi için dışa bağımlılığı azaltma konusunda girişimlerde bulunmaktadır. Otoriter devlet yapısının öngördüğü veri gizliliği konusunda zayıf önlemler ise veri toplayıcılarına topladıkları veri hakkında yapabileceklerine dair daha fazla alan tanımaktadır. Çin hükümeti de demokratik devletlerde yer alan yasal kısıtlamaların yokluğunda kişisel verilere kolayca erişebilmektedir.

Avrupa Birliği'nin yapay zekâ alanındaki konumu incelendiğinde, Birliğin geleceği şekillendirecek teknolojilerde dışa olan bağımlılığı göze çarpmaktadır. Her ne kadar doğal dil işleme konusunda AB avantajlı

bir konuma sahip olsa da yazılım ve donanım açısından Avrupa, ABD'li üreticilere bağımlı olmaya devam etmektedir. Bu nedenle, birliğin teknoloji lideri olan ABD'den ve bu alanda giderek yükselen Çin'den dekolonizasyonunu sağlaması gerekmektedir. Yapay zekâ, 5G ve nesnelerin internetine yönelik yapılacak yatırımlar bu alanda özellikle büyük önem taşımaktadır. Deepmind programının İngiltere merkezli olduğu ve 2014 yılında Google tarafından satın alındığı göz önüne alındığında, teknolojiye yönelik yapılan girişimlerin desteklenerek, bu girişimlerin büyük şirketler tarafından satın alınulmasının önlenmesi, bu alanda atılacak önemli bir adım olarak karşımıza çıkmaktadır. Komisyonun, yapay zekaya yönelik yatırım teklifi olan 20 milyar Euro çok gibi görünse de bu miktar sadece Alphabet'in 2019 yılında Ar-Ge için harcadığı 24 milyar Euro ile karşılaştırıldığında yeterli değildir. (Ortega, 2020) AB'nin bu yarıştta birlik olarak Çin ve ABD' den çok daha geride olduğu düşünüldüğünde, birlik kamu ve özel sektör alanında daha fazla çaba sarf etmek zorundadır.

Diğer yandan, birliğin özellikle yapay zekâ ile ilgilenen araştırmacılarını ABD'ye kapırdığı görülmektedir. Diğer yandan, son yıllarda, başta Almanya Şansölyesi Angela Merkel ve Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron olmak üzere Avrupalı liderler yapay zekâ konusunda geride kalmanın önemini kabul ederek, Avrupa'nın yapay zekâ konusunda küre-

sel bir oyuncu olmasının gerekliliğini vurgulamıştır. Bunu takiben, Fransa³ ve Almanya⁴ başta olmak üzere, bazı AB ülkeleri bu alanda çalışmak isteyen gençlerin yetiştirilmesi ve yapay zekâ uzmanlarının kıtada tutulması için gereken teşviklerin yapılacağı için altını çizmektedir. Yapay zekâ milliyetçiliğinin ortaya çıkmaması için, bu stratejilerin AB düzeyinde desteklenmesi büyük önem arz etmektedir. Bu nedenle AB dijital tek pazarının tamamlanması, yapay zekâ çalışmalarının birlik düzeyinde gerçekleşmesi için olmazsa olmaz koşuldur. Aksi takdirde, teknolojiye yönelik ulusal düzeyde geliştirilen stratejiler fragmentasyonu ve yeni engelleri beraberinde getirecektir.

Çin ve ABD'nin büyük ölçüde karşılaşmayıp, AB'nin karşılaştığı bir diğer zorluk ise veri toplanmasıdır. Avrupalı araştırmacılar diğer yerlerdeki meslektaşlarına kıyasla veri havuzlarına erişimde kısıtlamalarla karşı karşıyadır. ABD kişisel veriler üzerinde tekelleşmiş bir konuma sahipken, AB bu alanda parçalanmış pazarını birleştirmek konusunda mücadele vermektedir. Verilere erişimin iyileştirilmesi için, AB diğer aktörlerle beraber, anonimleştirilmiş ve temizlenmiş Avrupa veri tabanları oluşturmalıdır. Birleşik Krallık'ın yapay zekâ

³ France AI Strategy Report için bakınız: https://knowledge4policy.ec.europa.eu/ai-watch/france-ai-strategy-report_en

⁴ Germany AI Strategy Report için bakınız: https://knowledge4policy.ec.europa.eu/ai-watch/germany-ai-strategy-report_en

konusunda Avrupa'daki lider rolü göz önüne alındığında, yapay zekâ konusunda AB ile yakın işbirliğinin sürdürülmesini sağlamak son derece önemlidir. Bu konuda yapılması gereken, AB tarafından finanse edilen ve üçüncü devletlerin katılımına açık olan Ufuk Avrupa gibi programlara İngiliz araştırmacıların da katılımını sağlayarak güven ekosistemi yaratmak olacaktır. (Brattberg, Csernatonı, & Rugova, 2020)

Son olarak AB, askeri uygulamaların etik açıdan dezavantajlarını düşünerek yapay zeka stratejisinde yer vermesi de bu alanda da rekabetçi bir aktör olarak yer alması son derece önemlidir. Yakın zamana kadar AB, yapay zekanın savunma ve güvenlik unsurlarını görmezden gelmiş, Finlandiya'nın AB Konseyi başkanlığında konuyu gündeme getirmesiyle yapay zekanın Avrupa savunma yeteneklerine olabilecek katkısı incelenmeye başlanmıştır. (Franke, Not Smart Enough: The Poverty of European Thinking on Artificial Intelligence, 2019) Halihazırda yer alan PESCO projelerinin birkaçı yapay zekâ unsurlarını içermektedir. Avrupa Birliği'nin bu teknolojiye, geleceğe yönelik tehditleri ve iş birliklerini tanımladığı askeri doktrin olan Stratejik Pusula' da yer vermesi ve yapay zekâ teknolojisinin Avrupa Savunma Fonu ile daha çok desteklenmesi gerekmektedir. AB'nin gündeminde yer alan stratejik özerkliği sağlamaya yönelik tartışmalar, savunma sanayine ve askeri kapasitelere yönelik teknolojik yatırımlardan dışlanmamalıdır.

Referanslar:

Bostrom, N. (2014). Superintelligence: Paths, Dangers, Strategies. Great Clarendon Street, Oxford, United Kingdom: Oxford University Press.

Brattberg, E., Csernatonı, R., & Rugova, V. (2020, Temmuz 9). Europe and AI: Leading, Lagging Behind, or Carving Its Own Way? Carnegie Endowment for International Peace: <https://carnegieendowment.org/2020/07/09/europe-and-ai-leading-lagging-behind-or-carving-its-own-way-pub-82236> adresinden alındı

Castro, D., & McLaughlin, M. (2021, January). Who Is Winning the AI Race: China, the EU, or the United States? <https://euagenda.eu/upload/publications/2021-china-eu-us-ai.pdf>

Disis, J. (2020, Aralık 18). US bans China's top chipmaker from using American technology. CNN Business: <https://edition.cnn.com/2020/12/18/tech/smic-us-sanctions-intl-hnk/index.html>

Franke, U. (2019, Haziran 25). Harnessing artificial intelligence. European Council on Foreign Relations: https://ecfr.eu/publication/harnessing_artificial_intelligence/

Franke, U. (2019, Aralık). Not Smart Enough: The Poverty of European Thinking on Artificial Intelligence. European Council on Foreign Relations: https://ecfr.eu/archive/page/-/Ulrike_Franke_not_smart_enough_AI.pdf

Franke, U. (2021, Ocak 20). Artificial divide: How Europe and America could clash over AI. European Council on Foreign Relations: <https://ecfr.eu/publication/artificial-divide-how-europe-and-america-could-clash-over-ai/>

Hass, R., & Ballin, Z. (2019, Ocak 10). US-China relations in the age of artificial intelligence. Brookings: <https://www.brookings.edu/research/us-china-relations-in-the-age-of-artificial-intelligence/>

Intelligence, W. P. (2020, 2 19). https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/commission-white-paper-artificial-intelligence-feb2020_en.pdf

Ortega, A. (2020, Şubat 25). Digital decolonisation: The EU's new ideas on data and artificial intelligence. European Council on Foreign Relations: https://ecfr.eu/article/commentary_digital_decolonisation_the_eus_new_ideas_on_data_and_artificial/

Su, J. (2018, Nisan 17). How The U.S. Export Ban Effectively Bankrupts China's Telecom Giant ZTE: Analysis. Forbes: <https://www.forbes.com/sites/jeanbaptiste/2018/04/17/how-the-u-s-export-ban-effectively-bankrupts-chinas-telecom-giant-zte/?sh=36b15d56720c>

Almanya'nın (Beklenmedik Şekilde Heyecan Verici) Süper Seçim Yılına Bir Profesyonel Gibi Nasıl İzleyebilirsiniz?

Matthew Karnitschnig

Şansölye Angela Merkel görevden ayrıyor ve sırada ne olacağını aslında kimse bilmiyor.

Çoğu insana göre, "Alman siyaseti" kelimesi tek bir şey anlamına geliyor: can sıkıntısı. İtalya'daki karnaval gibi yapılan tartışmalarla, Fransa'daki Maniheist yarışmalarıyla veya Britanyalılar "görevi devrederken" yarışan magazin beslediği siyasi soytarılıklarla karşılaştırıldığında, Almanya şok edici bir şekilde sakin görünebilir.

Önemli, evet ancak sıkıcı. Yine de Alman siyasetinin doğası en iyi "buzul" olarak tanımlansa da en kalın buz tabakaları bile yerinden oynar ve oynadıklarında tüm manzara aniden tanınmaz hâle gelebilir. Yıl sonuna doğru Şansölye Angela Merkel'in görevden ayrılmasıyla, Almanya hızla buzul örneğindeki ana yaklaşıyor.

Pazar günü Almanya, "Superwahljahr" (süper seçim yılı) dedikleri şeyi, ülkenin otomobil endüstrisinin çoğunun karargâhı olan Baden-Württemberg ve eski Şansölye Helmut Kohl'un memleketi olan Rhineland-Palatinate eyaletlerinde bölgesel seçimlerle yürürlüğe koyacak. Almanların yeni bir federal parlamento ve buna bağlı olarak yeni bir lider seçeceği 26 Eylül'deki büyük finalle sonuçlanan bir dizi yerel ve eyalet seçimleri olacak.

Bu seçim dönemini Alman standartlarına göre sıra dışı yapan şey, yalnızca 16 yıllık iktidardan sonra bir devlet büyüğünün ayrılması değil, bundan sonra ne olacağını kimsenin bilmemesidir. Geleneksel bilgelik -Merkel'in merkez sağ Hristiyan Demokrat Birliği'nin, genellikle "Birlik" olarak anılan- Yeşiller Partisi ile ulusal düzeyde bu tür bir eşleşmede ilk olacak bir koalisyon oluşturacağına

inıyor. Yeşiller Partisi, en azından sandıklarda, Birlik 'in mevcut koalisyon ortağı Almanya Sosyal Demokrat Partisi yerini Almanya'nın 2 numaralı partisi olarak yerini aldı.

Fakat hepimiz iyi hesaplanmış planlar hakkında ne denir biliyoruz. Seçim gününe altı aydan fazla bir zamanın oluşu ve siyasi ortamın son zamanlarda daha dengesiz oluşuyla birlikte, muhafazakâr Yeşiller Partisi'nin sözde kaçınılmaz olan ittifaklarına şüpheyile yaklaşılmalıdır.

Geçtiğimiz hafta Birlik kendisini maske tedarikinde rüşvet iddialarını içeren büyük bir siyasi skandala karışmış halde buldu. Olay şimdiden biri grubun Bavyera kanadı olan Hristiyan Sosyal Birliği'nde (CSU) üst düzey bir yetkili olan iki muhafazakâr milletvekilini tuzağa düşürdü.

İki milletvekili de partilerinden istifa etti ama o zamana kadar hasar çoktan alınmıştı. Birlik sandıklarda ağır darbe gördü ve pazar günü her iki eyalet seçimini de kaybetme olasılığı giderek artıyor.

Parlamentodaki Hristiyan Demokrat Birliği'nin genel başkan yardımcısı Gitta Connemann, bu hafta meseleyi sert bir şekilde nitelendirerek, Kohl döneminin sonunda liderliğini bitiren ve Merkel'i başlatan bir kampanya finansmanı skandalından bu yana partinin "en kötü krizi" olduğunu söyledi.

Maske olayının büyüklüğünü kavrayabilmek için muhtemelen henüz çok erken. Bununla birlikte açıkça belli ki muhafazakarların durumu düzeltmek için fazla zamanları yok. Skan-

dal, milletvekillerinin parlamento dışı gelirlerinin kapsamlı bir incelemesine dönüşüyor ve bu incelemenin daha rahatsız edici ifşaları açığa çıkarması muhtemel görünüyor.

Bir diğer soru ise muhafazakâr liderin kim olacağıdır. Hristiyan Demokrat Birliği parti lideri Armin Laschet veya Bavyera Hristiyan Demokrat Birliği'nin lideri Markus Söder daha popüler ve karizmatiktir ancak hiçbir Hristiyan Demokrat Birliği parti adayı daha önce şansölye seçimlerini kazanmadı. Kapalı kapılar ardında alınacak olan bir karar mayıs ayına kadar beklenmiyor.

Muhafazakârlar kampanya sürecine yaralı bir şekilde gitseler bile, sandıklardaki oyları -şimdilik %15 civarında- bir facia olmazsa engellenemeyecek, yani bir sonraki hükümeti yönetecekleri neredeyse kesin. Öyle olsa bile, Birlik'e verilen desteğin azalması, mevcut koalisyon hesaplamasını geri alır ve bir dizi seçenek ortaya çıkarır. Örneğin son yıllarda sandık başına düşen Hür Demokrat Parti yeni yaşam belirtileri gösteriyor. Eylül ayına kadar Yeşiller Partisi ve Almanya Sosyal Demokrat Birliği, Doğu Almanya'nın Komünist Partisi'nin halefi Sol Parti ile solcu bir ittifak oluşturmak için Birlik'i tamamen atlamak için yeterli desteğe sahip olduklarını bulabilirler. Başka bir deyişle, meydan ardına kadar açık.

En önemli partiler hangileri?

Almanya, partilerin parlamento ve Federal Konsey'e girmesi için %5

baraj koşulunu barındırıyor. Her ikisi de parlamentodaki parti sayısını sınırlıyor ve hepsi birbiriyle koalisyon yapabilir. Uygulamada, Federal Konsey'i temsil edilen diğer beş grubun hiçbirinin iş birliği yapmaya istekli olmadığı Almanya için aşırı sağcı olan Almanya için Alternatif Partisi (AfD) hariç her parti için geçerlidir.

Bu durum, aşağıdaki partileri yönetim adına geçerli adaylar yapar: merkez sağ Hristiyan Demokrat Birliği (şimdilik %33 oy oranında), Yeşiller Partisi (%18 oranında), Almanya Sosyal Demokrat Partisi (%16 oranında) Hür Demokratik Parti (%9 oranında) ve Sol Parti (%8 oranında).

En olası koalisyonlar hangileri?

Şu anda, çoğu gözlemci Hristiyan Demokrat Birliği ve Yeşiller Partisi arasında bir koalisyon üzerine iddiaya giriyor. Muhafazakârlar ve Almanya Sosyal Demokrat Partisi arasındaki mevcut koalisyonun devam etmesi, seçimden sonra kesin bir seçenek olması muhtemeldir, ancak her iki tarafın da son on yılın çoğunu birlikte yönettikten sonra yenilenmeye istekli olduğu bir gruplaşma değildir.

Yeşiller Partisi, Almanya Sosyal Demokrat Partisi ve Sol Parti arasında üçlü bir koalisyonun şu anda yeterli desteği yok, ancak gerçekleşmesi çok olası.

Bir başka joker ise Hristiyan Demokrat Birliği ve Hür Demokratik Parti arasındaki koalisyondur. Sol kanat

seçeneği gibi, eşleştirme; diğer kombinasyonların çoğundan daha fazla ideolojik simetriye sahip olacaktır. İkisinin de uzun bir koalisyon geçmişi var. Yine de anketler şu anda bu koalisyonun olası olmadığını gösteriyor.

Ana kampanya problemleri nelerdir?

Hâlâ bunu konuşmak için erken, ancak salgın geçtikten sonra Almanya'nın ekonomisine nasıl çeki düzen vereceği sorusu, parti içi tartışmaların çoğunu hâlihazırda oluşturuyor. Almanya ekonomik yönüyle bu krizi çoğu AB ülkesinden daha iyi atlattı, ancak birçoğu hala korkunç ekonomik sonuçlardan muzdarip.

Hükümet acil yardım önlemleriyle devreye girse de faturalar birikiyor ve savurgan Almanların çoğu, ülkenin borcun hepsini nasıl geri ödeyeceği konusunda şimdiden endişeleniyor. Alman ekonomisinin gücü ve mali durumunun istikrarı göz önüne alındığında, bu korku mantıksız olabilir, ancak ülkenin sevilen "kara sıfırına" ne zaman dönebileceği sorusu, dengeli bütçe, şimdiden siyasi söylemleri etkiliyor.

Almanya yaz sonuna kadar isteyen tüm Almanlara aşı sunma vaadinde başarısız olursa ekonominin ötesinde, salgının kendisi, özellikle de hükümet tartışmaya açık halde olmaya devam edecektir. Böyle kritik konulara ek olarak, kampanyanın çevreden tutun göç sorununa kadar birçok

bilindik problemle karşı karşıya kalması muhtemel.

Neden bölgesel seçimler önemlidir?

İlk bakışta, Thüringen veya Saksonya-Anhalt gibi kırsal bölgelerdeki eyalet oy pusulalarının büyük resim üzerinde çok az etkisi var gibi görünüyor. Ama onları görmezden gelmek bir hata olur. Eyalet oy sonuçları, Almanya'nın üst meclisi olan Bundestag'ın yapısını belirliyor. Hükümetlerin yasama gündemlerini iletirmek için Federal Konsey onayına ihtiyacı var. Ve bu yıl takvimde altı bölgesel seçim ile, çok fazla şey tehlike içinde.

Oylama nasıl işler?

Alman oylama sistemi biraz karmaşıktır, o sebeple bu kısım için kemerlerinizi bağlayın!

Her seçmen iki oy alır: biri yerel temsilcisi için, diğeri ise bir parti seçmek için. Bölgelerinde kazanan her aday otomatik olarak bir koltuk hakkı kazanır. Ancak partilerin parlamentodaki genel koltuk payı; kazandıkları ikinci oyların yüzdesine göre belirlendiğinden, bu durum, seçim gecesinde en çok bildirilen sayıdır. Partiler kazandıkları koltuk haklarını bölgesel aday listelerine göre ikinci oyla doldururlar.

Parlamentodaki asgari koltuk sayısı 598'dir, ancak bu, "çıkıntılı koltuklar" denen bir şeyle büyüyebilir. Bunlar, örneğin bir parti bir bölgede ilk oylarla 10 bölgeyi kazandığında, ancak ikinci oydan yalnızca sekiz koltuk ka-

zanmaya yetecek kadar kazandığında tahsis edilir. Bölgesini ilk oylamayla kazanan herkes bir koltuk hakkı kazandığından, bu parti fazladan -veya "çıkıntılı"- koltukları elinde tutabilir. Ancak bu, partinin parlamentoda fazla temsil edileceği anlamına gelir. Bunu düzeltmek için, diğer taraflar işleri düzeltmek adına ek olarak "denge koltukları" koyarlar. Sonuçta, Federal Meclis teorik olarak 800 üyeye sahip olabilir. Şu anki sayısı ise 709.

Orijinal Makale: How to watch Germany's (unexpectedly exciting) super election year like a pro
<https://www.politico.eu/article/german-super-election-year-2021-guide/>

Çevirmen: Yaren Kardelen
Budun | EURO Politika Dergisi
Misafir Yazar

Photo: Photo: Illustration by Jason Lyon for POLITICO

İskoç Bağımsızlık Mücadelesinde Labirent Çıkmazı

Alasdair Lane & Emilio Casalicchio

İskoçya'nın geleceğine yönelik tartışmalar 'Evet' veya 'Hayır' durumundan daha karmaşık.

Dışarıdan bakıldığında İskoçya'nın muhalefet ittifakı belirlenmiş gibi gözüküyor, fakat koşullar değişebilir.

Siyasi partiler iki farklı kutup olarak ayrılmış durumda. Bir yandan bağımsızlığı savunan partiler özyönetim ve ikinci bir bağımsızlık referandumu talep ediyor, bir yandan ise karşılarında 300 yıldan fazla bir süredir İngiltere, Galler ve Kuzey İrlanda olarak beraber hareket eden ve statükoculuğu savunan bir taraf bulunuyor.

Fakat labirent görüldüğünden daha karmaşık. Brexit, koronavirüs, İskoç Ulusal Partisi'nin (SNP) eski başkanı Alex Salmond'ın cinsel istismar soruşturmalarından kaynaklı iç sorunlar gibi meseleler İskoçya'nın 2014'teki bağımsızlık referandumundan sonra olayların tekrardan düşünülmesine yol açtı.

Birleşik Krallık'tan ayrılmak için yapılan referandumun ardından 7 yıl geçti ve oldukça yakın bir tarihte, 2021'in Mayıs ayında İskoç Parlamentosu seçimlere gidecek. Milliyetçiler bu sefer referandumdan umutlu.

Konuyla alakalı İskoç Ulusal Partisi Westminster Başkan Yardımcısı Kirsten Oswald, "SNP işi şansa bırakmayacak ve tüm oyları kazanmak için elinden gelenin en iyisini yapacaktır. İskoçya'nın kaderini tayin etmek İskoçların elinde olması gerekir, Boris Johnson'un değil" açıklamasında bulundu.

Giderek artan sayıda insan daha adil bir toplum inşa edebilmek ve İskoçya'nın bağımsız olması için eskiden 'Hayır' derken artık 'Evet' diyor.

Serbest çevirmenlikle uğraşan Paula Kirby, bu dönüşümün bir örneği. 7 yıl önce Kirby'e göre bağımsızlık girişimi Birleşik Krallık'tan ayrılmaya değer bir durum olarak görülüyordu. Birleşik Krallık zaten oldukça refah,

ilerici ve istikrarlı bir yapıydı. Brexit gibi hiç beklenmedik bir olay Kirby için her şeyi değiştirdi.

“Birleşik Krallık’ın AB’den ayrılması her zaman geriye doğru gidilecek bir adım olarak görünüyordu, ancak Brexit beklediğimden çok daha kötüleşiyor” diyor, 2014 referandumunda ‘hayır’ diyen seçmen Kirby. Bugün ise kendisi resmi bir SNP üyesi.

“İskoç balıkçılığının çöküşü, marketteki taze yiyeceklerinin çeşitliliği ve kalitesindeki bozulmalar, Avrupa’ya ürün göndermede zorluklar, Erasmus programından ayrılık fikri; hepsi dar görüşlü, çılgınca ve korkunç fikirler” diye ekliyor Kirby.

Kirby, Birleşik Krallık’ın AB’den ayrılışına öfkeli olan tek isim değil. İskoçların neredeyse üçte ikisi Brexit’e

karşı ‘Hayır’ oyunu kullandı. Burada ki önemli bir sebep ise Westminster’ın anlaşma yapmadan katı çıkış koşullarını hayata geçirmek istemesiydi. AB’den ayrılmaya kesin bir dille karşı olan SNP, Brexit karşıtı pozisyonuyla anket oylamalarında büyük bir yükseliş yakaladı. 2021’in başlarından itibaren çoğu İskoç mayısta ayında yapılacak İskoç Parlamentosu seçimlerinde SNP’ye destek vereceği görüldü ve katılımcıların % 63’ü AB üyeliğine dönüşü onaylamaktaydı. Milliyetçilere göre bu bağımsızlık referandumu için çok iyi bir durum.

Fakat Brexit, SNP için iki ucu keskin bir kılıç. Bu hassas ve oldukça karmaşık Brexit süreci büyük bir anayasa değişikiminin yanı sıra birçok istenmeyen sonucu da beraberinde getirdi. Aynı zamanda bağımsız bir İskoçya’nın AB üyeliği peşinde koşması du-

rumunda İngiltere ile ilişkilerle ilgili kaçınılmaz- ve bazıları için cevapsız-soruları da gündeme getiriyor.

“İrlanda Cumhuriyeti ve Kuzey İrlanda arasında tecrübe ettiğimiz üzere, bir AB devleti ile AB dışı bir devlet arasında kara sınırına sahip olmanın ne kadar zor olduğunu gördük. İskoçya bağımsız olursa ve Avrupa Birliği’ne yeniden katılırsa, İngiltere ile sınır imkânsız olurdu” diyor bilişim teknolojileri uzmanı Heather Herbert.

Brexit, Herbert’in tek endişesi değil. 2014’te kısa süre önce Birleşik Krallığın kuzeyine taşınan Herbert, bağımsızlık hareketine ikna oldu çünkü bağımsızlık hareketi onun ilerici değerlerine ve liberal politikasına yakındı- ya da Herbert öyle düşündü. Trans aktivist Herbert, ileriki yıllarda rahatsız edici bir etno-milliyetçilik akımının ve LGBT nefreti olarak gördüğü şeyin bağımsızlık yanlıları tarafından ortaya çıkmaya başladığını söylüyor.

“Marjinal gruplara karşı önyargı söz konusu olduğunda ise aldığım cevap aynı şunun gibiydi: ‘Bu sorunları halının altına süpürmelisin’. Bağımsızlık kampanyası ardında saklanan pek çok nefret var ve bu yaşanandan dolayı artık bağımsızlık hareketini desteklemem için bir sebebim var.”

Başbakan Nicola Sturgeon ile bir zamanlar arkadaşı ve akıl hocası Alex Salmond arasındaki sansasyonel ayrılık da dahil olmak üzere daha geniş

bir iç savaş da devam ediyor.

Salmond, neredeyse on yıl öncesine dayanan cinsel taciz iddialarının, Sturgeon’un yönetimi tarafından onu kamusal yaşamdan egale etmek için kullanıldığına inanıyor. 2019 yılında, tutuklama ve yargılanma gibi olaylardan ve tüm suçlamalardan beraat etmeden önce Salmond, İskoç hükümetine iddialarla ilgili ‘başarısız bir soruşturma yürütme’ sebebiyle dava açtı.

Özgür bir adam olan Salmond saldırıya geçti ve Sturgeon’u olayları anlatırken parlamentoyu yanlış yönlendirmekle suçladı. Eğer suçlamanın doğruluğu kanıtlanırsa Sturgeon’un kariyeri bitebilirdi. Bir dizi soruşturma ile iddia araştırıldı ve inandırıcı bir suçlama olarak görülmesine rağmen, bağımsız bir heyet araştırmasıyla Sturgeon’un İskoçya bakanlık davranış kurallarını ihlal etmediğine karar verildi.

Yine de bağımsızlık ittifakındaki çoğu kişiye göre SNP lideri bir yara almıştı.

“Nicola’nın kişisel olarak tamamen masum olduğuna inanıyor muyum? Hayır.” diyor aktivist ve eylemci Alison Watters.

Anket, sadece bir kişinin değil birçok kişinin konu hakkında şüphesi olduğunu gösteriyor. Oldukça büyük bir yüzde olarak İskoçların %40’ının Sturgeon’un Salmond meselesi konusunda tamamen dürüst olduğuna

inanmıyor; küçük bir azınlık Sturgeon'un hemen istifa etmemesi gerektiğini söylese de, dava sonuçlanmadan önce ankete katılanların neredeyse üçte ikisi Sturgeon'un yalan söylediği kanıtlanırsa başbakanlıktan ayrılmasını gerektiğini ifade etti.

Ancak endişeler Salmond efsanesinden daha da derin. Sturgeon'un altında bağımsızlık motoru teklüyor. Watters, SNP'nin bağımsızlık konusu dışında farklı konulara da odaklandığını belirtiyor.

"Bağımsızlık hareketlerinin gereksiz yere ertelendiğini düşünüyorum. Sturgeon, İngiltere'nin oylama yöntemi ile karar verdiği Brexit'e çok fazla müdahale ederek hem başka bir ülkenin demokrasisine karışmış oldu hem de çok fazla vakit kaybetti."

Watters da kısa süre önce kurulan ve Salmond'un başkanlık ettiği bağımsızlık yanlısı yeni bir ekip olan Alba Partisine katılmasının nedenlerinden birinin de bu sebep olduğunu belirtiyor. Ayrıca partinin Holyrood seçimlerinde bağımsızlık için büyük çoğunluk sağlanmasına yardımcı olabileceğinden emin ve ek olarak şunları da ekliyor: "Sturgeon'un üzerinde baskı kurun ve olayları hızlandırın."

Diğerleri ise ülke hala bir salgınla uğraşırken referanduma koşmaktan çekiniyor. Araştırma için sağ eğilimli düşünce kuruluşu olan Onward bir dizi odak grup ile araştırmalar düzenliyor ve sonuçları sadece PO-

LITICO ile paylaşıyor. Soru sorulan kadınlarda biri, araştırmacıya şöyle bir cevap aktarıyor, "Kraliçe Nicola Sturgeon, aynı ona evde söylediğimiz gibi çenesini kapatmalı ve şu an olanlar ilgilenmeli."

İskoçya'nın Birleşik Krallık'tan ayrılmasını destekleyen seçmenler bile ayrılmak için doğru zamanın şu an olmadığını söylüyor. 40 yaşlarındaki bir kadın, "İskoçya'nın önce tamamen kendisini tam anlamda düzeltmesi gerektiğini ve tüm yaşayanlarının durumunun iyileştirilmesi ardından her şeyle beraber ayrılık yoluna gidilmesi gerekiyor" açıklamasında bulundu.

Diğer bir tarafsa, SNP'nin çok uzun zamandır iktidarda olduğunu hissetmeye başladığını ifade ediyor. Glasgow'dan John Donaldson mevcut hükümetten bıkmış durumda. 2014 yılındaki bağımsızlık referandumunu destekliyordu fakat şu an o bağımsızlığı istediğini kaybetmiş vazifette.

Dağıtım görevlisi konu hakkında, "Her şey için Westminster'ı suçlamaktan ve her zaman bir kurban rolüne bürünmekten nefret ediyorum" diyor. Devamında ise, "İskoç ruhu tamamen güçsüzlük ile bağdaştırılır ancak güçsüz olmak ile kurban olmak arasında fark var. Kurban rolüne bürünmek mental olarak çok kötü bir durum."

Yaşanan üzücü Salmond olayı yüzünden bunalıma girse de fikrini deği-

tirmesi daha çok demokrasiyle ilgili: Referandum sadece yedi yıl önceydi, buna uyulması gerekiyor. Mayıs ayında Donaldson, SNP'nin 14 yıllık iktidarı sona erdirmek için taktiksel olarak oy kullanacak.

Her açıdan 14 yıl gibi bir süre ofis için uzun bir süre demek. SNP partisi uygun fiyatlı konut ve reçete ücretleri gibi kilit alanlarda ilerleme kaydetmiş olsa da, ülke içi sicili düzensiz. İskoç okulları uluslararası sıralamalarda kabul edilemez derecede düşüş yaşıyor. Kısaltılması söz verilen kaza ve acil durum sürelerinde vaat edilen süreler tutturulamıyor. Ayrıca İskoçya, Avrupa'nın uyuşturucu ölüm başkenti olarak büyük bir utanç taşıyor.

Yine de SNP'nin yurt içi performansına ilişkin anket 2019'un sonlarında düşerken, Sturgeon'un COVID-19'u iyi bir şekilde idare etmesi sonucu anket sonuçları bir yıl sonra tekrardan yükseldi.

Milliyetçiler için yapılması gereken işler var. Mayıs ayında - ikinci bağımsızlık referandumu arayışında temel olan - salt çoğunluğu kazanacaklarsa, muhasebeci Sohaib Haseeb gibi kararsız seçmenler ikna edilmesi gerekiyor.

2014'te referandumda Birleşik Krallık ile kalma yanlısı olan Haseeb, "İkinci bir referandumdan önce, bağımsız bir İskoçya'nın mevcut sosyal harcama seviyelerini nasıl finanse edebileceğini detaylandıran tutarlı bir SNP stratejisi görmem gerekiyor" diyor.

Seçimler gelir geçer ve seçmenlerin fikri değişir fakat nihayetinde SNP'nin en büyük meydan okuması devam ediyor: genel çoğunluğu bağımsızlık fikrinin tarihi bir hata olmayaacağına ikna etmek.

Orijinal Makale: "Labyrinth of division beneath Scottish independence fight"

https://www.politico.eu/article/division-scottish-independence-alex-salmond-nicola-sturgeon-snp/?utm_medium=Social&utm_source=LinkedIn#Echobox=1617363170

Çeviri: Emre GÜNGÖR |
EUROPolitika Dergisi Misafir
Yazar |
e_emre_gungor@hotmail.com

Photo: 2017'de İskoçya'da olası bir ikinci referandum tartışması sırasında bağımsızlık yanlısı kampanyacılar | Andy Buchanan / AFP, Getty Images aracılığıyla

Avrupa'nın Ortakları: Amerika Birleşik Devletleri, Rusya ve Türkiye

Prince Michael of Liechtenstein

Avrupalı güçler ve Brüksel; Washington, Moskova ve Ankara ile ilişkilerinde karşı tarafı anlamak için yeteri kadar girişimde bulunmuyor. Ahlaki açıdan üstün gibi davranan ve yetkin öngörüye sahip olmayan liderler jeopolitik gerçekleri görmezden gelmekte, bununla birlikte Avrupa'nın hayati çıkarlarını uzun vadeli riske atmaktalar.

Avrupalıların tarihi ortaklarıyla iletişim kurarken bencil öğretilerin yerini anlayış ve saygı ile değiştirmesi daha mantıklı olacaktır. (Kaynak: GIS)

Avrupa, Avrasya kıtasının batısında, Atlantik Okyanusu ve uzantıları ayrıca Akdeniz ile sınırlı bir yarımada'dır. Coğrafi konumu nedeniyle, Avrupa hem geniş Avrasya-Afrika kara parçasının hem de Kuzey Atlantik Bölgesinin bir parçasıdır. 16. yüzyılda Amerika'ya yelken açmanın gerçekleşmesiyle milyonlarca Avrupalı Amerika'ya yerleşti. Bu tarihi göç, aynı okyanusa komşu ülkeler arasın-

da birçok ortak değere dayanan özel bir bağ yarattı.

Avrupa bükümlü güçler

16.yüzyılda Avrupa'nın diğer kandanındaki Rusya, sınırlarını doğuya doğru genişletmeye başladı. Son olarak Asya kıtasının tüm Kuzey kısmını Pasifik Okyanusu'na kadar ele geçirdi. Rus kâşifler Kuzey Pasifik üzerinden Kuzey Amerika'ya geçtiler. Ardından günümüzde Güney Oregon olarak bilinen kıyı şeridine ulaştılar. Alaska, Amerika Birleşik Devletleri'ne satıldığı 1867 yılına kadar Rus İmparatorluğu'nun bir parçasıydı. Rus Çarı Büyük Peter (1682-1725), ülkeyi Alman ve Batı Avrupa modellerini temel alarak yeniden şekillendirdi. O zamandan beri, Rusya Avrupa güç dengesinde önemli bir unsur oldu.

11. yüzyılda, Orta Asya kökenli bir halk olan Türkler topraklarını genişletmeye başladı. Anadolu'yu -Akdeniz, Karadeniz ve Marmara denizleri ile Boğaz arasında büyük bir yarım-

da- Bizans İmparatorluğu'ndan yavaş yavaş ele geçirdiler ve 1453'te Konstantinopolis'i fethettiler. Osmanlı İmparatorluğu Avrupa'nın Viyana'ya kadar uzanan büyük bir kısmını, Ortadoğu'yu (Pers sınırlarına kadar) ve Kuzey Afrika'yı sınırlarına dâhil etti. İmparatorluk I. Dünya Savaşı'na kadar hüküm sürdü. Balkanlar ve Akdeniz'in Hıristiyan ülkeleri, ardından Avusturya, Macaristan ve Polonya, Avrupa'yı Türk genişlemesine karşı savundu. Bu savunmada İspanya, Kutsal Papalık Makamının desteğiyle deniz donanması tahsis etti. Önemli bir deniz gücü olan Venedik, Doğu Akdeniz'deki ticaret, Doge'nin (İtalya'nın Venedik ve Ceneviz gibi belirli şehir devletlerinde seçimle yönetime gelen devlet başkanına verilen unvan) önceliği olduğu için tarafları değiştirmeye devam etti. Kendisini dindar bir Hıristiyan monarşi olarak tanımlayan Fransa bile Avusturya'nın gücünü zayıflatmak için Orta Avrupa'ya genişlemelerinde Osmanlıları destekledi.

“Türkiye, Rusya'nın iki yüzyıl önce yaptığı gibi, Avrupa'yı örnek alarak reformlar yaptı.”

1922'de Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılmasından sonra, Türkler I. Dünya Savaşı'ndan galip çıkan güçler tarafından aşağılayıcı tutumlara maruz kaldı. Daha sonra Atatürk olarak bilinen ordu subayı Mustafa Kemal Paşa, Anadolu'yu ve modern Türkiye'nin Avrupa kısmını itilaf işgalinden kurtardı ve şu anki Türkiye Cumhuriyeti'ni kurdu. Ülke, Rusya'nın iki yüz-

yıl önce yaptığı gibi, Avrupa'yı örnek alarak yeni reformlar gerçekleştirdi. Türkiye kendisini hem Avrupa hem de Anadolu ülkesi olarak görüyor. Günümüzde Ankara, Doğu Akdeniz'in en güçlü faktörü haline geldi. Ankara; Orta Doğu'da, Karadeniz ve Kafkasya bölgelerinde, Balkanlarda ve daha yakın zamanda Afrika'da dikkate alınması gereken büyük bir ekonomi ve güçtür.

ABD, Avrupalılar tarafından kuruldu. Değerler sistemi ve anayasal bir cumhuriyet olarak kurulması aslında bir Avrupa modeli olduğunu gösterir. Çoğunluk olarak Hristiyan nüfusa sahip Rusya, Asya'da geniş arazi varlıkları ve çıkarları olan bir Avrupa ülkesidir. Türkiye, Batı Avrupa devletlerinin çoğuna benzer demokratik yapılara sahip ılımlı(ya da itidalli) bir İslam ülkesidir.

Saygı ihtiyacı

Jeopolitik bağlamda, Avrupa'nın öncelik listesinde ABD, Rusya ve Türkiye ilk sıralarda yer alıyor. Üç ülke de, kendi yöntemleriyle Batı ve Orta Avrupa ile iyi ilişkilerin kurulmasıyla gerçekten ilgilenmektedir. Avrupa'nın saydığımız bölgelerindeki çoğu ülke -hepsi değil-günümüzde Avrupa Birliği'nin üyeleridir. Dünyanın bu kısmının kaderi büyük ölçüde bu ülkelerin karşılıklı ilişkileri nasıl kurduğuna bağlı olacaktır.

Ne yazık ki, çoğu Avrupa başkenti – ve belki de Brüksel – komşuları ile ilişkilerinde biraz ihmalcı görünüyor.

Avrupa'da dış politika çoğunlukla Londra, Paris ve Berlin merkezli yapılmaktadır. Birleşik Krallık, ABD ile olan "ayrıcılık ortaklık" ilişkisinden faydalanmaktadır. Aynı zamanda, Almanya ve Fransa'da önyargı ve duygusal yargıların genellikle faydacılık ve problem çözme üzerinde ağır bastığı görülmektedir. 2016'da Donald Trump ABD Başkanı seçildiğinde, Berlin ve Paris'ten gönderilen geleneksel diplomatik notlar, liderlerin Amerikan seçmenlerinin tercihine olan kızgınlığı nedeniyle saldırgan ifadelere yakın söylemler içeriyordu. "Rusya'nın ve Türkiye'nin yönetim sistemlerinin değiştirilmesinde AB veya Avrupalı liderlerin rolü olmaz."

Bu hoşnutsuzluk Trump'ın başkanlık dönemi boyunca görülebiliyordu. Almanya ve Rusya arasında Kuzey Akım 2 antlaşması imzalandığında sırada, Berlin ilk olarak Washington'un onayını görmezden geldi. Avrupa'nın en önemli müttefikini yatıştırmanın pratik bir yolu yoktu ve Polonya gibi diğer endişe duyan ortaklar da güvence altına alınmadı. Bugün Orta Avrupalı bir güç olan Almanya'nın hem batı hem de doğu ile iyi ilişkiler kurmasına ihtiyacı olduğunu söyleyebiliriz. Fakat çok sık olmayan bu tür kibir gösterileri politik sorunların ortaya çıkmasına neden olabilir.

Joe Biden'ın 2020 başkanlık yarışındaki zaferi Avrupa'da büyük bir coşku uyandırdı. Çok geçmeden yeni ABD liderine Avrupa'nın isteklerinin bir kataloğu sunuldu. Bununla birlikte AB, ABD'nin ezeli rakibi olan Çin

ile bir yatırım anlaşması imzalamak için aceleci bir girişimde bulundu. Aslına bakılırsa bu anlaşma Washington'a tokat etkisi yarattı.

Vladimir Putin ve Recep Tayyip Erdoğan demokratik olarak seçilmiş başkanlardır. Her ne kadar onların dünya görüşleri ve politikaları kabul görüp görmese de onlar meşru başkanlar. Rus ve Türk seçmenlerin ülkelerinin çıkarlarını en iyi şekilde temsil edeceklerine inandıkları için iktidara gelmişlerdir. Elbette özgürlük davasını desteklemeye çalışabiliriz, ancak Rusya'nın ve Türkiye'nin yönetim sistemlerinin değiştirilmesinde AB veya Avrupalı liderlerin rolü olamaz. Tarihten öğrenmek

Türkiye; Akdeniz, Karadeniz, Avrupa ve Orta Doğu arasında hassas bir jeopolitik konuma sahiptir. Bu konunun dikkate alınması gerekiyor. Hal böyle olunca, Batılı güçler eski Osmanlı İmparatorluğu'na saldırgan ve inanılmaz derecede dar görüşlü bir tutum sergilediler. Son yıllarda, AB ve bazı kilit üye ülkeleri Türkiye'nin üyelik hedefini korkunç derecede saygısız bir şekilde ele aldılar. Müzakereler başlatıldı ve aşama noktaları belirlendi. Ancak Türkiye bu hedeflere ulaştığında çıta yükseltildi. Bu yanlış tutum yerine, Avrupa Birliği Türkiye'ye cömert bir Serbest Ticaret Anlaşması ve vatandaşlarına vizesiz erişim teklif etmeliydi.

30 yıl önce Sovyetler Birliğinin çöküşü ile Rusya topraklarının büyük bir bölümünü ve nüfusunun yaklaşık yarısını kaybetti. Başkan Obama'nın

küçümseyici bir şekilde ifade ettiği gibi eski bir küresel güç “bölgesel bir güce” indirgendi. Anlaşılır bir şekilde, bu açıklama tüm Rusya’da hayal kırıklığı yarattı. Batı’nın küstahlığının Rusların gururunu incittiği ve kızgınlığını körüklediği birçok durum vardı. Okyanus ötesi uzak bir güç olan Washington, Türkiye ve Rusya’ya saygı göstermese bile komşusu olan Avrupa saygı göstermelidir. Bu Avrupa’nın hayati çıkarıdır. “Bu ilişkilerin geliştirilmesi sadece Avrupalılara fayda sağlayabilir; Rusya, Türkiye ve Avrupa’nın birbirine ihtiyacı var.”

Moskova, Ukrayna’ya yönelik politikasını değiştirmiş olmamasına rağmen, Rusya’ya karşı yaptırımlar uygun bir müzakere yapılmaksızın düzenli olarak uzatılıyor. Benzer şekilde Türkiye’nin çıkarları göz ardı ediliyor. Durum böyle olunca Fransa ve Avusturya gibi Avrupa hükümetleri nadiren Ankara’yı vurma fırsatını kaçırıyor. Tüm bunlar olurken, Türkiye ve Rusya’nın Kafkasya, Suriye ve

Kuzey Afrika’ya uzanan çatışma bölgelerinde nüfuz kazanmasını ve yapıcı rol oynamasını gözlemleyebilirler. Fakat Türkiye ve Rusya hakkında bu detayları hesaba katmıyorlar.

Uyandırma çağrısı

Avrupa başkentleri ve Brüksel’in sadece kendi çıkarları için uyanması ve komşularına saygı gösteren faydacı politikaları benimsemesi gerekiyor. Son zamanlarda, AB Dışişleri Yüksek Temsilcisi Moskova’ya yaptığı bir gezi sırasında Rusya’ya Avrupa değerleri hakkında ders vermeye çalıştığı diplomatik bir felakete tanık olduk. Bu girişim geri tepti, Rus mevkidaşının Avrupa hakkında iyi hazırlanmış konuşması sonrası Yüksek temsilci basın toplantısında çaresizce durdu.

Bu ilişkilerin iyileştirilmesi sadece Avrupalılara fayda sağlayabilir. Rusya, Türkiye ve Avrupa’nın birbirine ihtiyacı var. Örneğin, Rusya’nın Sibiryayı geliştirmesine ve kalkındırmasına yardımcı olmak için muazzam bir fırsat olabilir. Batı; sermayeye, gerekli teknik bilgi ve insan kaynağına sa-

hiptir. Bu proje iki kritik taviz vere- rek gerçekleŒebilir: Batı, Rusya'daki rejim değişikliklerini desteklemekten feragat etmek zorunda kalacak ve Moskova komşularının bütünlüğüne saygı duymak zorunda kalacak.

Türkiye, mülteci krizi sırasında Avrupa'ya son derece yararlı olduğunu kanıtlamıştır. Şimdilerde kıta, Güney Avrupa'daki zorluklarla ve Orta Doğu'daki dengesiz çatışmaların yanı sıra baş gösteren İran tehdidiyle karşı karşıya kalmıştır. Bu bölgenin güçlü bir aktörü olan Türkiye ile işbirliği esastır. Batı Avrupalılar hatalarından ders çıkarmalı ve kibirlerini anlayış ve saygı ile değiştirmelidir. Bu tutum zayıflıktan ziyade bilgelik ve gücün göstergesidir.

Orijinal Makale: Europe's partners: The United States, Russia and Turkey <https://www.gisreportsonline.com/europes-partners-the-united-states-russia-and-turkey,politics,3439.html>

Çeviri: Ayşenur BOZKURT|
EUROPolitika Dergisi Editör
Yardımcısı

Photo: Europeans would be wise to replace smug lectures with understanding and respect in dealing with their historical partners (Source: GIS)

Avrupa, ABD-Çin Çatışmasının Ortasında Mikroçiplerde Tek Başına Hareket Edecek

Laurens Cerulus & Jakob Hanke Vela

“Avrupa, yeni Soğuk Savaş'ın bir parçası olmak istemiyor ve içeri çekilmekten kaçınmak için kendi çip şampiyonlarını arıyor.”

Avrupa, ABD ve Çin arasında mikroçipler üzerinden giderek artan siyasi bir hesaplaşmanın ortasında kaldı ve ateş hattından çıkmak için çaba sarf ediyor.

Avrupa, uçak ve araba yapımında ağır sıklet olsa da üst düzey üretim için hayati öneme sahip çipler söz konusu olduğunda bir golyan balığı. Avrupa, dünya çip endüstrisinin sadece yaklaşık %10'unu oluşturuyor ve Kıta arz şokları için kötü hazırlanmış. Geçtiğimiz birkaç hafta içerisinde, Brüksel, Paris ve Berlin'deki po-

litikaclar ve iş insanları, yarı iletken endüstrisindeki tedarik kesintilerinin, önemli otomobil endüstrisindeki üretimi ne denli hızlı azalttığını görünce gafil avlandılar.

Avrupa için bu kırılganlık hesabı ekonomik olduğu kadar politiktir ve Avrupa'nın, Amerika'nın üst düzey çip üreticilerine bağımlılığını açığa çıkartır.

ABD, birinci sınıf yarı iletken ürünlerin tedarikini Huawei gibi Çinli firmalara çoktan kısıtladı, Avrupalı şirketler arasında Washington'un ABD'nin önemli çip teknolojisini Çin'den uzak tutmak için ne kadar ileri gidebileceği konusunda korkulara yol açtı. Çin ile ticaret yapan ve orada imalat yapan

AB şirketleri için başlıca endişe bu mücadelede istemeden dâhil olmak ve ihracat kontrolleriyle yeri doldurulamayacak ABD yarı iletken tedarikinin dışında kalmaktır.

Geçtiğimiz haftalarda, araba sektörünün çip tedarikine ayrı bir şok ise özellikle Asya'nın yarı iletken üreticilerinin talebe yetişmemesi ile, Avrupa'nın yabancı oyunculara bağımlılığı konusundaki endişeyi arttırdı.

Bu çip kıtlığı Volkswagen'in, dünyanın en büyük otomobil fabrikalarından biri olan Wolfsburg'daki, genel merkezinde kesintiye neden oldu. Bu ayrıca Avrupa'da Fabrikalarda da hissediliyor ve araba imalatçısı CEO'lar problemin, bu yılın ilk yarısında da devam etmesini bekliyor.

VW cuma günü yaptığı açıklamada, "Otomotiv pazarlarının hızlı toparlanmasından kaynaklanan yarı iletken tedarik darboğazı, çeşitli üreticiler için küresel araç üretiminde önemli kesintilere sebebiyet veriyor" dedi.

Koronavirüs salgınında, otomobil pazarı değer çökerek arz sıkışıklığı yaratırken, yarı iletken üreticileri kazançlı tüketicilerin taleplerini tatmin etmek için yarışıyor.

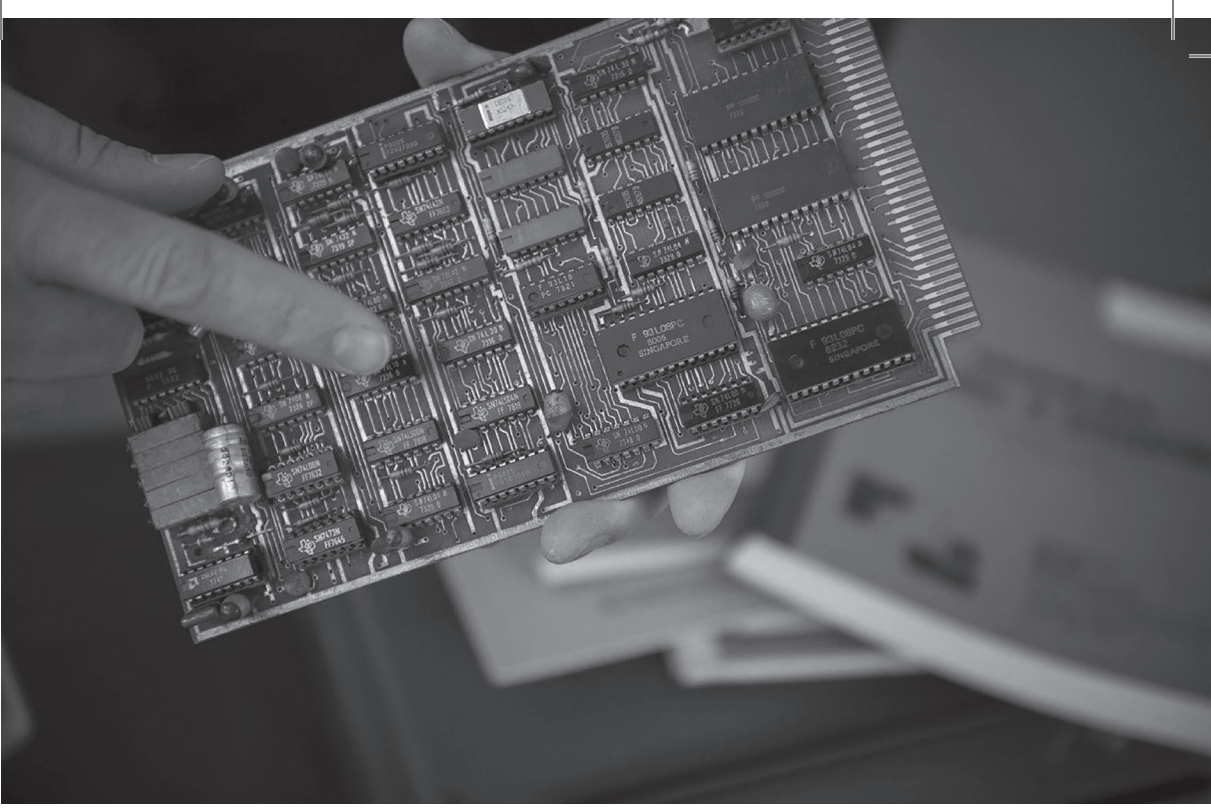
Bu hafta, Avrupalı politika yapımcılar çip kıtlığını temel bir stratejik endişe olarak tanımladılar ve bununla başa çıkma planları sundular.

AB'nin İç Pazardan Sorumlu Üyesi Thierry Breton, bu hafta gazetecilere; "Şu anda ABD ile Çin arasında devam eden bir oyun var... ve gittikçe zorlaşmaya devam edecek gibi gözüküyor" dedi. "Biz, Avrupa'da, bu yeni jeostratejik satranç oyununda tüm rolümüzü oynamaya niyetliyiz."

Breton, "Açıkça söylüyorum, gelecek yıllarda yarı iletkenler alanında, jeopolitik olanlar da dâhil olmak üzere sonuçları olacak belli sayıda gerginlik göreceğiz." dedi ve ekledi; "Aslında, bunu zaten görebiliriz... Biz bunu özellikle bugün bu bileşenlerin eksikliği çeken büyük Çin şirketlerinde görüyoruz, bu yüzden saf olmayalım."

Breton'un yanı sıra konuşan Fransa Ekonomi Bakanı Bruno Le Maire, Avrupa için, "Endüstri gücü olmak istiyor. Teknoloji söz konusu olduğunda, biz bağımsız bir Kıta olmak istiyoruz." dedi. Avrupa'nın yabancı tedarikçilere bağımlılığı konusunda "Aşırı ve kabul edilemez. Bizi savunmasız kılıyor. Günümüzde bizim üretim zincirlerimizi zayıflatıyor çünkü on binlerce araba elektronik bileşen eksikliğinden dolayı üretilmiyor.

Salı günü, Almanya ve Fransa "ilgili yerlerde stratejik bağımlılıkları azaltmak" için "ilk önlem grubu" isimli bir makale yayınladılar. Bu, Berlin'den ortak bir Avrupa endüstriyel projesi oluşturmak için daha önceki desteği ve Avrupa Komisyonu'nun yarı iletken endüstrisine para akıtmak için

şirketler ve hükümetlerden oluşan bir "ittifak" başlatmaya yönelik diplomatik çabalarını takip ediyor. Alman teknoloji lobisi Bitkom, üyelerinin yabancı tedarikçilere aşırı bağımlı olduklarından ve daha fazla dijital egemenlik için evrensel olarak desteklenen girişimlerden korktuklarını söyledi. Perşembe günü açıklanan 1,100 orta ve büyük şirketin katıldığı ankete göre, yüzde 94'ü Almanya'nın, AB'nin Çin ve ABD ile aynı seviyede olmasını ısrarla istiyor.

Hatta, Komisyon'un ileri teknolojiye dayalı çipler için öncülük eden bir firma kurma hayali bile var, ancak endüstri yetkilileri bu fikri şüphecilik ile karşılıyorlar.

Mikroçiplerin Dışında

Çip tedarik zinciri geçen yıl bir fırtınaya girdi.

Trump yönetimi altında, Washington'daki Çin şahinleri, çip sektörünü Çin'in yükselişindeki zayıf noktası olarak tanımladı. Pekin, akıllı telefonlar, güneş panelleri, tüketici teknolojisi, yapay zekâ teknolojileri ve daha fazlası gibi teknolojilerdeki rakiplerini alaşağı etme konusundaki başarısını kanıtlamış olsa da, ülke en gelişmiş mikroçipleri üretebilmek için gerekli olan en ileri teknolojilerden bazılarını elde edebilmek ya da kopyalayabilmek için mücadele verdi.

Amerikanlar daha zayıf bir noktaya taşındı. ABD yetkilileri, Mayıs 2020'de Çin'in telekomlar devi Huawei ile iş yapan çip üreticilerine yeni kısıtlamalar getirdi. Aralık ayında ABD'li çip tasarımcılarının Çin'in devlet ait üreticisi SMIC ile iş yapmalarını yasakladı.

Bu tedbirler koronavirüs salgınının karışıklığa sürüklediği bir dünyada gerçekleşti. Araba satışları düşerken, bilgisayar ekranları, kulaklıklar, laptoplar ve akıllı telefonlar gibi tüketici ürünlerine yönelik mikroçip talebinin artması araba üreticilerinin çip siparişlerini iptal etmelerine neden oldu .

Fakat Avrupa'nın otomobil fabrikaları kısa sürede kendilerini, üretme kapasitesi olmayan çip kıtlığı içinde buldular.

Şirket, "Volkswagen plaka ve yarı iletken üreticilerinin de ihtiyaçlarımızı bildiğinden emin olmalı." dedi.

Otomobil endüstrisinin endişeleri, salgınının tedarik zincirine anlık etkisinin ötesine uzanıyor. Gelecek yıllarda tüketici elektroniği ve Telekom ürünlerinin patlama yapması bekleniyor ve bu cihazlara güç sağlayan küçük, son teknoloji mikroçipler çip üreticilerinin üretmesi için daha karlı.

Kriz küresel talebe ayak uydurmak için ABD'li çip tasarımcılarına ve Tayvanlı üreticilere bel bağlandığına dikkat çekti.

Breton'un Endüstri ile Çatışması

Daha genel olarak, ABD ve Çin ticaret savaşı yüzünden harabeye dönmüş AB ülkeleri ve Brüksel'deki yetkililer, AB'nin "stratejik özerkliği" , maskeler ve aşılardan lityum pillere kadar geri taşıma konusunda geniş kapsamlı planlar yapıyor.

Artık çip fabrikaları da ayrıca arz sıkıntısından kaynaklanan bu planların bir parçası.

Breton, hem Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron, hem de Alman Şansölyesi Angela Merkel'in yerel çip firmalarını destekleyecek ve aynı zamanda Avrupa'da üretim kapasitesini artırmak için kamu parasını aktaracak bir "yarı iletken ittifakı" kurma çalışmasını desteklediklerini söyledi. Çalışmaya dâhil olan yetkililerin daha önce söylediğine göre, ittifak Nisan ayında başlayacak.

Bu ayın başlarında Komisyon tarafından ulusal diplomatlara verilen ve POLITICO tarafından da görülen bir sunumda, yetkililer, salgından sonra ekonomiyi tekrar inşa etmek için Kurtarma ve Dayanıklılık Tesisini finanse edeceklerine söz verdiler. Ayrıca, mikroçipler konusunda kritik teknolojilere ve endüstrilere devlet yardımına izin veren özel bir finansman planı, Önemli bir Avrupa Ortak Çıkarı Projesi kurmak için ulusal başkentlerden destek istedi.

Bu ayın başlarında Önemli bir Avrupa Ortak Çıkarı Projesi, Almanya hükümetinin desteğini kazandı. Almanya Ekonomi Bakanı Peter Altmaier hükümetin plana katılma niyetini duyururken "Konu mikro elektroniğe ve iletişim teknolojilerine geldiğinde, biz Almanya ve Avrupa'nın ithalatta daha egemen ve bağımsız olmasını istiyoruz." dedi.

Avrupa'nın tedarik zincirinin niş kısımlarında bazı liderleri var. Hollandalı çip baskı ekipman üreticisi ASML, dökümhanelerin en yeni nesil mikroçipleri basmasını sağlayan makineler üzerinde küresel bir tekeli elinde tutmaktadır. Ve Hollanda-Amerikan NXP ve Alman Infineon gibi firmalar otomotiv de dahil olmak üzere sektörler için çip tasarımında başı çekiyor.

Fakat Breton'a göre, Avrupa'nın özerkliği, öncü bir fabrikaya sahip olmaya göre de değişecek.

Akıllı telefonlarda ve diğer yüksek teknolojilerde kullanılan küçük çipleri üretme hırsıyla "Bu zincirde özerk olmanın yollarını bulmalıyız," dedi.

Şirketin içindekiler uyarıyor, ama burası Avrupa Komisyon Üyesinin öncü endüstri oyuncularının desteğini kaybedebileceği yer.

Avrupa hükümetleriyle görüşmelere katılan bir endüstri yetkilisi, Breton'un en gelişmiş çip nesillerini üreten bir dökümhane fikrinin "elde edilmesi güç bir hedef" olduğunu söyledi. "Breton'un aklında olanla sektörün finansal intihar etmeden su-

nabileceği şeyler arasındaki uçurum oldukça geniş."

Sektörün uzmanları, Avrupa otomobil endüstrisinin ve diğer kilit sektörlerin en küçük ölçekteki çipler yerine, daha büyük yarı iletkenler üreten bir fabrika kullanabileceğini söylüyor.

Yetkili, "Çeyrek itibarı ile Avrupa hırsı giderek daha da büyüyor. 10 yıllık bir proje olarak başladı, şimdi yüzyılın projesine döndü ve yakında bin yılın projesi olacak." dedi. "Bu sürede biz ilk adımı atmamızı unutmuyoruz."

Orijinal Makale: Europe looks to go it alone on microchips amid US-China clash

<https://www.politico.eu/article/europe-seeks-to-decouple-from-us-china-chip-war/>

**Çeviren: Mısra Türemen |
EUROPolitika Dergisi Editör
Yardımcısı**

Photo: While Europe is a heavyweight at making planes and cars, it is a minnow when it comes to the chips that are vital to swaths of high-end manufacturing | Guillaume Souvant/ AFP via Getty Images

Avrupa'da Beklenmedik İttifaklar Kuruldu: Fransa ve Baltıklar

Monika Bickaускаite

Yeni kurulan Franko-Baltık dostluğu, çok taraflı güvenlik ve iş birliği yapılarına bir katkı olarak ayakta duruyor. Aynı zamanda Baltık ülkelerinin Brüksel'i henüz Paris ile takas ettiği anlamına gelmiyor ama özellikle siber güvenlik ve dezenformasyon konularında yenilenen iş birliklerinin devam edeceğini yazıyor Monika Bickaускаite.

Emmanuel Macron geçen Eylül ayında Litvanya ve Letonya'yı ziyaret ettiğinde, Baltık ülkeleri ile ikili diyalog ve iş birliğinin arttırılmasını umuyordu.

Bunun yerine Elysee, Rusya ile yenilenmiş diyalog çağrısını ve Amerikan güvenlik garantilerine azalan bağımlılığı, Fransa'nın ilk politikası olarak adlandırabileceğini ilan ederken, NATO'nun Doğu kanadı buna hazırlık-sız yakalandı.

Yine de geçen hafta, Paris'in üç Baltık Dışişleri Bakanı ile Fransız mevkidaşı Jean-Yves Le Drian arasında ilk

3+1 toplantısını düzenleyen Avrupalı liderlerin, politika gündeminde unutulma korkusu azalmaya başladı.

3+1 Toplantısı: Bir Sembolden Daha Fazlası

Bay Le Drian'ın Baltık üçlüsünün Paris'e gelmesi için yaptığı davet Baltık devletlerinin Fransa tarafından hukuki olarak tanınmasının yüzüncü yılına işaret ediyordu ve yine de bir sembolden fazlasıydı. Fransa, Macron'un Vilnius'taki ziyaretinde bulunmayan bir Franko-Baltık diyaloguna sahip olma eğiliminin sinyalini verdi.

Paris'teki toplantıda dört bakan pandemi ile ilgili gelişmeler dahil, Avrupa Kurtarma Planı, yaklaşan Fransa-AB başkanlığı, Rusya'da Alexey Navalny'nin yasa dışı tutuklanması, Beyaz Rusya, Ukrayna, Dağlık Karabağ ve Sahel'in durumunun yanı sıra ABD, Çin ve Türkiye ile ilişkileri tartıştı.

Daha da önemlisi, tartışmada Rusya ile diyalog fikri dahil edilmedi ve bu-

nun yerine “baltık ülkeleri tarafından da çok takdir edilen bir politika çizgisi olan, Kremlin’i Navalny’nin yasa dışı ve siyasi nedenlerle tutuklanmasını kınamaya odaklanıldı ve derhal serbest bırakılması istendi.

Şüphesiz Fransa’nın duruşundaki değişiklik, dünyanın Moskova’nın Navalny’in serbest bırakılması için gösteri yapan protestoculara acımasız muamelesini kınamasıyla önemli bir siyasi anda geliyor.

Yine de Fransa’nın Rusya ile diyalog çabasını bilerek veya dolaylı olarak durdurması önemli değildir. Bu gelişme yeni ve daha iyi Franko-Baltık ilişkileri için bir fırsat penceresi açmaktadır.

Birleşik Avrupa’nın Güçlü Mesajı

Fransa, 3+1 toplantısına ve Baltıkların en acil konuları için ardı sıra yapılan bakanlık ziyaretlerine odaklanarak daha güçlü bir Franko-Baltık bağı kurma isteğini doğruladı.

Rusya’daki duruma ilişkin yoğun tartışmanın yanı sıra Litvanya Dışişleri Bakanı Gabrielius Landsbergis, Demokratik Beyaz Rusya’nın lideri Sviatlana Tsikhanouskaya’yı, Fransa, Polonya ve Romanya’dan meslektaşları ile birlikte Beyaz Rusya’nın geleceğine odaklanan bir konferansa katılmaya davet etti.

Etkinlikte, AB’nin Beyaz Rusya’yı politika gündeminde tutabileceği ve Beyaz Rusya sivil toplumuna daha fazla siyasi destek sağlanabileceğinin yolları tartışıldı. Önemli olarak Le Drian kendisinin ve Macron’un Lukashenko rejiminin gayri resmi meşruiyetini ve Fransa’nın Beyaz Rusya halkının demokratik özlemlerine verdiği desteği yineledi.

Bu arada Litvanya Dışişleri Bakanı hem Beyaz Rusya hem de Rus liderlere yönelik yaptırımların güçlendirilmesini rica etti.

Etkinliğin Brüksel veya Orta ve Doğu Avrupa başkentlerinden biri yerine Paris'te düzenlenmesi güçlü bir mesaj vermektedir: Birleşik bir Avrupa ve Fransa, sadece aynı düşünen ülkelerden ziyade Avrupalılarla her yönden iletişim kurmaya çalışmaktadır.

Bu politikanın odağı bilhassa Beyaz Rusya krizi sırasında lider olarak ortaya çıkan ve komşu ülkesinde meydana gelen gelişmeler nedeniyle Avrupa başkentlerinin dikkatini çekmeye çalışan Litvanya tarafından takdir edilmektedir.

Franko-Baltık İlişkilerinde Yeni Bir Sayfa

Bu nedenle, şaşkıncı olmayan bir şekilde Litvanya Fransa'ya ülke ve bölgenin güvenliğine verdiği destekten dolayı teşekkür etti ve siber dahil savunma alanında iş birliğini arttırmaya hazır olduğunu söyledi.

Şu anda Fransa, Litvanya'nın Rukla kentindeki bir savaş grubunun parçası olarak konuşlandırılan 300 Fransız askeriyle, NATO'nun Baltık ülkeleri ve Polonya'daki varlığının güçlendirilmesine katkıda bulunuyor. Yine de diğer önde gelen NATO ülkelerinin aksine Fransa komuta rolü üstlenmemiş ve Rusya'ya komşu ülkelerde ise yüksek bir askeri profile sahip oluyarak Baltık Üçlüsü'nün değişmesini isteyeceği bir duruş sergilemiştir.

Savunma ve güvenlik alanında iş birliğinin artmasının yanı sıra, Landsbergis ve Fransa'nın Avrupa İşlerin-

den Sorumlu Devlet Bakanı Clement Beaune iki ülkenin enerji ve dijital yenilikler alanındaki iş birliğini güçlendirmeleri gerektiği konusunda anlaşıldılar.

Artan ve içtenlikle yaşanan ikili diyalogun yanı sıra gelecekteki iş birliği için çok sayıda anlaşmalar, Franko-Baltık ilişkilerinde yeni bir sayfa açıyor: Avrupa'nın zıt kutuplarına dayanan ülkelerin çıkarlarını bir denge içinde birleştirmeye çalıştıkları bir sayfa.

Yine de Baltık ülkeleri şu anlık Paris ile Brüksel ticareti yapmıyor. Franko-Baltık diyalogunun başlangıcı, Baltıkların Avrupa'nın stratejik egemenliği veya Amerikan silahlarının Avrupa topraklarında sınırlandırılmasını talep eden Fransız duruşuna ikna olduğunu anlamına gelmiyor.

Aksine, Baltık perspektifinden bakıldığında yeni Franko-Baltık dostluğu çok taraflı güvenlik ve iş birliği yapılarına bir ek olarak durmaktadır. Eş zamanlı olarak bir belirsizlik dünyasında, Baltık ülkelerinin Fransa'nın da desteklediği gibi Avrupa'da ikili ilişkilere ve daha güçlü bağlara duyulan ihtiyacı anlamaya başladığını gösteriyor.

Bunun sonucu olarak gelecekte, özellikle siber güvenlik ve dezenformasyon alanlarında 3+1 iş birliğinin devam etmesi muhtemeldir. Macron geçtiğimiz Eylül ayında gerçekleştirdiği Baltık turu sırasında Litvanya ve

Letonya ile seçim manipülasyonu ve dezenformasyona karşı koymak için daha güçlü AB mevzuatı çağrısında bulunan ortak bir bildiri imzalamıştı.

Ülkelerin gelecekte bu alanda birlikte çalışmaları muhtemeldir.

Orijinal Makale: Unexpected alliances forged in Europe: France and the Baltics

<https://www.euractiv.com/section/future-eu/opinion/unexpected-alliances-forged-in-europe-france-and-the-baltics/>

Çeviren: Taha Yüceses |
EUROPolitika Dergisi Editör
Yardımcısı

Photo: *French President Emmanuel Macron adjusts his protective face mask during a statement in the courtyard at the Elysee Palace in Paris, France, 04 February 2021. [EPA-EFE/IAN LANGSDON]*

Portekiz, AB'nin Savunma ve Güvenlik Politikasını Düzeltenecek mi?

Tobias Pietz

Santa Maria da Feira Portekiz'in Skuzeyinde bulunan ve tarihi bir merkez olan 16.yüzyıl kalesidir.

Ancak, Avrupa Birliği'nin Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası için, Santa Maria da Feira, çok daha fazlası.

2000 yılı haziran ayında AB Konseyi, o zamanlar Portekiz'in elinde bulunan başkanlık altında, Feira'da toplandı ve Avrupa Birliği'nin askeri ve sivil kriz yönetim operasyonlarının ilerideki yapısallığı ve sağlamlığı hakkında önemli kararlar aldı.

O toplantıdan itibaren, OGSP sivil görevleri -polis, hukukun üstünlüğü, sivil yönetim ve sivil koruma- "Feira Öncelikleri" olarak adlandırılmaya başlandı.

Sivil koruma hariç tüm misyonlar bir dizi sivil görevde yerine getirilmiştir.

Ateşkes anlaşmalarının ve savaşan taraflar arasındaki temas hatlarının izlenmesi, AB temsilcilerine destek verilmesi, Güvenlik Sektörü Reformu'na (GSR) ek olarak silahsızlanma, terhis, ve eskiden savaşanların yeniden entegrasyonu konuları da sonradan bu kriterlere eklenmiştir

2018 yılındaki OGSP sivil anlaşması ile, düzensiz göç, hibrit tehditler, siber güvenlik, radikalleşme ve terörizm, organize suçlar, sınır yönetimi ve deniz güvenliği ve şiddet içeren aşırı hareketlerinin önlenmesi gibi potansiyel operasyon konuları da söz konusu önceliklere eklenmiştir.

2020 yılından itibaren, iklim güvenliği ve -koronanın patlak vermesinin ardından- pandemi ile mücadele gibi hususlar da potansiyel bir OGSP sivil görevleri olarak tartışılmaya başlandı.

Ancak ne yazık ki, Avrupa kriz operasyonları için teorik olarak mümkün olan görev ve yetkilerdeki artış, sivil görevlerin de tıpkı askeri görevler gibi, özellikle Lizbon Antlaşması'ndan sonra artan, üye devletlerin taahhüt eksikliği ve azalan ilgisi ile çatışmasını engelleyemedi.

Feira'da alınan kararlar Avrupa Güvenlik Stratejisi'ne (AGS) ve 2003 yılından itibaren, AB'nin Kongo, Çad, Bosna ve Kosova'daki -bazen 3000-4000 askeri personel içeren- büyük sivil ve askeri misyonların yolunu açarken; AB'nin Lizbon Antlaşması ile genişlemesi, Birlik içindeki tehdit algılarının farklılaşmasına neden oldu: Baltık Devletlerinde insanlar, Akdeniz'deki farklı şeylerden korkuyorlar.

Ek olarak, üye devletlerin çıkarlarında hem küresel müdahalenin kapsamı -hatta müdahale edilip edilmeyeceği-

hem de olası Avrupa müdahalesinin ilgili bölgesel odak noktaları konusunda bir kayma ve parçalanma olmuştur.

Lizbon Antlaşması'ndan bu yana, deniz kuvvetleri konuşlandırmaları hariç, AB misyonlarının boyutları birkaç düzineden birkaç yüze kadar değişirken, çoğu yetki, ev sahibi ülkedeki güvenlik aktörlerine danışmanlık ve eğitim vermeye odaklanmıştır.

Aşırı kriz durumlarında bile, bir görev için yeterli desteği alma zorluğu da ispatlanmıştır. Örneğin, 2014 yılının baharında Orta Afrika Cumhuriyeti'ndeki AB operasyonu için 700 asker toplamak amacıyla tam altı kez müzakere gerçekleştirilmiş ve sonunda en büyük ikinci asker katkısı AB üyesi olmayan Gürcistan'dan gelmişti.

2020 yılının şubat ayında Berlin’de düzenlenen Libya Konferansı’ndan sonra üye devletlerin anlaşmaya varması yaklaşık olarak üç ay aldı. Ancak o zamana kadar, konferansın ivmesi çoktan kaybolmuştu.

Irini Operasyonu, o zamandan beri, öncelikle kendi kusurlu yetkisini çözmeye odaklandı.

Gerçek Bir Strateji Yok

Mevcut olarak OGSP’nin enstrüman olarak kullanıldığı bir toplu hareket stratejisi bulunmuyor. Uzlaşmalar en düşük ortak paydada baskın görünüyor ve görevlerde herhangi bir şekilde etki edememe, ya da “doğru” bir şekilde etki edememe, riskine yol açıyor.

Mevcut süreç, sivil ve askeri kriz operasyonları da dahil olmak üzere, AB’nin güvenlik ve savunma politikası için bir “stratejik pusula” oluşturulması adına bir çare olabilir.

Ayrıca, AB Fransız Konseyi başkanlığı için 2022’de tamamlanması gereken bu temel güvenlik strateji belgesi, misyonları yeni bir stratejik temele oturtmayı da hedefliyor.

Ana fikri tüm üye devletler tarafından tehdit senaryolarının derlenmesi ve taslağının hazırlanması olan ilk aşamanın tamamlanmasından sonra, söz konusu girişimin «stratejik diyalogunun», Portekiz Konseyi başkanlığında, 2021 yılının ilk yarısında gerçekleştirilmesi planlanıyor.

Portekiz’in, Stratejik Pusula’nın bu aşamasını bir sıçrama yapmak ve bir “Feira 2.0” düzenlemek için kullanması faydalı olacaktır. Bu toplantıda nihayet, üye devletlerin kriz misyonlarıyla aslında neyi başarmak istediklerine dair netlik oluşturulabilir.

İlerideki operasyonlar, çok küçük sorunlar için çok büyük görev tanımlamaları yapmak ve askeri ve sivil OGSP içindeki bölünmeyi sürdürmek yerine azimli, entegre olmuş sivil-askeri havasında ve güçlü bir politik destek alınarak yapılmalıdır.

Bunun yerine daha küçük danışmanlık ve eğitim verme görevleri, AB Komisyonu ve delegasyonları veya Frontex gibi ajanslar tarafından gerçekleştirilebilir.

OGSP’nin, bölgesel savunma ve Avrupa’nın korunması üzerine mi, yoksa öncelikli olarak dışarıda yapılacak olan kriz operasyonlarına mı odaklanması gerektiği sorunu da ayrıca temel bir açıklama -ve buna dayanarak- Brüksel’de bulunan güvenlik ve savunma kurumlarının yapısal olarak yeniden organizasyonunu gerektiriyor.

Yirmi yıldan fazla bir süre önce, Cologne(Köln) ve Gothenburg’daki selefi ve halefi toplantıları ile bir dizi halinde yapılan Feira Toplantısı, iyimser bir ruh ve AB üye devletlerinin dış güvenlik politikalarını şekillendirme yönünde güçlü bir irade ile gerçekleştirilmişti.

Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası bu yıl "Feira Ruhunu" iyi bir şekilde kullanabilir ve Portekiz yazın başında, Santa Maria da Feira'da yepyeni bir toplantıyla oldukça önemli bir ivme kazanabilir.

Orijinal Makale: Will Portugal fix EU's defence and security policy?
<https://euobserver.com/opinion/150782>

Çeviri: Mustafa Fatih Erden |
EUROPolitika Dergisi Editör
Yardımcısı

Photo: Görsel euobserver.com sitesinden alınmıştır, <https://euobserver.com/opinion/150782>

Popülist Radikal Sağ Partilerin Avrupa'daki "Süper Seçim Yılı" Olarak 2017: AfD'nin ve FN'in 2017'deki Seçim Sonuçları ve Söylem Stratejileri

Eda Canımana*

Giriş

Avrupa Birliği ülkelerindeki demokratik siyasal sistemler radikal sağın tehlikesinde mi? Neoliberal iktisadi hegemonyanın 2008'de getirdiği küresel finans krizinden sonra Birlik ülkelerindeki radikal sağ partilerin ırkçı ve otoritarist söylemlerini daha keskin ve popülist bir retorikle siyasi kampanyalarına dahil etmeleri ve seçmen kitlelerini genişletmelerinden sonra bu soru, Avrupa'daki akademik ve siyasi çevrelerde daha fazla gündem olmaya başlamıştır. Popülist radikal sağ partilerin Avrupa'da artan kitleliliğinin seçimlerde başarı getirmesiyle bu paragrafın başındaki soru, demokrat kesimler tarafından gide-

rek daha fazla kaygı ile sorulmaya başlamıştır. 2017'de Fransa'da Ulusal Cephe'nin (FN) başkanlık yarışında finale kalacak kadar siyasal sistemde güçlü bir aktör haline gelmesi ve Almanya'da federal seçim sonrası Alternative für Deutschland'ın (AfD) seçim barajını aşarak halk meclisi Bundestag'a milletvekili çıkarması; Avrupa demokrasisinin gidişatı bakımından siyaset bilimsel olarak incelenmesi gereken gelişmeler olarak önümüzde durmaktadır. Almanya'da AfD seçimlerdeki hedefini elde ederken Fransa'daki seçim sonuçları her ne kadar FN'in aleyhine gibi gözükse de aslında her iki seçim, Avrupa'daki popülist sağın artan seçim gücünü

daha aleni bir olgu olarak ortaya koymaktadır.

Bu çalışma ise AfD ve FN'in parti programlarını ve seçim öncesi ve sonrasında verdikleri demeçleri esas alarak her iki partinin ırkçılık, otoritarist iç politika, ekonomik milliyetçilik ve militarist dış politikayı benimsemekte ortaklaştığını; ancak seçimlerde aldığı sonuçlara bağlı olarak seçim öncesi ve sonrasındaki söylem stratejilerini değiştirdiğini iddia etmektedir. Bu çalışmanın metodolojisinde hem içerik analizi hem de söylem analizi kullanılmıştır. AfD ve FN'in parti programlarının yanı sıra her iki partinin seçimlerden bir ay öncesinde ve bir ay sonrasında televizyonlara verdiği demeçler incelenmiştir. Parti programlarının incelenmesinde Gemenis'in (2013) öne sürdüğü Comparative Manifesto Project (CMP) içerik analizi metodu olarak kullanılmıştır; çünkü CMP modeli, parti programlarında belirtilen siyasi gündemleri dikkat çekiciliklerine göre kategorileştirmeye ve sınıflandırmaya odaklanmaktadır (Gemenis, 2013). Her iki partinin televizyon demeçleri ise söylem analizi metotlarıyla incelenmiştir.

Avrupa'da Parti Sistemlerinin Tarihsel Dönüşümü ve Anti-Sistemik Partiler

Birlik ülkelerinde anti-sistemik partilerin günümüzdeki artan seçmen kitlesini parti sistemleri literatüründeki pek çok farklı yaklaşım ışığında yorumlamak mümkündür. Bunlardan bir tanesi Muis ve Immerzeel'in

(2017) "talep-arz" yaklaşımıdır. Bu yaklaşıma göre; "talep" kısmı seçmenlerin şikâyet konularına odaklanırken "arz" kısmı ise anti-sistemik partilerin siyasal sistemdeki kısıtlılıkları ve olanaklarına odaklanır (Muis & Immerzeel, 2017). Bu kısıtlılık ve olanaklar, söz konusu bir anti-sistemik partinin kendi içindeki örgütsel nitelik ve mekanizmalarına veya o partinin siyaset yürüttüğü ülkenin bütünsel anlamda parti sistemindeki kurumsal dinamiklere göre analiz edilir (Muis & Immerzeel, 2017). Muis ve Immerzeel'in yine aynı çalışmasına göre; Avrupa'daki merkez-dışı partilerin seçimlerdeki gücü, ülkelerin seçim sistemlerine göre de değişkenlik göstermektedir. Çoğunlukçu seçim sistemine sahip birlik ülkelerinde, görece yüksek seçim barajının, potansiyel radikal sağcı seçmenlerini, iktidar partisine karşı negatif tutumları doğrultusunda stratejik olarak merkez partilere oy vermeye teşvik ettiği görülmektedir (Muis & Immerzeel, 2017). Ancak nispi temsil seçim sistemini benimsemiş ve düşük seçim barajı olan birlik ülkelerinde merkez-dışı siyasi partilerin yeni aktör olarak siyasal sisteme dahil olma ihtimalleri artmaktadır (Muis & Immerzeel, 2017). Dolayısıyla, Avrupa'da hem düşük seçim barajı hem de nispi temsil odaklı seçim yöntemi, konjonktür değişimine göre zamanla başta merkez-dışı partiler dahil olmak üzere yeni partilerin seçimlere girmesini ve parti siyasetini dönüştürmelerini kolaylaştıran iki unsur olarak açıklanabilir.

Anti-sistemik partilerin günümüzde birlik ülkelerinde aktif siyasi aktörler haline gelmesini anlamlandırma için Birlik ülkelerindeki seçim sistemlerinin yanı sıra siyasi rekabet koşullarının da göz önüne alınması gerekir. Herbert Kitschelt (2007), partilerin rekabet koşullarını; partilerin gündeme dair tutumlarına göre ya da değerliğine¹ göre (aynı politika düzenlemelerini savunan; ama daha güçlü ve yetkin olan partilere göre) değerlendirildiği koşullar olarak ikiye ayırır. Partilerin fraksiyonlaşması

-yani bölünmesi-, üye sayısının aktiflik ve verimlilik düzeyi ve partilerin toplumdaki sosyo-politik ayrışmalar ve bölünmelerden kaynaklanan politika belirleme farklılıkları; parti sistemlerini değerlendirmek için kullanılan diğer faktörlerdir (Kitschelt, 2007). Avrupa'daki popülist radikal sağ partileri potansiyel seçmenlerine çekici kılan "yönlendirici" işlev de (Rabinowitz & Macdonald, 1989) siyasi kampanyalarında, birlik ülkelerindeki bazı toplumsal kesimlerin "daha kritik ve öncelikli" gördüğü işsizlik ve finans krizi gibi konuları "çözmeye" ve "genel kamu refahını sağlamaya en yetkin politikacılar"

¹ Kitschelt bunu "valence-based competition" olarak kavramsallaştırmıştır. Söz konusu eser için bkz: The Oxford Handbook of Comparative Politics, 2007, Chapter "Party Systems", sf. 522-554

olarak kendilerini lanse etmelerinden kaynaklanmaktadır. Birlik ülkelerindeki toplumlar arasında farklı tarihsel arka planlara sahip sosyo-politik çatışmaların ekonomik krizlerle birlikte daha da derinleşmesi, anti-sistemik partilerin “sorun çözmeye yetkinlik” iddiasıyla şiddetlendirdiği popülist söylemlerinin siyaseti etkileme gücünü artırmaktadır.

Avrupa’da Siyasi Kültür ve Anti-Sistemik Partiler

Birlik ülkelerindeki popülist radikal sağ partilerin ortalama seçmenle kurduğu doğrudan ve yönlendirici ilişkiyi anlamlandırmak için Wren

ve McElwain’in çalışması (2007) Avrupa’daki parti sistemlerine yönelik faydalı bir tarihsel analiz sunmaktadır. İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra radyo ve televizyonun seçmenlere ulaşmanın öncelikli kanalı olduğu dönemde kitle partileri, siyasetçilerin seçmenleri kendi siyasi programlarına entegre etme amacı doğrultusunda işlevsel bir araçtı. Bu açıdan siyasi partiler arasındaki klasik anlamda “sağ ve sol” ayrımı, Avrupa toplumlarındaki keskin ikili sınıf çatışmasına bağlı olarak seçmenlere daha doğrudan hitap edebiliyordu (Wren & McElwain, 2007). Bu keskin toplumsal sınıfların 1970’li yıllardan itibaren

parçalanması ve daha karmaşık bir şekilde iç içe geçmesiyle birlikte siyasi partilerin parti programlarındaki “sağ ve sol” ayrımı, yerini “sol-özgürlükçü” ve “sağ-otoritarist” uçların olduğu ideolojik yelpazede konumlanan “merkez” partilere bıraktı (Wren & Mcelwain, 2007). Bu yeni olgu, aynı zamanda “Yeni Sol” ve “Yeni Sağ” partilerin de bu süreçte dönüşmekte olan siyasal sistemlere dahil olmasını barındırmaktaydı. Avrupa’da Soğuk Savaş’a özgü “kitle partisi” (catch-all party) modelinin 1970’li yıllardan itibaren popülerliğini yitirmesiyle oluşan boşluğu yavaş yavaş radikal Yeni Sağ partiler doldurmaya başladı ve seçim stratejileri doğrultusunda seçmenleri göçmen düşmanlığı üzerinden mobilize etmeye çalıştı (Wren & Mcelwain, 2007).

Toplumdaki siyasal ayrışma hatlarının sağ ve sol arasında keskinleşmesinin seçmenlerin oy verecekleri partiyi seçmelerinde büyük rol oynadığı Fransa’da 1972’de kurulan Ulusal

Cephe (FN), kuruluşundan itibaren kısa süre içerisinde oylarını artırdı. Bu gelişmeyi anlamlandırmak için Veugelers (1997) iki farklı kuramı inceledi. Bunlardan biri, FN’e oy vermiş kitledeki eski solcuları anlamlandırabilmek için öne sürülen “dealignment” kuramı² iken diğeri, daha önceden ılımlı sağ partilere oy vermiş olup daha sonrasında oylarını FN’e veren seçmenlerin çokluğunu açıklamaya yarayan “süreklilik” kuramıdır (Veugelers, 1997). Veugelers’in bulgusuna göre (1997); ikinci grup seçmenlerin FN kitesindeki ağırlığı birinci grup seçmenlere göre daha fazla olduğu için “süreklilik” kuramı, FN’in seçmen kitlesini artırmasını daha iyi açıklamaktadır. Yine aynı kuram, Fransa’daki seçmen davranışında ve siyasal kampanyalarda ideolojik ayrımların günümüzde de büyük rol oynadığını açıklar.

² “dealignment” kelimesi siyaset biliminde, bir partiye daha önceden sürekli oy vermiş ya da üstü kapalı destek olmuş kesimin partiye yönelik hayal kırıklığından dolayı rakip partiye oy vererek o partiyi zayıflatma amacını ifade etmektedir.

Avrupa'da Anti-Sistemik Partilerin Seçmenlere Yönelik "Yönlendirici" İşlevi

Yerlililik, Avrupa şüpheciliği, göç karşıtlığı ve üniter bir devletle ilişkilenen ve "saf ulusa" dayanan vatandaşlık savunuculuğu; Birlik ülkelerindeki popülist radikal sağın ortaklaştığı dört karakteristik siyasi güdüm olarak öne çıkmaktadır. Aşırı sağ partilerin söylemleri de bu amaçlar etrafında örülmektedir. Avrupa'daki yerlililik; ırkçı ve göçmen karşıtı eğilimleri barındıracak şekilde milliyetçiliğin altını yabancı düşmanlığı üzerinden doldurmaktadır (Arzheimer, 2015). Yerlililiğin Avrupa'daki diğer tezahürü ise popülist sağ partiler tarafından sıklıkla kullanılan dışlayıcı bir vatandaşlık retoriğidir: "Gerçek vatandaş" retoriğiyle vatandaşlığın olabildiği kadar "homojen" olması gerektiği savunulur (Arzheimer, 2015). Aşırı sağ partilerin edindiği bir başka siyasi pozisyon olan Avrupa şüpheciliği ise Avrupa entegrasyonuna karşı beslenen olumsuz tutumu öne çıkararak Euro bölgesinin 2008'den beri yaşadığı ekonomik krizi referans almaktadır (Arzheimer, 2015).

Anti-sistemik radikal sağ partiler, demokratik rejimlerde geleneksel faşist ideolojik içerikleri siyasi ve sosyo-politik sorunları baz alan siyasi programlarla değiş tokuş ederek bunları radikal bir söylemle dile getirirler (Betz & Mayer, 1994). Dahası, siyasi pazarlamanın güncel araçlarını televizyon programlarına çıkan "karizmatik" liderler yoluyla ortalama

seçmene hitap etmek için kullanırlar (Betz & Mayer, 1994). Artan ekonomik eşitsizlik ve dış politika krizlerini, "var olan neoliberal düzenin güçsüz ve etkileycilikten uzak yöneticilerinin semptomları" olarak tanımlarlar ve bunun yerine "vatandaşların ortak vicdanına sadık, sorunları pratik ve kararlı şekilde çözen güçlü lider adayları" olarak kendilerini lanse ederler (Betz & Mayer, 1994). Birlik ülkelerinin içinden geçtiği derin sosyo-ekonomik sorunların "aslında basit" çözümleri olduğunu öne sürerek kendi popülist politika önerilerini -göçmen karşıtlığını ve AB'den çıkmayı- öne çıkarırlar (Betz & Mayer, 1994). Birlik ülkelerinde popülist radikal sağ, bu stratejiyi kullanarak seçimlerde avantaj elde etmeye başladı. Örneğin; Avrupa Para Birliği'ne yönelik düzenlemeler getirilmesini savunmak, AfD'nin hem 2013'te yapılan Almanya genel seçimlerinde hem de 2014'te yapılan Avrupa Parlamentosu seçimlerinde iyi bir oy oranı elde etmesinde stratejik olarak önemli bir rol oynadı (Grimm, 2015).

Seçmenlerin oy verecekleri partiyi tekil sorunlara yönelik savunduğu politikalara göre belirlemesi, popülist radikal sağ partilere, demokratik rejimlerde seçmenleri daha yoğun bir şekilde yönlendirebilme olanağı tanıdı. Rabinowitz ve Macdonald'a göre (1989); köklü demokratik rejimlerdeki çok partili sistemlerde merkez partilerin seçmen tabanı kayganlaşırken sorunlara "alternatif politikalara" getiren merkez-dışı partilerin seçmen-

lere yönelik “yönlendirici” işlevi de artmıştır -yani seçmenleri ikna etmeleri kolaylaşmıştır. Güncel sorunların çözümünde merkez partilerin hamle yapma gücünün zayıflamasıyla anti-sistemik partiler, bu sorunlara yönelik ırkçı politika önerilerini “politika aciliyeti” vurgusuyla harmanlayıp söylemlerinde yoğunlaştırarak kendi “diriliğini” koruyabilmektedir (Rabinowitz & Macdonald, 1989). Dolayısıyla demokrasinin hem rejim hem de toplumsal norm olarak oturduğu ülkelerde bile anti-sistemik partilerin seçim gücünü artırabilmesini açıklayan “yönlendiricilik” kuramı, AfD ve FN’in 2017’deki seçim gücünü değerlendirirken kullanışlı bir siyaset bilimsel araç olarak durmaktadır.

FN ve AfD’nin Parti Programlarına Karşılaştırmalı Bir Bakış

FN ve AfD’nin parti programları içerik olarak incelendiğinde, benzer kategoriler altında, benzer gerekçelendirmelerle sunulan birbirine paralel politika önerilerinin sunulduğu görülmektedir. Bunlardan ilki -ve retoriklerinde en çok kullanılan başlık olan- çalışma politikaları ve makro iktisadi politikalarıdır. Savundukları ekonomik modeller birbirinden farklı nüanslara sahip olsa da her iki parti, ekonomik kırılganlıkların sebebi olarak göçmenleri ve Euro’nun ortak para birimi olarak yürürlükte olmasını sorumlu tutmaktadır. AfD, parti programında Maastricht Antlaşması’nı, “siyasi elitlerin Avrupa Birliği’ni bir tür merkezleşmiş devle-

te çevirmesini sağlayan temel unsur” olarak tanımlar (AfD, Manifesto For Germany, 2013). Buna karşılık olarak FN ise Euro’yu, küreselleşmeye referans vererek “piyasa diktatörlüğünün aracı” olarak tanımlar ve Avrupa Birliği’nin, Euro politikaları ve ülke sınırlarının geçirgenliği yoluyla Fransa’nın kendi iktisadi politikaları üzerindeki egemenliğini zedelediğini öne sürer (Front Nationale, Notre Projet: Programme Politique du Front Nationale). Bu sayede bu iki popülist radikal sağ parti, göçmen karşıtı söylemlerini Euro krizi ve Avrupa Birliği’nin ortak göç politikaları üzerinden gerekçelendirir. FN’in ve AfD’nin savunduğu ekonomik modellerde nüans farklılıkları da söz konusudur. AfD serbest emek piyasasını savunurken FN devletin sosyal hizmete müdahalesi ve ekonominin hizmet sektörüne karşı yeniden sanayileştirilmesi gerektiğini öne sürerek bir nevi ekonomik milliyetçiliği savunmaktadır.

İkinci olarak dış politika konusunda iki parti de NATO (Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü) üyeliğini savunmaktadır ve kendi ülkelerinin diplomatik mecralarda “güçlü” olarak görülmesi gerektiğini ileri sürmektedir. Örneğin, FN, Japonya gibi Asya ülkelerinin artan diplomatik ve ekonomik gücünü referans alarak, dünyadaki diplomatik sistemin “çok kutuplu sisteme” doğru gittiğini ve Fransa’nın bu “yeni düzende” diplomatik gücünün artması gerektiğini “Fransa’nın tarihsel misyonu” olarak ileri sürer

(Front Nationale, Notre Projet: Programme Politique du Front Nationale). Hem AfD hem de FN, parti programlarında kendi ülkelerinin diplomatik çıkarlarını ve güç ihtiyacını “ulusal çıkar” adı altında ele alır ve diplomatik güce iki politikayı şart koşar: (1) ulusal ordunun güçlendirilmesi ve (2) devletin dış politikaları belirlemede Avrupa Birliği’nden kopması. Dolayısıyla her iki partinin diplomasiye ortaklaşa militarist bir şekilde yaklaşmışlığı görülmektedir.

Parti programlarında her iki partinin birbirine paralellik gösterdiği bir başka husus, iç politikaya “ulusal güvenlik” çerçevesinden bakmaları ve bu yönüyle otoritarist rejim dönüşümünü “çözüm” olarak savunmalarınıdır. FN, toplumdaki sağ ve sol ideolojik ayrışmasının “toplumun huzurunu ve düzenini bozduğunu” ve buna çözüm olarak “toplumsal ahlâkın devlet müdahalesiyle güçlendirilmesini” önermektedir (Front Nationale, Notre Projet: Programme Politique du Front Nationale). AfD ise “yasa ve düzenin” korunması ve toplum nazarındaki “üstünlüğünün sağlanması” gerektiğini öne sürerek “devlet gücünü temin etmek için polis kuvvetlerinin ve yargının reformlar yoluyla temelden dönüştürülmesini” önerir (AfD, Manifesto For Germany, 2013). Her iki parti de içişleri ve güvenlik başlıklarında vatandaşların eşitliği ve özgürlüğü yerine “toplumsal ahlâkı” ve hukukun üstünlüğü yerine “yasa ve düzeni” öne çıkarır. Toplumun bu iki kategori aracılığıyla “düzene” sokul-

masını ve düzenin “polis kuvvetlerinin gücünü artırarak” sağlanmasını savunur. Ancak her otoritarist gündemi olan siyasi aktör gibi toplumsal ahlâkın kimin tarafından nasıl belirlenmesi gerektiğini muallakta bırakır. Polis kuvvetlerini ve yargıyı “reformlarla” dönüştürme gündemi de her iki partinin kendi ülkelerindeki rejimlerin halihazırdaki demokratik mekanizmalarını stratejik olarak otoritarizme doğru manipüle etme güdümü olarak yorumlanabilir.³ Hem AfD hem FN, parti programlarında her konuda ve gündemdeki “ulusal önceliklerin” belirlenmesinde sürekli olarak referandum yapılmasını ileri sürer. AfD, bunu “İsveç modeli doğrudan demokrasi olarak adlandırır” (AfD, Manifesto For Germany, 2013). Dolayısıyla her gündemde sürekli olarak uygulanan referandum modeli, her iki parti tarafından otoritarist dönüşüme yönelik politikaların halk nezdinde meşrulaştırılmasına yönelik bir araç olarak öne çıkarılır.

Seçim Öncesi Demeçler: Popülist Radikal Sağın İrkçı Retorik Deneyi

Betz ve Mayer’in (1994) analiz ettiği gibi; popülist radikal sağ partilerin, güncel sosyo-ekonomik sorunlara yönelik getirdiği ırkçı politika önerilerini seçim kampanyalarında “politika

³ Demokratik rejimlerin iktidara gelen siyasi aktörler tarafından otoriterliğe doğru evrilecek şekilde nasıl manipüle edilebildiğini açıklayan çeşitli kuramsal çalışmalar mevcuttur. Bu çalışmaların başında Andrea Schedler’in seçim bazlı otoriter rejimlerle ilgili çalışması gelmektedir. Söz konusu eser için bkz: Schedler, 2013, The Politics of Uncertainty: Sustaining and Subverting Electoral Authoritarianism, OUP Oxford, sf: 54-76

aciliyeti” retorikleriyle nasıl birleştirdiğini hem FN’in hem AfD’nin kampanya sürecinde seçim öncesi verdiği demeçlerde gözlemek mümkündür. 2017’de Emmanuel Macron ile finale kaldığı başkanlık seçimlerinin son turundan 18 gün önce Fransız ulusal kanalı TF1’in bir programına katılan FN’in lideri Marine Le Pen, seçimleri kazandığında yürürlüğe sokacağı göçmen karşıtı politikalarını “İslamcı terörizmle mücadele” ve “göçmen işçilerle rekabet halinde olan ve işsizlik riskiyle karşı karşıya kalan Fransız işçisinin refahı” retorikleriyle gerekçelendirdi. Sosyal ve kamu hizmetlerine yönelik getireceği ırkçı düzenlemeleri de “Fransa’ya her yıl daha fazla göçmenin gelmesinin cemaatleşme yaratacağını” ileri sürerek “kısıtlı devlet kaynaklarının öncelikli olarak yerli işçilere sağlanması” retoriklerini kullanır.

Seçim öncesi kampanya sürecinde popülist radikal sağ partilerin; “politika aciliyeti” retoriklerinin ardından -Rabinowitz ve Macdonald’ın (1989) kuramsallaştırdığı üzere- seçmeni “yönlendirici” söylemini devreye soktuğu gözlemlenmektedir. Marine Le Pen, söz konusu televizyon programında ırkçı politika önerilerinin ardından başkanlık seçimlerini “medeniyet yarışı” olarak tanımlamıştır ve “Bu seçimin sonuçları; seçmenlerin özgürlüğü seçip seçmeyeceklerinin ve Fransız Cumhuriyeti’nin normlarına, değerlerine ve yaşam biçimine saygı duyup duymayacaklarının göstergesi olacaktır” ifadesini

kullanmıştır. Benzer bir şekilde AfD lideri Alexander Gauland, seçim öncesi kampanya sürecinde bir talk-show programına katılmıştır ve programda, Göç Komisyonu’nda mülteci hakları ile ilgili görev yapan SPD’li (Almanya Sosyal Demokrat Partisi) parlamenter Aydın Özoğuz’a ırkçı bir hakarete bulunmuştur. Gauland, bu hakaretinin sebebi olarak Özoğuz’un “Almanca dışında spesifik bir ortak Alman kültürü yok” ifadesini gösterir ve AfD’nin Eichsfeld’deki seçmen kitlesine referans vererek “Einsfeld’e gelsin de görelim. O zaman Alman kültürünün ne olduğunu görür. Hatta umarım bunu gösterdikten sonra onu Anadolu’ya geri postalarız” diyerek ırkçı hakarete tehdit boyutu da ekler.

Seçim Sonrası AfD ve FN’in Söylem Stratejilerindeki Farklılıklar

Başkanlık yarışında Emmanuel Macron’a yenildikten sonra bir başka televizyon programına çıkan FN lideri Marine Le Pen, bu programda Macron’un yeni yürürlüğe soktuğu çalışma yasasını ve küçük siyasi partilerin feshedilmesine yönelik yasa tasarısını hedef almıştır. Burada, seçim öncesi kampanya sürecinde ırkçı politika önerilerini savunurken kullandığı “politika aciliyeti” retoriklerinin aksine daha savunmacı bir pozisyonu olan ve eleştirel niteliği daha ağır basan bir söylem gözlenmiştir. Örneğin; Macron’un çalışma yasasını, “işverenlerin taleplerine hizmet edecek şekilde daha çok istihdam esnekliği ve iş

güvencesizliği getireceği” açısından eleştirmiştir. Aynı programda Le Pen, küçük siyasi partilerin feshine yönelik yasa tasarısını da “Fransız Anayasası, demokrasinin işleyişi için çeşitli partilerin özgürce örgütlenmesini gerektirir” ifadesiyle eleştirmiştir. Le Pen’in seçim öncesi ve sonrasındaki söylem stratejilerinin dönüşümüne bakıldığında, başkanlık seçimini kaybetmesiyle de bağlantılı olarak, seçim öncesindeki ırkçı retoriklerini “demokrasi” ve “iş güvencesi” retorikleriyle değiştirdiği gözlemlenmektedir. Dahası, Le Pen’in katıldığı programda bu sefer partisinin propagandasından ziyade iktidar partisinin politikalarının eleştirisi öne çıkmıştır. Programda çok az yer tutsa da Le Pen’in parti propagandası, Macron’un çalışma politikalarından memnun olmayan seçmenleri “sandığa çağırarak” üstü kapalı bir şekilde yapılmıştır.

FN’in söylem stratejisinin retorik açıdan dönüşümüyle ters orantılı olarak

AfD’nin lideri Alexander Gauland’ın 2017 Almanya Federal Seçimleri’nde partisinin oy oranının artmasından sonraki katıldığı bir başka programda ise Almanya’daki güncel meselelere yönelik ırkçı politika önerilerinin retorüğini daha da keskinleştirdiği gözlemlenmiştir. Bu programda Gauland, sürekli olarak Almanya’nın doğu bölgesinde AfD’nin artırdığı oy oranına referans vererek “insanların kültürel yabancılaşmadan, sokakta, toplu taşımada kendilerini güvensiz hissetmelerinden ve kendi ülkelerinden yoksunlaştırıldıklarından şikayetçi olduklarını”, bunun da “yabancı nüfuzundan” kaynaklandığını iddia etmiştir. “Kültürel yabancılaşma” ve “yabancı nüfuzu” olarak adlandırdığı göçmen kökenli Alman vatandaşlarını ve halihazırda devam eden göçü “Almanya’nın güncel meselesi” olarak öne sürerek iktidar partisi olan ve bir merkez sağ-merkez sol koalisyonu olan CDU-SPD Hükümetini “göç yeterince kısıtlamayarak sınırların kont-

rolünü sağlamamakla” eleştirmiştir. Dolayısıyla, seçimlerdeki oy hedefini tutturmasıyla beraber AfD’nin, ırkçı politika önerilerini söylemlerinde daha açıkça ve daha keskin bir retorikle öne sürmeye başladığı gözlemlenmiştir.

Almanya ve Fransa’nın Siyasal Sistemleri Işığında Söylem Stratejilerine Bakış

1958’den itibaren Beşinci Cumhuriyet döneminin anayasasını kullanan Fransa, Bornschier ve Lachat’ın (2009) “iki kutuplu çok partili sistem” olarak da tanımladığı yarı başkanlık sistemiyle yönetilmektedir. Her ne kadar bu siyasal sistem, Bornschier ve Lachat’a göre (2009) Fransa’da birbirine yakın ideolojik pozisyonlardaki partilerin uygun bir merkez partinin çatısı altında birleştirdiği bir parti sistemi doğursa da 1980’lerden itibaren aşırı sağ parti FN’in gözle görülür bir seçim başarısı elde etmesini engelleyememektedir. Bu durumun ortaya çıkmasında elbette ki Fransa’daki uzun soluklu “küreselleşme” tartışmalarının “AB’ye entegre olma” / “AB’ye sınır çizme” ekseninde bölünmesi de etkili olmaktadır (Bornschier & Lachat, 2009). 2017’deki başkanlık seçimleri öncesinde ise FN’in toplumdaki bu bölünmeden yararlanarak göçmen karşıtı söylemlerini ırkçı bir retorikle hayata geçirme olanağı yakalamıştır. Ancak başkanlık yarışının kaybedilmesinden sonra FN’in söylemlerindeki ırkçı retorik seviyesi düşüşe geçerek gündem bazlı politikalara muhalefet boyutuna dönmüştür.

Rabinowitz ve Macdonald’ın (1989) kavramsallaştırdığı üzere; bu söylem değişimi, FN’in seçmenleri mobilize etmeye yönelik “yönlendirici” işlevi değişmiştir.

Almanya’da nispi temsil odaklı seçim sistemine ve yüzde 5 seçim barajına federalizmin eşlik etmesi hem parlamentoda hem de seçim sisteminde yüksek derecede bölünme meydana getirmiştir (Cappocia, 2002). AfD’nin oylarının bölgeler arasında farklı yoğunluklar göstermesi ise AfD’nin yerele göre stratejik olarak değişen söylem üretmesine yol açmıştır. 2017’deki federal seçimlerde AfD’nin seçim hedefini tutturması ve parlamentoya milletvekili çıkarması, hem söylemlerindeki politika önerilerinin ırkçı içeriğini daha da alenileştirerek daha saldırgan bir retorik kullanmasına hem de aldığı oy oranına göre federal bölgelere yönelik farklı söylem ve politika önerisi getirmesine olanak sağlamıştır. Bu noktada AfD’nin “yönlendirici” işlevi, FN’in tersine daha da artmıştır.

Sonuç

Hem Almanya hem de Fransa’da yapılan seçimlerde popülist radikal sağın siyasi aktör olarak etkinliğin artması bakımından 2017, Avrupa demokrasisinin gidişatı açısından önemli bir dönüm noktasına işaret etmektedir. Parti programlarındaki politika önerilerinin ırkçı, militarist ve otoritarist boyutu sosyal bilimlerin çeşitli metodlarıyla analiz edilmelidir. Bunun yanı sıra popülist radikal sağın hem seçim

kampanyalarında hem de parlamen-
todaki muhalefet çalışmalarında kul-
landığı söylemlerin hangi stratejilerle
nasıl dönüştüğü daha fazla analiz
edilmelidir. Bu çalışma bu amaç doğ-
rultusunda ufak bir deneme olarak
ortaya çıkmıştır. Bu çalışmanın elde
ettiği temel sonuç, FN'in ve AfD'nin
seçmenleri "yönlendirici" işlevinin
seçimlerdeki hedeflerini tutturma-
larına bağlı olarak dönüştüğünün göz-
lemlenmesidir.

Referanslar:

AfD. (2013). Manifesto For Germany.
Berlin: Alternative für Deutschland.

AfD. (2017, 8 28). Youtube. AfD - Dr.
Alexander Gauland: "Ich habe frei
gesprochen": <https://www.youtube.com/watch?v=LgkjW3Rf1WU> adre-
sinden alındı

AfD. (2017, 10 4). Youtube. AfD -
Dr. Alexander Gauland bei Markus
Lanz: [https://www.youtube.com/
watch?v=Ab95SjeinHM](https://www.youtube.com/watch?v=Ab95SjeinHM) adresinden
alındı

Arzheimer, K. (2015). The AfD: Final-
ly A Successful Right-Wing Populist
Eurosceptic Party for Germany? *West
European Politics*, 535-556.

Betz, H.-G., & Mayer, N. (1994). In-
troduction and the French National
Front. H. G. Betz, & S. Immerfall için-
de, *The New Politics of the Right:
Neo-Populist Parties and Movements
in Established Democracies* (s. 1-25).
Basingstone: Macmillian.

Bornschiefer, S., & Lachat, R. (2009).
The Evolution of the French Political
Space and Party System. *West Euro-
pean Politics*, 360-383.

Cappoccia, G. (2002). The Political
Consequences of Electoral Laws: The
German System as Fifty. *West Euro-
pean Politics*, 171-202.

Front Nationale. (n.d.). Notre Projet:
Programme Politique du Front Natio-
nale. Front Nationale.

Gemenis, K. (2013). What to Do (and
Not to Do) With the Comparative
Manifestos Project Data. *Political Stu-
dies*, 3-23.

Grimm, R. (2015). The Rise of the Ger-
man Eurosceptic Party Alternative
für Deutschland: Between Ordolib-
eral Critique and Popular Anxiety. *In-
ternational Political Science Review*,
264-278.

Kitschelt, H. (2007). Party Systems. C.
Boix, & S. Stokes içinde, *The Oxford
Handbook of Comparative Politics* (s.
522-554). Oxford: Oxford University
Press.

Muis, J., & Immerzeel, T. (2017). Ca-
uses and Consequences of the Rise
of Populist Radical Right Parties and
Movements in Europe. *Current Socio-
logy Review*, 909-930.

Nationale, F. (2017, 5 22). Marine Le
Pen sur France Info TV. Front Natio-
nale: <http://www.frontnational.com/>

videos/marine-le-pen-sur-france-info-tv/ adresinden alındı

Nationale, F. (2017, 4 19). Marine Le Pen sur TF1 . FN - Front Nationale: <http://www.frontnational.com/videos/marine-le-pen-sur-tf1-22/> adresinden alındı

Rabinowitz, G., & Macdonald, S. E. (1989). A Directional Theory of Issue Voting. *The American Political Science Review*, 93-121.

Veugelers, J. (1997). Social Cleavage and the Revival of Far Right Parties: The Case of France's National Front. *Acta Sociologica*, 31-49.

Wren, A., & McElwain, K. (2007). Voters and Parties. C. Boix, & S. Stokes içinde, *The Oxford Handbook of Comparative Politics* (s. 555-581). Oxford: Oxford University Press.

Macaristan'ın Sınır-Ötesi Soydaş Azınlık Politikası

Deniz Taylan Uysal*

Giriş

Macaristan, Avrupa Birliği'nde diaspora politikalarının öncü ülkelerden biridir. Bu tesadüf değil, haksızlıklarla dolu barış antlaşmaları ile Avrupa ülkelerinin sınırlarını adeta yeni sorunlar yaratmak üzere yeniden çizen savaşların sonucudur. Her ne kadar Almanya ve Avusturya bu sorunu acı bir reçete ile; toprak kaybı ve neredeyse tüm sınır-ötesi soydaşlarının anavatana dönmesiyle büyük oranda çözmüşse de, Macaristan için bu çözüm ancak kısmen mümkün olabilmıştır. Dolayısıyla, 1. Dünya Savaşı sonundan bu yana ülkenin en önemli dış politika sorunu diasporalar olagelmıştır.

1. Tarihsel Süreç

Mevcut Macaristan nüfusunun %91,4'ü Macar kökenlidir, azınlık haklarına da oldukça önem verilmektedir, dolayısıyla ideal bir ulus-devlet olarak gözükmektedir. Ancak sorun

şu rakamlarla ortaya çıkmaktadır: Macaristan'ın (2002 yılında) Romanya'da 1.435.000, Slovakya'da 516.000, Sırbistan ve Karadağ'da 293.000, Ukrayna'da 156.000, Slovenya ve Avusturya'da ise 16.000'er soydaşı bulunmaktadır. Kendi nüfusu ise 9.960.000 kişidir. Kendi istekleriyle Avrupa ve ABD'ye göç edenler hariç, toplamda 2,8 ila 3,5 milyon arası Macar komşu ülkelerde yaşamaktadır. Kabaca her dört Macar'dan biri diasporaya mensuptur (Pearson, 1996, ss.88-109). Macaristan'ı diğer Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinden ayıran, Macaristan'ın aslında Macar azınlıklarla komşu oluşudur (Nyysönen, 2013, s.11).

Trianon Anlaşması, Avusturya'dan ayrılarak bağımsız Macaristan'ın kurulmasına ve 19. yüzyılın sonlarında azınlıklara karşı sürdürülen asimilasyon politikalarının terkedileceği taahhütlerine rağmen Macaristan'ın adeta kolunu bacağına koparmıştır. En çok

*Dr, Avrupa Birliği.

toprak %36,2 ile Banat ve Transilvanya ile Romanya'ya verilmiştir. Öyle ki Macaristan'a kalan toprak Romanya'ya verileden azdır (%32,7). Toplam toprak kaybı %67,3, nüfus kaybı ise %73,5'tir (Pearson, 1996, ss.95-96). Macaristan söz konusu olduğunda istatistikler Trianon Anlaşması'nın 'barışa son veren bir barış anlaşması' olduğunu daha net ortaya koymaktadır. Macarların Asya'dan gelen istilacı bir ulus olarak tarihleri boyunca hissettikleri, komşuları olan Cermenler, Slavlar veya Latinler tarafından yaşadıkları topraklardan sürülme korkuları gerçek olmuştur. Wilson'un 14 maddesi ise Macarlar için gözardı edilmiştir. Almanya'dan sonra Macaristan da güçlü komşularla çevrilmiş, SSCB'ye karşı güçlü Polonya'dan sonra güçlü Romanya kalesi oluşturulmuştur. Macarlar tarafından geçmişte asimilasyona uğratılan yeni komşuları ise fırsatı değerlendirmekten

kaçınmamıştır. Burada 1919 yılında kurulan kısa süreli Bela Kun Hükümeti'nin komünist olmasının da payı vardır. İtilaf devletlerinin onayıyla Budapeste'yi istila eden Romanya'nın son verdiği hükümet Batı'da ciddi endişe yaratmış, Trianon Anlaşması'nın daha da acımasız hale gelmesinde etkili olmuştur. Aslında Transilvanya gibi bölgelerde toprak paylaşımını etnik topluluklara göre yapmak oldukça kolay olabilecek iken, İtilaf devletleri Macaristan için hep en kötüsünü tercih etmiştir (Duvold, 2015, s. 27).

Macaristan Trianon Anlaşması'nı imzalarırken, azınlıklarla ilgili hükümlere itiraz etmemiş, hatta bu maddeleri iç hukukuna aktarmıştır. Bu şekilde yeni kurulan devlette azınlıklara, anadilde eğitim ve örgütlenme hakkı gibi bugün bile önemli sayılabilecek haklar tanınmıştır (Oğurlu, 2007, s.117). Macaristan'ın daha sürecin başında

verdiği tavizler, aslında uzun vadeli bir diaspora politikasının temellerini oluşturmaktadır.

Macaristan'ın dışarıda bıraktığı soydaşları dışında, savaş sonrasında kendi içinde homojen bir yapı kurduğu da söylenemez; yeni devlette 552.000 Alman, 473.000 Yahudi bulunmaktadır, azınlıkların toplam nüfusa oranı ise %17,8'dir. Bir diğer sıkıntı, komşulara paylaştırılan bölgelerden Macaristan'a göçmek zorunda kalan işsiz ve topraksız soydaş göçmenlerdir. Trianon'un en çok etkilediği bu göçmen topluluk doğal olarak irredantist politikalara en çok destek veren kesim olmuştur. Savaş sonrası sayıları, nüfusun %4,6'sına denk gelen yaklaşık 350.000 kişidir (Pearson, 1996, ss.98-99).

Bu koşullar altında Macaristan'ın Nazi Almanya'sı ve Faşist İtalya ile işbirliği yapmasında şaşılacak bir husus yoktur. Bu sayede Macaristan 1941 ortasına kadar eski topraklarının yarısı kadar bir bölgeyi geri kazanmıştır. Ancak Hitler'in asyatik Macarlara olan nefreti, İtalya'nın yenilerek aradan çekilmesi ile ortaya çıkmış, 1944 yılında Alman Ordusu Macaristan'ı işgal etmiştir. Macaristan herşeye rağmen Yalta'dan Trianon'daki kayıpları ile çıkmış, Çekoslovakya'ya Bratislava civarında verilen küçük bir toprak parçası dışında yeni toprak kaybı olmamıştır. Ancak 400.000 Macar ölmüştür (Pearson, 1996, ss.101-102). Komünizm tehlikesi artık 1917'deki gibi ihtimal olarak değil so-

mut olarak Batının önündedir ve eski düşmanlara bile ihtiyaç bulunmaktadır; Batı, Macarları kendinden daha fazla uzaklaştırmaya cesaret edememiştir.

II. Dünya Savaşı sonunda Macaristan daha da homojen hale gelmiştir; 500.000 Yahudi toplama kamplarına gönderilmiş, 70.000 kişi Çekoslovakya ile mübadele edilmiş, 240.000 Alman sürülmüş, 50.000 kişi SSCB'ye çalışma kamplarına götürülmüş, 30.000 kişi savaştan sonra 200.000 kişi ise 1956 Budapeşte Devrimi'nden sonra Batı'ya göç etmiştir (Pearson, 1996, ss.105-107). Kızıl Ordu'nun baskısı altındaki Doğu Avrupa'daki azınlıklar sorunu 40 yıllık bir uykuya dalmıştır. Bu dönemde Macaristan etnisiteye mesafeli bakmış, Trianon'dan kaynaklanan diaspora sorunu görmezden gelinmiştir. Sorunun diğer muhatapları olan komşularının da Doğu Bloğunda yer alması, soruna etnisite penceresinden değil işçi dayanışması ve sosyalizm üzerinden bakılması, sorunun üzerine gidilmemesinde etkili olmuştur. Moskova, 1945-1948 arasında Macaristan'a komşu ülkelerdeki Macarların vatandaşlığını iptal etmiştir. 1957 yılında çıkarılan bir kanunla ülkeye geri dönüş yapacaklar için af ilan edilmiş ve diasporanın geri dönüşünün önü açılmıştır. 1989'da Doğu Bloğundan ayrılan ilk ülke Macaristan olacaktır (Oğurlu, 2007, ss.121-125). Bu aşamadan sonra diaspora politikaları hızla değişecektir.

2. Macaristan'ın Diaspora Politikaları

Macaristan azınlık hakları konusunda her zaman tutarlı davranmış, dışarıda diasporaları için talep ettiği hakları, kendi azınlıklarına vermekten çekinmemiştir, diğer taraftan fazlaca bir azınlığı da kalmamıştır. Komşularından da Macar azınlığa haklarını vermesini hatta Macarların yaşadığı bölgeler için özerklik talep etmektedir. Macaristan'ın esas hedefindeki komşusu Romanya'dır. Romanya en kalabalık Macar diasporasının bulunduğu ülkedir. Üstelik bu ülkedeki Macarlar çok iyi örgütlenmiştir. Macaristan hem soydaşlarını desteklemiş hem de Romanya'nın AB üyeliğine destek vermiştir. Bu her şeyden önce 1,5 milyon Romanya Macarının da kaderini etkilemekte, üstelik AB üyeliği Macaristan ile soydaşları arasında geçmişte hayal bile edilemeyecek bir sınır-ötesi işbirliği imkanı doğurmaktadır (Duvold, 2015, ss. 26-32).

Macaristan diaspora politikalarını farklı zamanlarda farklı kanunlarla oluşturmuştur, bunun esas sebebi her atılan adımın Avrupa düzeyinde tartışma yaratması ve ilgili kanunda değişikliğe gidilmesidir. Macaristan 1989 yılında yurtdışındaki Macarları koruyacağını beyan eden ilk anayasa değişikliğini yapmıştır, 2001 yılında yurtdışındaki Macarlara bir takım haklar veren tartışmalı "Statü Kanunu"nu yürürlüğe sokmuş, sonuncusu 2010'da olmak üzere birçok değişiklik yapmış, 2010 yılında Macar Vatandaşlık Kanunu'nu çıkarmış, 2012'de ise

yurtdışında yaşayan Macaristan'da mukim olmayan vatandaşlarına oy kullanma hakkı vermiştir (Kántor, 2014, s.26).

Macaristan, anayasa değişikliğinde (1989) sınır-ötesinde yaşayan Macarlar meselesini şu şekilde düzenlemiştir: "Macaristan Devleti sınırlarının ötesinde yaşayan Macarlara ilişkin sorumluluk taşımakta ve kendisini bu kimselerin Macaristan ile olan bağlarının devamı için yükümlü saymaktadır." Statü Kanunu (2001) ile komşu ülkelerde yaşayan Macar diasporasına önemli kültürel ve ekonomik destekler vermeyi, ayrıca genişletilmiş vatandaşlığı amaçlayan Macaristan özellikle Slovakya ve Romanya'dan çok şiddetli tepki almıştır. Romanya, Macar vatandaşlığına geçenlerin Roman vatandaşlığından vazgeçmeleri gerekeceğini ilan etmiştir. Gerçi Romanya ilerleyen yıllarda kendisi de komşusu Moldova'daki soydaşlarına vatandaşlık verecektir (Nyyssönen, 2013, s.12).

Statü Kanunu'nun Avusturya'yı kapsam dışı bırakması ilginçtir. Ülke bilindiği üzere Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nda Macarlarla iç içe yaşamış ve Macar ayaklanması sonucunda egemenliği paylaşmış, her iki dünya savaşında ise ortak kadere paylaşmışlardır. Macarların kaybettiği kadar toprağı Avusturya da kaybetmiştir, diğer taraftan Macaristan'ın esas toprak kaybı yeni kurulan doğu, kuzey ve güneydeki devletlere olmuştur. Macaristan için Trianon'un

hayaleti bu bölgelerde dolaşmaktadır. Batıdaki önemli bir kader arkadaşını ve diaspora politikaları müttefikini, durumundan pek de şikayetçi olmayan, diğer ülkelere kıyasla nispeten önemsiz bir Macar azınlık için kaybetmek kötü bir fikirdir.

Statü Kanunu ile güçlendirilen Macar diaspora politikası aslında, komşu ülkelerde yer alan soydaşlara bir takım ekonomik avantajlar sağlamak ve genişletilmiş vatandaşlık vermekten ibarettir. Ancak sorun bu düzenlemelerin Macaristan'a yönelik değil, komşu ülkeler için yapıyor oluşudur. Avrupa Komisyonu, Kanunu milliyet bazında ayrımcı uygulaması sebebiyle kabul edilemez bulmuştur. Trianon Anlaşması'nda topraklarının ve nüfusunun yarısından çoğunu kaybeden Macaristan'ın AB sürecini bahane ederek irredantist bir politika peşinde olduğu şüpheleri giderek çoğalmıştır (Kemp, 2006, ss.103-106).

Waterbury'e göre AB üyeliğini tehlikeye atmak istemeyen Macaristan, aslında Statü Kanunu'nu çıkarırken AB ile uyumsuzluk yaratmayı amaçlamamıştır. Macaristan için kritik önemi olan sınır-ötesindeki soydaş azınlıklar ile akraba devletler arasındaki ilişkilere yönelik, AB'nin özel bir hukuki düzenlemesi bulunmamaktadır. Macaristan'ın ise üyelik öncesinde yoğun bir Macar göçünü başlatabilecek olması sebebiyle Schengen sorununa çözüm bulması gerekmiş, ancak kanunun yol açacağı sonuçları kestirememiştir. Macaristan yüzyıllık

azınlıklar sorununu çözebilecek bir AB normu bulunmadığının farkındadır, AB Temel Haklar Şartı azınlıklarla ilgili doğrudan bir koruma getirmemekte, sadece ayrımcılığı yasaklamaktadır. AB düzenlemelerinde kolektif haklardan bahsedilmediği gibi üye devletlerin asimilasyonist politikalarına karşı pozitif yükümlülükler getiren bir düzenleme de yoktur. AB'nin aday ülkelere yönelik minimum bir azınlık hakları standardı vardır ancak Macaristan bu çerçevede soydaş azınlıklar ve akraba devletler ilişkisinin dikkate alınmamasından şikayetçidir. Ayrıca AB'nin gerekli koşulları yerine getirmek istemeyen aday ülkeleri, sorunları geçici İkili Anlaşmalar ile düzenlemeye yönlendirmesinden de memnun değildir. Diğer taraftan diasporanın nitelikli işgücünden yararlanmak amaçlanmıştır (Waterbury, 2008, ss.227-229).

Macaristan'ın genişletilmiş vatandaşlığı uygulamaya soktuğu ilk yıllarda yurtdışındaki vatandaşlarına oturma izni ve seçme/seçilme hakkı vermemesi ilginçtir. Burada tartışmanın özünü, sınır-ötesi azınlıklardan henüz AB vatandaşı olmamış Sırbistan, Slovakya, Ukrayna ve Romanya gibi ülkelere Macaristan'a yoğun bir göç olabileceği endişesi oluşturmaktadır. Tahmin edilebileceği üzere Macaristan'da yaşayanlar bu muhtemel göçün yaratacağı işsizlik gibi ekonomik zorlukları düşünmektedir. Ancak tahmin edilenin ötesindeki asıl endişe, tıpkı geçmişte Bohemya, Moravya ve Silezya'da Alman azınlı-

ğın ülkeyi bir kere terk ettikten sonra bir daha geri dönemediği gibi, Macar azınlığın da yaşadıkları ülkeleri terk edeceği endişesidir (Nyysönen and Metsälä, 2014, ss.10-12). Ancak 2010 yılından sonra Orban Hükümeti'nin yaptığı değişikliklerle bu haklar tanınacaktır, zaten bu arada Slovakya ve Romanya AB üyesi olmuştur. Ukrayna, Sırbistan ve diğer ülkelerdeki Macar azınlığın nüfusu zaten toplam bir milyonu geçmemektedir. Ayrıca, Ukrayna'nın AB üyesi olma ihtimali belirmiş, Sırbistan'ın ise güçlenmiştir. Macaristan doğu genişlemesinde aday ülkeler arasında azınlık haklarına tam destek veren ülke olarak farklılık göstermiştir. Şüphesiz bu Macar diasporasının haklarını daha iyi koruyabilmek adına verilmiş bir tavizdir.

Macar diasporaları ve Macaristan içinde yaşayan diasporalara mensup soydaşlar iç siyasette de oldukça etkindir. 2010, 2014 ve en son 2018 seçimlerinde neredeyse ülkedeki oyların yarısını alarak seçimi kazanan merkez sağ partinin (FIDESZ) lideri Orban (makale yazılırken halen iktidardadır), başarısını biraz da çifte vatandaşlığa dolayısıyla oy hakkına sahip olan diasporalara borçludur (yurtdışında %95 civarında oy almaktadır).

Macaristan'ın izlediği diaspora politikası aslında geçmişte Almanya ve Avusturya tarafından uygulanmıştır. Macaristan sınır-ötesi ilişkiler kurabilmek amacıyla Birliğin sunduğu özgürlüklerden yararlanmak istemektedir. Bu şekilde Macar milletini

AB şemsiyesi altında yeniden bütünleştirmek mümkün olabilecektir. Macaristan, bu politikası çerçevesinde Romanya'nın Birliğe üyeliği için her türlü desteği vermiştir, AB şemsiyesi altında yer alan bir Romanya azınlık haklarını geliştirmek zorunda kalacak ve Romen çoğunluk ile Macar azınlık arasındaki güç dengesi değişecektir. Sınır bölgelerinde gerçekleştirilecek bu yakınlaşma, Doğu Bloğunun yıkılması sonrasında Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin aralarındaki sorunları ulus-üstü mekanizmalarla çözebileceğine dair bir model teşkil edebilecektir. Böylece AB, bir ulus-devletler topluluğu olarak değil, 'halklar topluluğu' olarak değerlendirilmek istenmiştir. Bu durum Birlik içinde tartışmalar yaratmış, kimi ülkeler çıkarılan Kanunun etnisite üzerine kurulu olmasını, revizyonist imalar içermesini Avrupa değerlerine karşı olarak değerlendirmiş, kimi ise getirilen bu hakların Avrupa değerleriyle uyumlu olduğunu ifade etmiştir (Oğurlu, 2007, s.147).

Aslında birçok AB üyesi de sınır ötesindeki soydaşlarına benzer haklar tanımaktadır. İtalya, ülkede mukim olmayan soydaşlarına vatandaşlık vermiştir ve yakın zamanda bunun kapsamını genişletmiştir. Almanya ülkede mukim olmayan Silezyalı soydaşlarına 90'larda vatandaşlık sunmuştur. İspanya ve Portekiz ülkeden göç edenlerin çocuklarına vatandaşlık vermek için kolaylaştırılmış prosedürler getirmiştir (Kovács, 2005, ss.66-67).

Macaristan kendi içinde azınlıklara en ileri seviyede koruma getirmekte, bunun yanı sıra yurtdışında yaşayan soydaşlarına yardım etmek ve ilişkilerini korumak istemektedir. Uygulama aslında AB ve Avrupa Konseyi prensiplerine ters gözükmemektedir. Bu amaçların tümü AB politikalarında yerleşiktir. Avrupa kurumlarına göre sorun bu hakların etnik temelde ayrımcı olarak verilmesinden kaynaklanmaktadır. Söz konusu haklar pozitif haklardır. Sosyal ve ekonomik haklar devletlerin ekonomik gücü oranında verilmektedir. Diğer taraftan vatandaşlık kavramının kendisi doğası gereği ayrımcıdır. Yardımların çifte vatandaşlık gibi durumlarda diğer devletin egemenlik haklarına müdahale etme boyutuna gelmesi devletler hukuku kapsamında tüm dünyada sorun yaratabilecek bir husustur. Nitekim Avrupa kurumlarının

Macaristan'a uyarısı da bu aşamadan sonra gelmiştir. Bunun ötesinde komşu AB üyesi devletin kendi vatandaşlarına neden yardım yapıyor diye itiraz etmesi ise Avrupa değerleri çerçevesinde açıklanabilecek bir durum değildir. Ancak bu durum destek sağlayan devletin, diğer devletin onayı olmadan onun eksik düzenlemelerini ileri sürerek azınlıklar üzerinde baskı kurması hakkını vermemektedir (Hekimler, 2015, s. 351). Diğer taraftan Macaristan konuyu azınlık haklarının dar çerçevesinden çıkarma gayreti içindedir. Tanınan haklar azınlık haklarının yanı sıra yeni bir 'soydaş azınlık hakları' kategorisi yaratmaya yöneliktir. Danimarka ya da İtalya söz konusu olduğunda önemsenmeyebilecek bu mesele Macaristan söz konusu olduğunda çok hassastır ve Avrupa kamuoyunda aynı şekilde ele alınmamaktadır.

Avrupa Konseyi'nin anayasalar üzerinde uzmanlık birimi olan Venedik Komisyonu konuyu Romanya'nın başvurusu üzerine ele almıştır. 22 Ekim 2001 tarihli raporunda bu tür uygulamaların azınlık haklarını geliştirmesi açısından olumlu olduğunu ancak i) toprak bütünlüğü ii) sözleşmeye bağlılık iii) iyi komşuluk ilişkileri iv) ayrımcılığın yapılmaması ilkerine uygun olarak uygulanması gerektiğini belirtmiştir. Komisyon çıkarılan kanunun ülke içinde etki yaratması halinde bir sorun olmadığını ancak etkinin diasporanın yaşadığı komşu ülkede olması durumunda onay alınması gerektiğini belirtmiştir. Kültür ve eğitim alanında ise hali hazırda bir uluslararası anlaşma ya da süregelen uygulama varsa, alınan tedbirler bunların yerine geçmemeli ya da karşı tarafın açık onayı alınmalıdır, ancak mevcut uygulamalar anlaşmayı etkisiz kalıyorsa bu tür tek taraflı tedbirler alınabilir demıştır. Eğitim ve kültür alanında alınacak bu ayrımcı tedbirlerin ancak diaspora ile soydaş vatani arasında beklenen fayda sağlanıyorsa ve amaca orantılı olarak alınması gerektiğini ve bunların dışındaki alanlarda alınmaması gerektiğini de belirtmiştir. Bu noktada Macaristan'ın kazanımı bu tür yardımların, azınlık haklarını geliştirdiği sürece verilmesinin mümkün olduğunun teyit edilmiş olmasıdır. Diğer yandan Avrupa bütünleşmesi açısından iyi komşuluk ilişkilerinin önemine atıf yaparak Macaristan'ı alternatif bir vatandaşlık belgesi yerine geçebilecek bu tek taraflı tedbir

için uyarmıştır. Venedik Komisyonu, Statü Kanunu'nda kısa süreli çalışma izninin etnik temelde verilmesine yönelik endişelerini ortaya koysa da, bu durumun komşu devletin onayı alınmadan yapılmasını egemenlik hakkının ihlali olarak görmediğini belirtmiştir. Yine de Komisyonun buradaki tavrı bu düzenlemenin iç hukuk yoluyla değil, ikili anlaşmalar yoluyla yapılması gerektiği yönündedir (Waterbury, 2008, s.232).

Bu süreçte, AGİT Azınlıklar Yüksek Komiseri Rolf Ekeus da bir açıklama yaparak Kanunu, "içişlerine karışma ve tehlikeli bir girişim" olarak değerlendirmiştir. Macaristan geri adım atarak kanunda değişikliklere gitmiştir. Bu süreçte tüm tarafların 2004 yılındaki AB üyeliği sürecini tehlikeye atmamak için azami çabayı gösterdiği görülmektedir. Macarlar başta olmak üzere tüm taraflar politikalarında taviz vermek zorunda kalmışlardır.

Avrupa kurumlarının Macaristan'a verdiği tepkiyi yukarıda bahsettiğimiz hukuki çerçevede dışında tutarlı bulmak mümkün değildir. Benzer uygulamalar Batı Avrupa devletleri tarafından yapıldığında bir sorun görmeyen AB, söz konusu bir aday ülke olduğunda özellikle Avrupa Komisyonu'nun ilerleme raporları vasıtasıyla ciddi bir baskı kurmaktadır.

Her ne kadar Birliğin bir Avrupa üst kimliği oluşturma hedefi varsa da, daha yolun başında ulusal egemenlik ilkesi konusunda bu kadar hassas

olunması, Avrupa kurumlarının da konu üzerinde çekingen davrandığını göstermektedir. Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi, 25 Haziran 2003 tarihinde yayınladığı Azınlıkların Soydaş Devletler Tarafından Ayrıcalıklı Muamelesine İlişkin Karar ile konuya açıklık getirmiştir. Avrupa kurumları içinde 'millet/ulus'un tanımının henüz yapılmadığı belirtilmiş, dolayısıyla konuya temel olarak etniyi değil vatandaşlık bağıyla ilgili olan ulusu almıştır. Konsey azınlık haklarının korunmasını esas olarak devletlerin içişi olduğunu, bu hususta Avrupa normlarını da gözetmek gerektiğini belirtmiştir. Soydaş devletlerin azınlıkları korumak için yeni yöntemler üretmesinin soruna katkı sağlayacağını belirtmekle birlikte, konunun diğer devletlerle müzakere edilmesi gerektiğini belirtmiş, tarafları AGİT ve Venedik Komisyonu'nun tavsiyelerine uymaya çağırmıştır. Ancak konuyu azınlık hakları ile toprak bütünlüğü ilkesi arasına sıkıştıran bu yaklaşımın hiçbir yenilikçi ve çözüm getiren tarafı olmadığını belirtmeliyiz, oysa Avrupa Konseyi konuyla ilgili olarak kilit bir konumda bulunmaktadır.

Sonuç

Macaristan meblağ olarak her ne kadar dünyanın diasporalara en çok yardım sağlayan devletlerinden olmasa da, kurduğu karmaşık sistem ve diasporaların sahiplenilmesi anlamında en önde gelenlerindedir. Macaristan'ın diasporalara ilişkin devlet politikası her ne olursa olsun diaspo-

raların yaşadıkları bölgeleri terk etmemeleri ve Trianon Anlaşması'nın başarıya ulaşmasına izin vermemek üzerine kuruludur (Waterbury, 2008, ss.217-225). Bu noktada Macaristan'ın diaspora politikasının esas olarak AB üyeliğinin getirdiği avantajlardan yararlanarak komşu ülkelerle olan sınırların daha geçirgen hale getirilmesi ve halklar nezdinde bir bütünleşme üzerine kurulduğu söylenebilir. Dolayısıyla Macaristan'ın Avrupa bütünleşmesine herkesten çok ihtiyacı vardır, ancak Avrupa kurumlarının öngördüğü azınlık hakları ve diaspora politikası çerçevesi yetersiz bulunmaktadır. Bunu sadece AB karşıtlığı gibi ele almamak gerekir. Ancak özellikle Soros vakıflarına karşı açtığı savaş, AB'nin üye ülkelere mülteci kotası koyma talebine sert muhalefeti, Rusya ile Türkiye'ye destek veren politikaları ve anti-demokratik olarak algılanan iç siyaseti sonrasında Orban'ın AB ile ilişkilerinin oldukça kötü olduğu yadsınamaz.

Kaynakça

Atanassova, I. (1999). The Impact of Ethnic Issues on The Security of South Eastern Europe. Report Commissioned by the NATO Office of Information and Press.

Duvold, K. (2015). Beyond Borders The return of kin-state politics in Europe. *Baltic Worlds*. Centre for Baltic and East European Studies. 1(2). 27.

Hekimler, O. (2015). Avrupa Enteg-

rasyonu Bağlamında Almanya'nın Yeni Doğu Politikası. Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kántor, Z. (2014). Hungary's Kin-State Politics 2010–2014.

http://bgazrt.hu/_dbfiles/blog_files/2/0000009482/Minority%20Studies_17.23-32.pdf

Kemp, W. (2006). Kin-states protecting national minorities. European Integration and the Nationalities Question. Routledge.

Kovács, H. (2003). Macaristan' da Kültürel Küreselleşme. Bir Küre Bin Bir Küreselleşme Çağdaş Dünyada Kültürel Çeşitlilik. Kitap Yayınevi. İstanbul.

Kovács, M. (2005). The Politics of Non-resident Dual Citizenship in Hungary. Regio A Review of Studies on Minorities, Politics, Society. 66-67.

Nyysönen, H. (2013). Countrymen Beyond Borders: Is Hungary Encouraging Separatism?

<https://ecpr.eu/filestore/paperproposal/14000189-a-1ca-48a4-ba0c-f995208acca2.pdf>

Nyysönen, H. & Metsälä, J. Dual Citizenship And Voting Rights: Domestic Practices And Interstate Tensions. ECPR General Conference.

University of Glasgow. 3-6 Sept. 2014. <https://ecpr.eu/Filestore/PaperProposal/66e658ed-f783-420f-bc9e-9762e9c42f5a.pdf>

Oğurlu, E. (2007). Reconstruction of National Identities and Citizenship In The Context of the EU Membership: Hungary, Poland and The Czech Republic. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Enstitüsü.

Pearson, R. (1996). Hungary, Europe and Ethnicity. Routledge.

Sassa, G. (2006). National minorities and the EU enlargement. European Integration and the Nationalities Question. Routledge.

Waterbury, M. (2008). Uncertain Norms, Unintended Consequences: The Effects of European Union Integration on Kin-state Politics in Eastern Europe. *Ethnopolitics* (7). 227-229.

Waterbury, M. (2016). National Minorities in an Era of Externalization. *Problems of Post-Communism*. Routledge.